

Tuwuh ing Salebeting Padatan Utami

WULAN BRAYAT 2023

LEMBAGA PEMBINAAN DAN PENGADERAN

SINODE GEREJA-GEREJA KRISTEN JAWA DAN GEREJA KRISTEN INDONESIA SINODE WILAYAH JAWA TENGAH
Samironobaru 77 kompleks LPPS
Yogyakarta 55281

Wulan Brayat 2023

Téma:

“Tuwuh ing Salebeting Padatan Utami”

Kaimpun déning:

Lembaga Pembinaan dan Pengaderan

Sinode Gereja Kristen Jawa dan Gereja Kristen Indonesia

Jawa Tengah

Telepon: 0274 514721

Website: lpps.or.id

Kanggé nggantos cap-capan (dèrèng kalebet ongkos ngintun)
saben buku Rp.

Atur Sapala

Pinujia Gusti Allah, ingkang nunggil kita. Awit saking Katresnanipun kita pinaringan kawicaksanan nglampahi gesang kanthi kebak pangajeng-ajeng. Wonten ing Panjenenganipun, brayat-brayat ngalami ganjaran ingkang tan winilang gunggungipun. Adhedhasar prakawis punika kita ngriyayakaken Wulan Brayat ingkang saben taunipun katindakaken ing wulan Oktober. Kanthi ngriyayakaken Wulan Brayat ing wulan punika, mboten ateges anggèn kita ngunderaken kawigatosan dhateng brayat namung wonten ing wulan Oktober kémawon. Saben dinten kita mboten kendhat ngunderaken kawigatosan dhateng brayat saha ndadosaken prakawis punika minangka padatan. Bab punika laras kaliyan jejer Wulan Brayat taun 2023, inggih punika “Tuwuh ing Salebeting Padatan Utami”.

Kénging punapa jejer punika kapilih kanggé dipungegulung sesarengan? Ing *bahan dasar* ingkang kawrat ing buku Bulan Keluarga 2023 basa Indonesia (mboten kawrat ing buku Wulan Brayat 2023 basa Jawi punika), dipunaturaken tetales menggahing wigatosipun padatan saking pamanggihipun Charles Duhigg. Lumantar buku, “*The Power of Habit*”, dipunaturaken bilih sayektosipun mèh sapérangan ageng menapa ingkang dipuntindakaken ing gesang kita sejatosipun keklempakan saking padatan. Awit saking punika, saumpami

brayat nindakaken padatan utami, brayat badhé tuwuh ing salebeting padatan utami punika.

Minangka buku panuntun, sampun temtu bahan punika sanès “kitab suci” ingkang kedah kaginakaken sacara dhetail (dumugi pérangan ingkang alit-alit). Minangka panuntun, buku punika dipunkajengaken kanggé ngaturi ilham. Mila prayogi menawi kanca-kanca ngrembakakaken isining buku punika jumbuh kaliyan kabetahanipun pasamuwan sapanggènan.

Buku punika mujudaken asiling padamelan ingkang mepeng saking klompok (tim) ingkang nyambutdamel sesarengan wiwit saking anggènipun ndhapuk jejer, nyerat, ndandosi seratan, mranata seratan, anggènipun ngudi salarasing seratan dalah anggènipun ngedum bahan. Awit saking sedayanipun punika, kula ngaturaken panuwun dhateng para kanca tunggil paladosan ingkang paring pasumbang, kados:

1. Pdt. Neny Suprihartati - PWG GKJ
2. Pdt. Yohana Kezia Febri – DPG GKI Jateng
3. Pdt. Cathalia Kurnia Gunawan – GKI Manyar, Surabaya
4. Pdt. Christian Hutabarat – GKI Jatimurni
5. Pdt. Denni Setiawan – GKI Pasteur
6. Pdt. Manda L Dandel – GKI Serpong
7. Pdt. Samuel Prasetyo – GKJ Karangayu
8. Pdt. Agus Agung Prabowo – GKJ Wonosobo
9. Pdt. Addi Soselia Patriabara - GKI Kavling Polri
10. Bp. Singgih Sasongko – GKJ Demakijo
11. Ibu Yulies Kurnia – GKJ Banyumanik

Atur panuwun ugi kaunjukaken dhateng para juru pertal, inggih punika: Bp. Pdt. Em. Darsono Eko Noegroho (LPP Sinode), Ibu Pdt. Em. Widdwissoeli M. Saleh (LPP Sinode), Bp. Pdt. Yusak Tri Darmanto (Fakultas Teologi UKDW), Bp. Pdt. Em. Tanto Kristiyono (GKJ Margoyudan Sala), Bp. Pdt. Lukas Eko Sukoco (GKJ Purworejo), Bp. Pdt. Indar Prasetyotomo (GKJ Wonosari Klaten), Bp. Pdt. Heri Windarto (GKJ Gantiwarno), Ibu Pdt. Wiwik Wulandari (GKJ Gumulan – Klaten), Bp. Pdt. Uri Christian Sakti Labeti (GKJ Danukusuman), Pdt. Agung Jatmiko (GKJ Wirosari), Pdt. Mardita G. Kusuma (GKJ Ngempon).

Dhumateng para mitra LPP Sinode, kula ngucapaken panuwun awit saking panyengkuyungipun kanggé LPP Sinode dadosa awujud pandonga, daya, pisungsung katresnan dalah redana kanggé pandamel mekaraken bebadan. Kanggé para mitra ingkang adreng nyengkuyung kalajenganing bebadan punika, kula ngaturaken panuwun. Kula ugi bingah sanget awit saking pamrayogi-pamrayogi ingkang asipat mbangun kanggé lampahing LPP Sinode ing wekdal ingkang badhé dhateng.

Ing wasana, kula ngaturaken wilujeng nyawisaken lampahing Wulan Brayat miwah wilujeng ngriyayakaken Wulan Brayat 2023 kanthi berkah tuwin panganthinipun Allah Tritunggal Inkang Mahasuci, Allah ingkang ngrangkul kita kanthi Katresnanipun.

LPP Sinode, Juni 2023
Kairing Salam tuwin Pandonga,
Pdt. Wisnu Sapto Nugroho
Pdt. Murtini Hehanussa

Dhaptar Isi

Atur Sapala.....	i
Dhaptar Isi	v

Bahan Khotbah

Khotbah Minggu Kapisan	1
Khotbah Minggu Kaping Kalih	7
Khotbah Minggu Kaping Tiga.....	13
Khotbah Minggu Kaping Sekawan	19
Khotbah Minggu Kaping Gangsal.....	23

Bahan Tata Pangibadah

Tata Pangibadah Minggu Kapisan	31
Tata Pangibadah Minggu Kaping Kalih	43
Tata Pangibadah Minggu Kaping Tiga	53
Tata Pangibadah Minggu Kaping Sekawan	63
Tata Pangibadah Minggu Kaping Gangsal	71

Bahan Panyuraos Kitab Suci

Bahan Panyuraos Kitab Suci 1	81
Bahan Panyuraos Kitab Suci 2.....	87
Bahan Panyuraos Kitab Suci 3.....	95
Bahan Panyuraos Kitab Suci 4.....	101

Bahan Pakempalan Pandonga

Bahan Pakempalan Pandonga 1.....	107
Bahan Pakempalan Pandonga 2	111
Bahan Pakempalan Pandonga 3	119
Bahan Pakempalan Pandonga 4	125
Bahan Pakempalan Pandonga 5	131
Bahan Pakempalan Pandonga 6	139
Bahan Pakempalan Pandonga 7	147

BAHAN KHOTBAH

*Minangka satunggaling bakalan, punapa ingkang
kacawisaken ing buku punika prelu dipun olah
malih jumbuh kaliyan kawontenanipun
pasamuwan piyambak-piyambak*

KHOTBAH JANGKEP

“Brayat ingkang Nulad dhumateng Sang Kristus”

Punapa wonten brayat ingkang dèrèng naté bebèncèngan? Kadosipun mboten wonten. Kénging punapa? Amargi saben warganing brayat ndarbèni bab ingkang béda-béda. Sanadyan kalairaken déning tiyang sepuh ingkang sami, para anak ndarbèni bab-bab ingkang béda. Prabéda wau minangka peparangipun Gusti tumrap manungsa. Nanging, émanipun, prabéda wau asring njalari jumedhulipun bebèncèngan. Bebèncèngan tumrap dhirinipun piyambak sampun karaos mrihatosaken, punapa déné yèn bebèncèngan wau katindakaken déning tiyang sanès ingkang raket kaliyan kita, kadosdéne warganing brayat.

Wonten cariyos satunggaling laré ingkang taksih sinau wonten ing SMP, naté dipun alokaken déning ibunipun, ibunipun nyebat piyambakipun: “si tukang gawé prakara.” Panganggep ibunipun wau taksih wonten tabetipun dumugi si laré wau diwasa. Dhateng ibunipun, si laré wau tansah nyebat

bilih piyambakipun si tukang gawé prakara. Ibunipun tansah nyuwun ngapunten, nanging tatu punika mboten saged ical. Punika satunggaling contoh bilih tatu saking tiyang ingkang celak kaliyan kita asring boten gampil kabusak.

Dinten punika kita maos seratipun Rasul Paulus dhateng pasamuwan ing Filipi. Rasul Paulus nglengganani bilih warganing pasamuwan gesang salebeting prabéda. Prabéda wau menawi mboten dipun olah kanthi premati saged nukulaken pepecahan. Gesang sesarengan ing salebeting patunggilan punika temtu nukulaken sénggolan utawi bebèncèngan. Jalaran, saben warganing patunggilan wau anggadha ancas tujuwan, pamawas menggahing tata gesang, bab-bab ingkang tumut ngrembakakaken, sesipatan, lan sanèsipun ingkang béda. Inggih awit saking punika, saben warganing patunggilan mbetahaken panutan ingkang saged nunggilaken. Sinten ta punika? Sanès tetiyang ingkang murwakani adeging pasamuwan Filipi. Sanès satunggaling *sponsor* utami tumrap paladosan. Punapadéné tiyang ingkang dipun anggep wicaksana. Inkang saged nunggilaken inggih punika Gusti Yésus piyambak. Pramila, sadèrèngipun sadaya lumampah dhateng ing kawontenan ingkang sangsaya awon, Rasul Paulus ngandharaken cara kadospundi mrih saged gesang wonten ing prabéda. Andharanipun Rasul Paulus “Ing sajroné anggonmu padha urip bebarengan padha kadunungan pangangen-angen lan pangrasa kang uga tinemu ana ing Sang Kristus Yésus.” (ay. 5).

Punapa ta ingkang dados jalaranipun sami bebèncèngan? Mboten kasebataken wonten ing waosanipun. Nanging, menawi kita nandhingaken kaliyan pengalamanipun pasamuwan ing Filipi kaliyan pasamuwan Korinta, saged kita panggihaken bilih kathah ing antawising warganing patunggilan ingkang rumaos mongkog dados péranganing para tetiyang ingkang katengen. Wonten ing serat Korinta kasebataken, bilih wonten ingkang ngaken golonganing Paulus, Apolos, Kéfas, malah golonganing Sang Kristus (1 Kor. 12). Saben golongan wau rumaos ingkang langkung leres. Punika sababipun Rasul Paulus ngèngetaken bilih Gusti Yésus punika sumbering pangandika, panglipur,

patunggilan, katresnan, lan sih-rahmat (ay. 1). Tegesipun, mboten wonten golongan punapa kémawon, amargi sadaya sumberipun wonten ing Sang Kristus.

Dados ingkang njalari jumedhulipun bebèncèngan ingkang ngrisak tatanan gesang sesarengan punika gesangipun piyambak, eneripun namung dhateng dhiri pribadi. Sawatawis conto ingkang kados makaten punika ing tengahing pasamuwan Filipi ingkang kaandharaken déning Rasul Paulus: ngudi dhateng kapentinganing gesangipun piyambak (ay. 2), ngudi pangalembana tumrap gesangipun piyambak (ay. 2), lan nganggep bilih gesangipun ingkang utami (ay. 3).

Kanggé nanggulangi bab punika Rasul Paulus ngajak pasamuwan nulad dhumateng Gusti Yésus. Gusti Yésus “kang sanadyan ngagem sipating Allah, éwadéné anggoné sajajar karo Gusti Allah iku ora kaanggep bab kang kudu dikekahi” (ay. 6). kanthi ukara sanès, Gusti Yésus mboten ngeneraken dhateng kapentinganipun piyambak, ananging dhateng kapentinganing manungsa. Malahan Gusti Yésus sampun nyuwungaken sariranipun (ay.7). Nyuwungaken sariranipun punika mboten ateges kécalan keallahanipun. Nyuwungaken sarira ing ngriki nandhesaken bilih kamanungsan ingkang winates katambahaken wonten ing sariranipun Gusti Yésus ingkang langgeng.

Lumantar andharanipun Rasul Paulus punika kita saged sinau bab gesanging brayat kita. Sumber bebèncèngan wonten ing brayat karana nengenaken dhateng kapentinganipun piyambak. Sumangga kita gatosaken, bebèncèngan wonten ing brayat punika asring kawiwitan saking prakawis ingkang prasaja. Prakawis nyèlèhaken rasukan ingkang reged, mijet pasta gigi (odhol), nyèlèhaken prekakas ingkang mboten ing papan samesthinipun, kesupèn mejahi lampu kamar mandi, lan sapanunggalanipun. Kathah alesan kanggé ngudi dhateng leresipun piyambak. Kosokwangsulipun pangènget asring katindakaken ing semunipun kita ingkang langkung leres.

Bebèncèngan-bebèncèngan alit asring mewahi lan damel tatuning manah. Tatu ingkang sangsaya dangu sangsaya wiyar.

Pitembungan kita lajeng dados kasar lan kécalan kendhali. Praupan lan solah bawa kita lajeng tebih saking éndah lan alusing katresnan. Inggih awit saking punika brayat kedah sinau andhap asor kadosdéné Gusti Yésus. Andhap asor ateges langkung anggatosaken tiyang sanès katimbang dhirinipun piyambak. Punapa gampil? Temtunipun mboten. Ananging, rak inggih ta kita kepéngin nggayuh katentremaning brayat kita? Ateges wonten regi ingang kedah kabayar. Reginipun inggih punika purun sinau ngasoraken dhiri pibadi. Punika ingkang dipun tindakaken déning Gusti Yésus. Gusti Yésus ngasoraken sarira malahan séda ing kajeng salib kanggé kapentinganing manungsa.

Supados saged ngasoraken manah kadosdéné Gusti Yésus, wonten satunggaling cara ingkang wigati. Cara punika nyuwungaken dhiri pribadi. Nyuwungaken dhiri boten ateges kécalan ajining dhiri. Mokal manungsa ngicali ajining dhiri. Inggih saged katindakaken inggih punika ndhatengaken tiyang sanès wonten ing manah kita. Punika ingkang dipun tindakaken Gusti Yésus. Gusti Yésus mboten kécalan Kallahanipun, ananging ndhatengaken wonten ing Gesangipun kamanungsan ingkang winatés.

Kacariyosaken, wonten tiyang kalih kakang-adhi ingkang gesangipun sesarengan kanthi pirukun lan tentrem. kanggé ngudi gesangipun, tetiyang wau samidéné mbiyantoni satunggal lan satunggalipun ngolah tetanèn ing pakawisan tilaranipun tiyang sepuh. Wohing tetanèn wau kaedum wrata kanggé tiyang kalih wau. Sangsaya dangu, ing satunggaling wekdal si kakang sesémahan kaliyan pawèstri saking tanggi dhusun. Nanging, sadhèrèk kakang-adhi wau saiyeg tetep samidéné mbiyantoni ngulah tetanèn. sémahipun si kakang ajeg mbekta tetedhan kanggé sadhèrèk kekalih punika. Déné wonten tetanèn tetep dipun dundum rata kanggé sadhèrèk kekalih wau.

Nuju satunggaling dinten, wekdal dalu, si adhi reraosan. Piyambakipun mikir, raosipun kirang adil menawi sadhèrèk kekalih punika pikantuk bagéan panèn ingkang sami, kamangka kakangipun sampun gadhah tetanggelaan brayat. Awit saking

punika, nalika dalu sangsaya lumingsir, piyambakipun kanthi sesidheman mbekta satunggal karung wohing panènan ingkang dados bagéanipun kanggé kakangipun. Makaten saterasipun saben mangsa panèn. Ananging, anèhipun, saben nyukani satunggal karung wohing tetanèn, simpenan wohing panènan ing griyanipun mboten naté suda. Punika nembé kasumerepan ing sawetawis dinten kapengker.

Satunggaling dalu, nalika badhé ngintu satunggal karung panènan, si adhi gadhah akal milih margi ingkang béda saking padatanipun. Tanpa kanyana, ing margi ingkang ciyut, piyambakipun kepanggih kaliyan tiyang ingkang ugi saweg mbekta karung. Meh kémawon piyambakipun nginten bilih pawongan punika pandung ingkang badhé mbabah griyanipun si kakang. Nanging, sasampunipun dipun sawang kanthi premati jebulipun kakangipun piyambak. Samidéne kamitenggengen, kaget sumerep sadhèrèk satunggal lan satunggalingipun ngangkat karung wohing tetanèn.

“Dhi, ana apa déné sira mlaku tengah wengi ngéné?”
“Kakang dhéwé ya lagi ngapa?” pitakenanipun si adhi. Si Kakang lajeng cariyos, “Dhi, aku rumangsa ora jenjem karo sira. Saben-saben sira ngewangi aku nèng pategalan. Sira nyambut gawé kanthi wekel. Rasané ora adil yen wohing tetanèn iki ora tak dum kanggo sira. Sabab, aku wis duwé bojo. Wis ana sing ngéwangi aku saben dina, lan mesthi waé aku ora ngrasakake kesel kaya sira sing isih dhéwékan. Mula saka iku, aku banjur nggawa sakarung wohing panèn iki kanggo sira. Panjalukku, saka wohing panèn kang apik iki, sira bisa nata urip kang luwih becik.” wangsulanipun si kakang.

“Kang, jebul awaké dhéwé duwé pikiran kang padha. Kakang melas nyawang kahananku, aku dhéwé iya melas nyawang kakang sakloron. Kuduné kakang sing pancèn nampa wohing tetanèn luwih akèh amarga duwé tanggungan katimbang aku. Awit saka iku, saben panèn, aku mesthi nggawa sekarung tak lebokaké ing lumbungmu.”

Sajak, sadhèrèk kekalih punika mboten mandheg anggènipun samidéne nresnani. Pangurbanan kanggé

sadhèrèkipun tumunten winales kasaénan ugi. Awit saking punika, sanadyan dipun kirangi satunggal karung saben panèn, nanging gunggungipun ajeg sami karana samidéné dundum. Nglenggana bab ingkang makaten punika, sadhèrèk kekalih wau sami rerangkalan lan nangis karana trenyuh. Pranyata, pasedhèrèkanipun katindakaken kanthi tulus temahan samidéné sabiyantu satunggal lan satunggalipun.

Anggatosaken kapentinganipun asanès minangka tandha andhap asor lan sumadya ngisi manah kanggé warganing brayat sanèsipun, punika tetuladhan ingkang sampun katindakaken déning Gusti Yésus. Inggih punika ingkang kedah kita tindakaken ing satengahing brayat kita. Ingkang sepisanan tiyang sepuh ingkang nulad dhumateng Gusti Yésus ingkang andhap asor lan nyuwungaken sarira. Sikep ingkang makaten badhé nular dhateng para laré lan warganing brayat sanèsipun. Menawi bab punika kalampahan, saiba éndahipun gesanging brayat. Gusti anresnani kita sadaya. Amin.

[ASP/TK]

KOTBAH JANGKEP

“Mbabar Sikep Adil Tinalesan Kaleresan ing Lampah Gesang Padintenan”

Para sadhèrèk ingkang kinasih,

Tanpa wonten kaadilan tinalesan kaleresan mesthinipun ugi boten badhé kalampahan gesang sesarengan winengku katentreman saha karahayon. Wonten ing gesanging negari, menawi tumindak boten adil saha goroh nyrambahi lampah gesang padintenan tundhonipun negari kasebat badhé nemahi karisakan (*Cathetan: Juru kotbah saged maringi conto kawontenan negari ingkang boten adil nuju karisakan*). Makaten ugi wonten ing gesanging bebrayatan, menawi tumindak-tumindak kasebat ingkang kalair, temtu kémawon brayat punika nengga wekdal badhé nuju dhateng karisakan (*Cathetan: Juru kotbah saged maringi conto kawontenan brayat ingkang boten adil nuju karisakan*). Pramila mangun sikep gesang adil tinalesan bebener punika sajatoispun satunggaling prakawis wigati ingkang prelu kabudidaya.

Prakawis mangun sikep gesang adil tinalesan kaleresan ugi naté kapratélakaken déning Yésaya lumantar “Kekidungan bab Pakebonan Anggur.” Lumantar “Kekidungan bab Pakebonan Anggur” kasebat, Yésaya mratélakaken isining manah bendara ingkang kagungan pakebonan anggur, ingkang dipun tepang saé wewatekanipun (Yésaya nyebat piyayi kasebat kanthi tembung

“kekasihku,” ayat 1). Inggang kagungan pakebonan anggur kasebat ngajeng-ajeng asiling panènan inggang saé. Pangajeng-ajengipun kasebat kacihna saking pambudidayanipun murih pakebonan kagunganipun kasebat saèstu saged ngedalaken woh inggang saé nengsemaken manah.

Kapisan, pambudidaya inggang prayogi linangkung murih pakebonanipun wohipun ngremenaken.

Bendara kasebat miji papan panggènan inggang subur kanggé pakebonanipun. Kanthi taberi, bendara inggang kagungan pakebonan njagi supados siti pakebonanipun tetep subur. Supados sitinipun subur saé, siti dipun paculi kanthi telatèn. Pambudidaya sanès inggih punika mbucal séla-séla inggang saged ngalang-alangi suburing pasitèn (ayat 1, 2). Sasampunipun mesthèkaken bab kasuburan sitinipun, ing pakebonan katanem wit-wit anggur inggang saé mutunipun (ayat 2). Gayut supados pakebonan boten dipun ganggu damel péhak sanès, kawangun panggung pajagan supados inggang jagi kebon saged ngawat-awati pakebonan kanthi prayogi (ayat 2). Boten kesupèn ugi kawangun papan pameresan anggur kanggé ngolah panènan anggur. Sawatawis pambudidaya kasebat nélakaken pambudidaya inggang prayogi sanget inggang ugi nandhani agenging pangajeng-ajeng bendara kasebat magepokan pambudidayanipun satemah ing tembé saged ngenèni woh-wohing anggur inggang saé mutunipun (ayat 4).

Kalih, tinalesan pangajeng-ajeng inggang prayogi, bendara inggang kagungan pakebonan badhé mbibrah ngrisak pakebonan menawi asiling panènan boten saé. Punapa sababipun tumindak kasebat nedahaken pangajeng-ajeng inggang prayogi? Sasampunipun sawatawis wekdal ngantosi déné pakebonan panènanipun boten saé kados pangajabipun awit pakebonan kepara ngasilaken woh anggur inggang kecut. Manahipun dados rempu. Bendara kasebat gela mrangguli kanyatan pakebonanipun sanyata boten saged ngasilaken woh anggur inggang béda kaliyan pangajeng-ajengipun. Mrangguli kanyatan inggang boten sami kaliyan pangajabipun kasebat, bendara badhé mbibrah pakebonanipun (ayat 5). Tumindak mbibrah pakebonan anggur, ing satunggal sisih nedahaken

raosing manah ingkang gela sanget. Nanging ing sisih sanès, tumindak kasebat nedahaken pangajeng-ajeng tumrap pakebonan angguripun supados ing tembé pakebonan anggur punika badhé ngewohaken panènan ingkang prayogi sanget. Awit saking punika “Kekidungan bab Pakebonan Anggur” mratélakaken pangajeng-ajeng saking bendara ingkang kagungan pakebonan anggur inggih punika supados ngewohaken panènan woh anggur ingkang mutunipun saèstu saé.

Para sadhèrèk ingkang kinasih,

Bendara ingkang kagungan pakebonan anggur punika Gusti Allah, déné kebon angguripun punika boten sanès tiyang Israèl (tiyang Yéhuda) lan ugi sadaya tiyang ingkang pitados dhumateng Panjenenganipun. Déné ingkang kagambaraken woh anggur ingkang murunipun saé inggih punika sikep gesang adil tinalesan kaleresan (ayat 7). Lumantar pasemon bendara ingkang kagungan kebon anggur, Yésaya mratélakaken prakawis wigati magepokan mangun sikep gesang ingkang adil tinalesan kaleresan. Tanpa kababar sikep gesang adil tinalesan kaleresan, sadaya prakawis badhé ngener dhateng karisakan. Kados déné ingkang katemahan déning kebon anggur ingkang tundhonipun kabibrah déning bendaranipun. Lumantar “Kekidungan bab Kebon Anggur” Yésaya mratélakaken sikep adil tinalesan kaleresan punika prakawis ingkang kaajeng-ajeng déning Gusti Allah kadbé déning saben tiyang pitados. Gusti Allah saèstu anggènipun ngajeng-ajeng supados tiyang pitados saged ngewohaken sikep gesang adil tinalesan kaleresan wonten ing lampah gesang padintenanipun.

Pitakènan salajengipun, wiwit saking pundi mbudidaya pangajeng-ajeng kasebat?

Pambudidaya mangun sikep adil tinalesan bebener punika kawiwitan saking brayat. Punapa sababipun wiwit saking brayat? Awit brayat punika dados papan kawitan saha papan ingkang utami murih kababaring sikep gesang saé saben pribadi kalebet kalairing sikep adil tinalesan bebener. Salajengipun, sikep gesang ingkang saé ingkang kawangun saha dipun

gegesang déning saben pribadi wonten ing brayat punika, temtu badhé nuwuhaken pangaribawa (*pengaruh*) ing bab sikep gesang ingkang prayogi ingkang dipun gegesang déning pepanthan ingkang sangsaya wiyar tebanipun (inggih punika gréja lan masyarakat). Kajawi saking punika minangka papan kawitan saha utami tumrap kawanguning sikep gesang ingkang prayogi, brayat punika mujudaken tunggiling pepanthan ingkang paling celak sesambetanipun mirungga sesambetan minangka sarasilah. Awit saking punika wiwit saking brayat punika dados cara mbudidaya mbabar karsanipun Gusti Allah ingkang linangkung prayogi awit wonten ing brayat mesthinipun kawangun ugi kabudidaya kalairing sikep gesang ingkang saé, makaten ugi wiwit saking brayat punika dados papan pasinaon sikep gesang prayogi ingkang langkung boten rowa tebanipun kagayuh.

Lajeng, kados pundi caranipun mangun sikep gesang adil tinalesan kaleresan wonten ing gesanging brayat?

Supados mawujud sikep gesang adil tinalesan kaleresan, brayat prelu mangun padatan-padatan padintenan ingkang nélakaken sikep adil tinalesan kaleresan. Gayut prakawis kasebat, brayat prelu kanthi sengaja lan boten kendhat nindakaken kanthi tumemen prakawis-prakawis ingkang nedahaken sikep gesang adil tinalesan kaleresan.

Prakawis bab wigatining pambudidaya ndarbèni padatan sikep gesang ingkang saé, katitik saking pambudidayanipun bendara ingkang kagungan pakebonan anggur kados ingkang kacetha ing waosan kita dinten punika. Supados pakebonan anggur subur, bendara ingkang kagungan pakebonan kasebat maculi pasitèn ugi mbucali séla-séla ingkang saged ngganggu damel ngrembakaning kebon anggur. Tumindak maculi siti lan mbucal séla-séla ingkang ngganggu kasebat nedahaken pambudidaya ingkang sengaja ugi teras katindakaken déning bendara. Punika ateges pambudidaya maculi pasitèn lan mbucali séla-séla ingkang ngganggu punika wujud pambudidaya ngudi padatan saé ingkang katindakaken déning bendara kebon anggur.

Ngudi padatan padintenan ingkang saé punika prakawis ingkang kedah tumemen kaudi. Brayat kedah ndarbèni krenteg sengaja lan ngudi teras tanpa kendhat tumindak-tumindak ingkang mangun sikep gesang adil tinalesan kaleresan. Sadaya punika saged kaudi lumantar padatan padintenan ingkang prasaja, upaminipun: Ndarbèni padatan micara kanthi jujur, padatan ngaosi péranganing brayat, padatan remen mbagé, lan padatan-padatan saé sanèsipun (Cathetan: Juru kotbah saged nambahi padatan ingkang prasaja sanèsipun). Padatan-padatan saé kasebat tundhonipun badhé ndhatengaken éwah-éwahan wewatekan dhiri pribadi satunggaling tiyang ugi péranganing pepanthan ingkang rowa tebanipun.

Para sadhèrèk ingkang kinasih,

Tanpa wonten sikep gesang adil tinalesan kaleresan boten badhé mawujud gesang bebrayan agung ingkang tata-titi-tentrem kerta raharja. Gusti Allah ngarsakaken sabèn tiyang pitados ngewohaken sikep gesang ingkang adil tinalesan kaleresan. Awit saking punika sumangga kita mbudidaya kanthi tumemen mbabar sikep gesang adil tinalesan kaleresan kawiwitan saking brayat kita piyambak-piyambak. Sugeng (Wilujeng) mangun padatan padintenan ingkang nglairaken sikep gesang adil tinalesan kaleresan. Gusti mesthi badhé nulungi saha nyagedaken kita sadaya. Amin.

[AAP/UCSL]

KHOTBAH JANGKEP

“Tentrem Rahayu Ingkang Nglangkungi Sawarnining Nalar”

Para sedhèrèk ingkang kinasih, irah-irahaning khotbah ing dinten punika inggih punika “Tentrem Rahayu Ingkang Nglangkungi Sawanining Nalar”. Tembung “tentrem rahayu” mesthinipun sampun asring kita pireng lan mangertosi. Namung kémawon punapa kita sadaya sampun èstu-èstu ngraosaken lan ngalami tentrem rahayu punika? Saged ugi kita sami pitakèn ing salebeting manah: “kepriyé aku bisa duwé rasa tentrem lan rahayu manawa uripku kebak prakara-prakaraning urip?”. “Kepriyé aku bisa ngrasa ayem tentrem yèn brayatku mung tansah padha padudon saben dina?” Menawi kita sadaya nembé wonten ing salebeting kaprihatosan awit prekawis gesang ingkang nembé kita sandhang, saged kémawon kita menggalih bilih ingkang winastan “tentrem rahayu” punika èstunipun namung wujud impèn kéwala’ utawi dados margi kita sadaya nyélaki kanyataning gesang punika.

Kawontenan ingkang ugi nuwuhaken bot-répoting gesang ingkang mboten ènthèng ugi dipun alami déning pasamuwan ing Filipi nalika semanten. Nalika semanten warga pasamuwan ing Filipi ngraosaken panganiaya saking pamarintahan Romawi lan ugi saking tiyang-tiyang Yahudi ingkang mboten pitados dhateng Gusti Yésus. Sasisihipun punika, raul Paulus ugi nampi katerangan bilih kalih kanca peladosipun ing Filipi sami mboten rukun, inggih punika Euodia lan Sintikhé ingkang mesthinipun saged mbebayani tumrap katentreman lan karahayonipun pasamuwan ing Filipi.

Mboten namung punika kémawon, nanging ugi wonten sawatawis gugu-guru palsu ingkang mbudidaya ngisruhaken pasamuwan ing Filipi sarana piwucal-piwucal ingkang mboten leres. Awit saking punika rasul Paulus nyerat serat punika kanthi ancas lan tujuan supados pasamuwan ing Filipi saged tansah njagèni gesang tetunggilanipun punapadéné ngatingalaken gesang rukun minangka brayatipun Allah ingkang tansah katalesaken ing gesang pitados dhumateng Allah ingkang kekah.

Awit saking punika, wonten sapérangan tanggal jawabing gesang ingkang dipun kersakaken déning rasul Paulus supados dipun lampahi déning warganing pasamuwan ing Filipi. Malah mboten namung katindakaken ing gesang padintenan, nanging punika ugi sageda dados wataking gesang padintenan para tiyang pitados. Ingkang *sepisan*, pasamuwan ing Filipi kaatag supados sami “disantosa ana ing Gusti” (ayat 1). Ing satengah-tengahing panandhang lan kaprihatosan, dalah pacobèn ingkang mboten ènthèng, rasul Paulus ngajak warga pasamuwan ing Filipi supados sami “ngadeg jejeg kanthi santosa ing patunggilanipun Gusti, sarana pitados bilih Gusti piambak ingkang badhé maringi kekiyatan dalah pitulungan dhumateng saben tiyang ingkang sami pitados lan sumarah wonten ing Panjenenganipun.

Kaping *kalih*, warga pasamuwan ing Filipi kaatag supados sami mbangun gesang ingkang kebak pirukunan ingkang laras satunggal kaliyan satunggalipun (ayat 2-3). Sesambetan kaliyan kawontenan gesang ingkang dipuntandhani wontenipun dredah, rasul Paulus ngajak saben warga, mliginipun Euodia lan Sintikhé ingkang nembé mboten sami

rukun, supados sadayanipun sami saged mbangun gesang tunggal manah lan tunggal sedya ing patunggilanipun Gusti.

Lajeng punapa maknanipun tembung “tunggal manah lan sedya”. Pitutur kanggé “tunggal manah lan sedya mujudaken satunggaling timbalan supados saben tiyang ndarbèni manahipun Kristus lan ugi menggalih kanthi caranipun Gusti menggalih. Saben tiyang ingkang ndarbèni sihipun Kristus mesthi badhé nengenaken katentreman ing gesangipun nadyan wonten ing tengah-tengahing manékawarnining kawontenan lan béda-bédaning pamanggih, supados cinipta gesang tetunggilan ingkang saèstu laras ing patunggilanipun sariranipun Kristus. Tiyang kalawau mesthi badhé tansah mbangun kasaénaning gesang ing salebeting gesang padintenan saé sacara pribadi punapadéné sesarengan kaliyan brayatipun.

Satunggaling conto, kados pundi tiyang sinau mbuka dhiri kanggé andum ruwet-rentenging gesang kaliyan brayatipun supados sami saged sinengkuyung ing donga-dinonga ing tengah-tengahing brayat, lan mboten kosok-wangsulipun sami nglepataken satunggal lan satunggalipun, utawi mboten sami mredulèkaken. Sikep tinarbuka punika prelu awit punika saged dados margining pepulih lan patobat.

Kaping tiga, pasamuwan ing Filipi katimbangan sami abebingah ing patunggilanipun Gusti (ayat. 4). Satunggal prekawis ingkang prelu dipun ènget inggih punika bilih asukarena punika mboten gumantung namung wonten ing prekawis-prekawis kadonyan utawi kawontenan lahir kémawon. Nyatanipun, kathah tiyang ingkang sacara kadonyan kalubèran, éwasemanten mboten saged ngraosaken kabingahan. Kosok-wangsulipun, wonten tiyang ingkang sacara kadonyan kekirangan lan mboten kalis saking ruwet-rentenging gesang, éwasemanten gesangipun tansah saged asukarena.

Pasamuwan ing Filipi gesang ing salebeting manékawarni kaprihatosan saé sacara winates ing salabeting warga pasamuwan punika, punapadéné sacara tan winates ing sanjawining pasamuwan. Kathah prekawis ingkang saged anjalari warga pasamuwan sami nggresah lan uring-uringan gesangipun. Nadyan makaten kabingahan ingkang satuhu saèstu saged dipun alami menawi sami purun ngeneraken gesangipun

dhateng Gusti ingkang kita pitadosi tansah rawuh ing tengah-tengahing gesang kita sadaya. Sangsaya kita sami ngraos-ngraosaken katresnanipun Gusti, sangsaya kita saged sami atur panuwun ingkang ageng wonten ing ngarsanipun, awit katresnanipun Gusti punika nglangkungi sadaya kangèlan ingkang kita alami.

Kaping sekawan, rasul Paulus ngajak warga pasamuwan ing Filipi supados mboten dipunkendhalèni déning raos kuwatir (ayat 6). Asring sanget raos tentrem lan bingah kita dipun reridhu déning raos kuwatir. Nanging raos kuwatir ingkang mboten dipun kendhalèni saged ngringkihaken, ngrisak malah ngrontogaken pitados kita dhumateng Gusti. Rasul Paulus ngajak warga pasamuwan sadaya mbekta sadaya prekawising gesang dhumateng Gusti Allah ing salebeting pandonga, lan mitadosaken sawetahipun gesang kita wonten ing ngarsanipun, awit Panjenenganipun punika ingkang murba gesangipun manungsa. Gesang ingkang kalis saking raos kuwatir, dipun wiwiti saking sikep pitados kita dhumateng sinten ta Gusti punika.

Menawi warga pasamuwan ing Filipi nindakaken sadaya timbalan punika, mesthi badhé sami ngraosaken tentrem rahayu ingkang nglangkungi sawarnining nalar (ayat 7). Punapa tegesipun? Tegesipun, tentrem rahayunipun Allah punika saèstu aji ngantos budi nalaripun manungsa dalah sadaya kasagedanipun mboten saged nggarba. Tentrem rahayunipun Allah sanès asiling pambudidayanipun manungsa, nanging punika wujuding nugraha saking Allah. Margi kanggé nampèni tentrem rahayu ingkang makaten punika mboten sanès namung sumarah lan suméndhé ing sihipun Allah.

Satunggaling juru tafsir ingkang sesilih Vincent M. Similes, nandhesaken bilih tentrem rahayu punika mujudakan peparing ingkang mijil saking “nugrahanipun Allah” ingkang maujud ing salebeting pakulinan nglairaken pamikir lan tumindak ingkang sarwa saé kados ingkang dipunpituturaken déning rasul Paulus wonten ing ayat 8-9. Ing mrika dipun pangandikakaken: “Wasana, sadulur-sadulur, sabarang kang nyata, sabarang kang luhur, sabarang kang adil, sabarang kang suci, sabarang kang sinebut kautaman lan pantes dialem, iku

kabèh padha pikiren”. Lan apa kang wus padha koksinau lan kang koktampani, lan kokrungu sarta kokdeleng ana ing aku, iku lakonana, temahan Gusti Allah etuking tentrem rahayu bakal nunggal karo kowé kabèh”. Pitutur punika mujudaken ajakanipun rasul Paulus supados pasamuwan ing Filipi tansah nyepengi sadaya prekawis ingkang saé lan terus nyinaoni sarta njingglengi langkung lebet kados pundi caranipun ngetut buri sang Kristus kanthi nuladha lampah gesangipun rasul Paulus.

Pituturipun rasul Paulus punika mboten namung maédahi kanggé gesangipun pasamuwan ing Filipi nalika samanten, nanging ugi kanggé kita sadaya ing wekdal samangké. Gesang bebrayatan kita mesthi kémawon nggadahi bot-repotipun piyambak-piyambak. Wonten ingkang prihatos awit saking sesakit, upaminipun, wonten ugi ingkang prihatos karena tansah cecongkrahane kémawon, ékonomi ingkang namung pas-pasan,, lan sapiturutipun. Sadaya prekawising gesang ingkang makaten punika saged kémawon nggerus raos tentrem rahayu dalah kabingahan kita satemah anjalari raos mboten jenjem wonten ing griya (mboten ngraos “at home”).

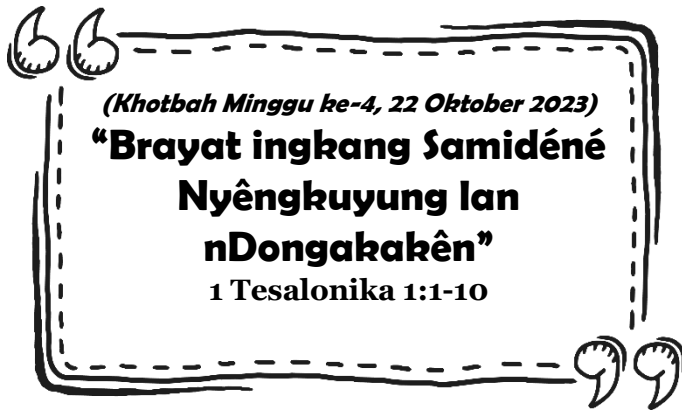
Nadyan makaten, pituturipun rasul Paulus nimbali saben warganing brayat supados saèstu saged ngalami tentrem rahayu saking Allah. Tentrem-rahayunipun Allah punika sanès impèn ingkaang mboten nyata, nanging punika saèstu nyata, menawi saben tiyang sami purun ngadeg jejeg ing patunggilanipun Gusti, tunggal manah lan sedya ing patunggilanipun Gusti, satemah cinipta sesambetan ingkang laras satunggal lan satunggalipun, kebak kabingahan lan mboten dipunkendhalèni déning raos kuwatir lan ngulinakaken pamikir lan tumindak ingkang sarwa saé.

Kanthi langkung cetha malih, saben brayat dipunajak mbangun pakulinaning gesang ingkang saged ndamel saben warganing brayat ngraosaken lan ngalami tentrem rahayu saking Gusti. Pakulinan punika ing antawisipun kawujud ing bab ndedonga kanthi ajeg lan ngraos-ngraosken pangandikanipun Gusti sesarengan kaliyan warga brayat minangka cihnane ngadeg jejeg ing patunggilanipun Gusti. Sageda saben dinten ndarbèni wekdal-wekdal kanggé sami andum prekawis-prekawising gesang ingkang dipun adhepi déning saben warga

brayat, kalebet ugi menawi wonten ruwet-rentenging gesang pribadi. Punika sadaya saged mbangun wontenipun sikep tinarbuka reketing sesambetan ing antawisipun satunggal lan satunggalipun ing salebeting brayat, satemah brayat saèstu saged tunggal manah lan sedya.

Menawi brayat saèstu saged mbangun pakulinaning gesang ingkang makaten punika, saged dipun pesthèkaken bilih griya punika mboten namung dados papan kanggé ngaso lan tilem kémawon, nanging saèstu dados papan ingkang njenjemaken manah (ndadosaken raos *at home*). Griya badhé dados papan ingkang tansah dipun angen-angen karana ing griya punika wonten panampi, wonten kekiyatan ingkang ngiyataken, wonten panyengkuyung, ugi wonten sikep sumarah lan sumèndhé ing ngarsanipun Gusti, satemah tentrem rahayunipun Allah saged dipun alami. Awit saking punika, punapa kita sadaya saèstu cecengklungen kanggé ngalami lan ngraosaken tentrem rahayunipun Allah? Sami sowan lan sumuyuda dhumateng Panjenenganipun, mugi sami gesang ing salebeting kayektèning Sabdanipun Allah, lan sami mbanguna pakulinan-pakulinaning brayat ingkang jumbuh kaliyan karsanipun Allah. Gusti mberkahi kita sadaya. Amin.

[CKW/YTD]

KHOTBAH JANGKÊP

Kathah tiyang nganggêp bilih nalika ngancik yuswa udakara 20 taun, momotaning gesang karaos awrat sangêt. Kintên-kintên, kénging punapa kok ngantos wonten pangraos makaten? Kathah panunggalaning para wasis – salah satunggalipun inggih punika Jeffrey Arnett – nyêthakakên bilih nalika rêrantamaning gesang ngancik yuswa 18 – 29, wêkdal punika kawastanan *Emerging Adulthood* (Ind: masa transisi). “Diarani remaja kêgêdhèn, dianggêp diwasa kok durung umur”! Gampilipun mbingungaké! Kalêbêt ing babagan olah rasa¹, tiyang ing “*masa transisi*” punika sagêd dipun wastani taksih kêthul menawi kabandhingakên kaliyan tiyang diwasa.

Badan Litbangkes ing taun 2016 nyathêt bilih sabên taun dipun prangguli tiyang nglalu cacahipun 1.800 (utawi sami kaliyan tiyang gangsal saben dinten ingkang ngajal). Manut cathêtan punika, kepara ingkang nglalu pranyata tiyang-tiyang ingkang nembé ngancik yuswa 10 – 39 taun.² Cathêtan punika

¹ American Psychological Association (APA) mendefinisikan *wellbeing* sebagai keadaan yang memiliki rasa bahagia, kepuasan, tingkat stress yang rendah, sehat secara fisik dan mental serta menjaga kualitas hidup yang baik.

² Sandersan Onie, *Indonesian Mental Health First Aid* (Jakarta: Kompas)

sansaya ngêkahakên bilih nalika para mudha ngancik yuswa 20 taun, karaos saèstu awrat. Èstunipun bab punika saged dipun tampi. Punapa malih ing jaman punika sadhéngah prakawis èstu karaos awrat, ngèngingi wontèning éwah-éwahan ing jagading kawruh lan tèknologi ingkang sansaya majêng. Ing salah satunggaling sêratanipun, Prof. Rhenald Kasali nganggêp bilih para nèm-nèman jaman punika kagambarakên kadosdéné “woh stroberi” (*Strawberry Generation*). Para nèm-nèman nggadhahi kathah gagasan lan athikan, éwasemantèn ringkih, gampil nglokro lan cilik atèn. Ringkih lan gampilipun para nèm-nèman nglokro punika, pranyata dipun jalari amargi wontening *budaya instan* ingkang kaèmot lan asring dipun tingali ing jagading *médhia sosial*. Kahanan kados mekaten asring dipun damêl ukara: “Ora pintêr, ora dadi apa; sing penting *viral*!”

Adhêdhasar kanyatan lan andharan bab satunggaling prakawis ing nginggil punika, punapa ingkang sagêd dipun tindakakên déning brayat, ngawékani kawontenan kados mekaten? Ngupadi kebakaring *Well-being* (saged ugi kawastanan “olah rasa”), sumrambah ing gesanging saben péranganing brayat. Kanthi olah rasa, kapribadèning saben tiyang saged kagulawenthah kanthi saé. Kinanthènan olah rasa ingkang saé, njalari kapribadèning tiyang sangsaya nuju ing kautaman lan mrêntulakên krêntêg ingkang makantar-kantar.³ Kanthi mekaten brayat saged dados tuladha, murih bebrayan ageng rumaos kasêngkuyung bot-répot / kangèlanipun.

Kadosdéné panandhang ingkang sawêg karaosakên déning pasamuwan ing Tésalonika, Rasul Paulus, minangka péranganing brayat agêng ing ngriku (ayat 4 ngginakaken tembung: para sedulur) mratélakakên panyengkuyungipun tumrap pasamuwan lumantar sêratanipun punika. Panyengkuyung ingkang kaparingaken déning Rasul Paulus kacetha ing: 1) Ing salêbêting pandonganipun, Rasul Paulus tansah ngèmuti kawontênaning pasamuwan ing Tésalonika; 2) Rasul Paulus nélakakên raos mongkog salabeting caos sokuripun

³ <https://psikologi.ui.ac.id/2021/07/23/well-being-kunci-kesehatan-mental-di-masa-pandemi/#:~:text=Well%2Dbeing%20dapat%20memengaruhi%20kesehatan,mentalnya%20lebih%20baik%20dan%20optimis.>

dhumatêng Gusti Allah, awit sadhéngah tumindakipun pasamuwan ing Tésalonika, mekaten ugi magêpokan kaliyan Pakaryaning Allah tumrap pasamuwan.

Lumantar kalih bab ingkang kaandharakên punika, èstunipun kita sagêd nuladha pakulinan lan tumindakipun Rasul Paulus. Kaping sepisan, pandonga pranyata minangka satunggaling cara kanggé nyengkuyung ngadhèpi bot-répotipun warganing brayat. Ing salebeting pandonga kawrat pangertosan bilih Gusti Allah punika tetales tuwin sangkanipun sadhéngah kawontênan.⁴ Awit saking punika, kita kedah ngakêni bilih brayat èstunipun namung Kagunganipun Gusti Allah. Pramila kanthi ndedonga, sejatosipun kita kabêrêg ngakêni penguwasipun Gusti Allah, inggih Gusti Ingkang Kagungan brayat. Salêbêting pandonga, kita saged nélakakên raos sokur lan dipun keparêngakên nyênyuwun supados brayat tansaha karêksa déning Gusti Allah. Kita rak nggadahi kecupetan salebetipun ngamping-ampingi péranganing brayat? Kedah kita akêni, bilih anggèn kita ngancani, nyarêngi, njagi brayat kita, mesthi boten saged sawetahipun. Inggih namung Gusti Allah ingkang kuwawi nyarêngi sauruting wekdal lan lelampahaning gêsangipun brayat kita. Ngulinakakên ndedonga, èstunipun saged kaginakaken minangka gondhèlaning gesang déning saben péranganing brayat.

Kaping kalih, kababaring raos mongkog lan kebak ing raos sokur minangka tetembunganing katrêsnan ingkang kaéjawantahakên tumrah dhateng péranganing brayat. Manut Dr. Gary Chapman, wujuding tetembunganing katresnan kapérang dados 5, inggih punika: (1) *Words of Affirmation* (têtêmbungan ingkang cêtha lan nadhês), (2) *Quality Time* (wekdal ingkang nêngsêmakên), (3) *Receiving Gifts* (nampi bêbingah), (4) *Acts of Service* (ngladosi) tuwin (5) *Physical Touch* (sénggolaning raga). Rasul Paulus paring tuladha lumantar serat ingkang kakintun dhateng pasamuwan ing Tésalonika, inggih punika ngginakaken modhèl (Gary Chapman) kapisan. nDhedhèrèk dhateng pamanggihipun Gary Chapman, sabên kita èstunipun ugi sagêd nggêgladhi dhiri ngulinakakên

⁴ Tom Jacobs, *Teologi Doa* (Yogyakarta: Kanisius)

nélakakên panyêngkuyung tumrap saben péranganing brayat kita, jumbuh kaliyan tetembunganing katrêsnanipun saben tiyang. Kanthi makaten kita saweg mbangun cara ingkang tumata lan saé kanggé mitulungi saben péranganing brayat. Rikala péranganing brayat mbêtahakên pitulungan, mesthi piyambakipun langkung rumiyin badhé nyuwun pitulungan dhumateng péranganing brayat sanèsipun. Kadosdéné Pasamuwan ing Tésalonika ingkang katêmbèn ngraosakên momotan ingkang awrat lan botên gampil, Rasul Paulus nguningani ingkang sawêg karaosaken lan kabetahaken. Rasul Paulus ngginakaken tetembungan katresnan salebeting ngirid lan nyarêngi pasamuwan anggènipun sawêg ngadhepi momotan ingkang nedheng-nedhengipun karaosakên.

Péranganing brayat kita, têtmu kêpéngin rumaos dipuntrêsnani! Saben péranganing brayat kepéngin kaanggep minangka tiyang ingkang dipuntrêsnani. Lampah tresna ingkang kita télakakên tumrap péranganing brayat kita, sejatosipun boten namung nuju kanggé nyengkuyung piyambakipun. Ananging ugi murih péranganing brayat saged ngraosaken bilih Gusti Allah tansah nrêsnani piyambakipun. Kepara bab punika sejatosipun ugi ngêmu ancas mirunggan, inggih punika murih péranganing brayat tansah sagêd nélakakên raos sokur salebeting pandonga lan tangkeping gesang padintênan. Iba éndahipun menawi brayat sagêd dados “papan paséban”. Ing ngriku saben péranganing brayat kadiwasakakên lumantar pandonga, ngulinakakên ndedonga, lan sami ndongakakên. Wilujêng ngulinakaken nyengkuyung dan ndongaken. Gusti mitulungi saben brayatipun. Amin.

[CH/MGK]

KHOTBAH JANGKEP

“Tuwuh ing Salebeting Padatan Utami”

Para sadhèrèk ingkang dipuntresnani Gusti,

Temtu kita mboten rumaos anèh dhateng paribasan menika: “Anak molah bapa kepradhah”, ingkang werdinipun, menawi satunggaling anak nindakaken pandamel awon, tiyang sepuh ingkang badhé nyanggi wirang tuwin katemahanipun. Sampun temtu, kita mboten kepéngin prakawis awon tumanduk ing gesangipun tiyang-tiyang ing sakubeng kita, amargi tiyang-tiyang menika nindakaken prakawis ingkang lepat minangka katemahan saking pakulinan ingkang lepat.

Para sadhèrèk ingkang dipuntresnani Gusti,

Dr. Masaru Emoto panyerat buku ingkang laris sanget New York Times lair ing surya 22 Juli 1943 ing Yokohama Jepang. Dr. Masaru Emoto misuwur awit saking katrangan panalitèn gegayutan kaliyan kumandhanging kristal toya ingkang kecandhak déning potrèt alit sanget (*mikroskopis*). Masaru nyobi mbuktèkaken bilih toya mboten namung ngewrat bab campuran H₂O kémawon. Panalitènipun nedahaken bilih

pamanggih, tembung-tembung, émosi, pandonga, dalah musig nggadahi daya ingkang tanpa lantaran njalari dumadosipun kristal toya. Amargi manungsa sapérangan ageng punika toya, pamanggih tuwin tembung-tembungipun menika saged mangaribawani mekaring gesang. Menawi bab-bab ingkang saé kecandhak déning toya, mila wujud kristalipun badhé élok. Ananging menawi suwalikipun, tembung-tembung ingkang awon mila ingkang dados angsal-angsalipun wujud kristal ingkang awon (gambar saged dipunpirsani lumantar *link* (alamat internèt) punika: <https://masaru-emoto.net/en/science-of-messages-from-water/>).

Para sadhèrèk ingkang dipuntresnani Gusti,

Menawi toya kémawon saget kaprabawan déning tembung-tembung utawi suwanten-suwanten ingkang wonten ing sakiwatengenipun, makaten ugi menggahing manungsa, awit 70% badanipun manungsa kedadosan saking toya. Menawi kita ngersakaken supados kita menapadéné tiyang-tiyang ing sakubeng kita kalebet anak-anak kita saget tuwuh kanthi saé, mila saben kita kedah dados wewengkon ingkang saé. Wewengkon ingkang saé saget kita wiwiti saking:

1. Pitembungan dalah pitutur ingkang mbangun

Pitembungan dalah pitutur ingkang kita ucapaken kedah mbangun saha njurungi tiyang ingkang kita pituturi dados saé. Pakulinan ngecakaken bebudèning sumanak lumantar: aruh-aruh, atur pakurmat, mèsèm, trapsila miwah alus patrapipun, badhé ndamel sadaya tuwuh kanthi saé. Kadosdéné Paulus nalika mituturi Pasamuwan ing Tésalonika, Paulus nggadahi tangkep sumanak kados patrapipun biyung anggènipun momong tuwin ngrimati anakipun. Makaten ugi kita tinimbalan supados saget nggadahi tangkep sumanak salebetipun momong tuwin ngrimati warganing brayat kita menapadéné warganing pasamuwan. (*supados langkung nengsemaken, pérangan bebudèning sumanak saget karowakaken kanthi conto-conto nyata utawi mbandhingaken paladosanipun tiyang*

Kristen kaliyan paladosan ing rèstoran utawi pompa bènsin.)

2. Tetalesipun sih-katresnan

Tangkep sumanak ingkang dipuntuladhanaken déning Paulus dipun talesi déning sih-katresnanipun dhateng pasamuwan, kados ingkang dipun télakaken wonten ing ayat 8. Pengalaman menggahing katresnanipun Gusti Allah wonten ing gesangipun menika ingkang ndamel Paulus saget nresnani. Paulus “sampun kaprabawan” déning katresnan miwah kasaénanipun Gusti ngantos Paulus dados pribadi ingkang saé. Menapa ingkang dipun alami déning Paulus kedahipun ugi kita alami. Minangka tiyang Kristen, kita temtu ngalami katresnan miwah kasaénanipun Gusti Allah. Lan kita saget dados saé saha kulina nindakaken padatan ingkang saé amargi Gusti Allah sampun “mangaribawani” kita kanthi Katresnanipun. Kanthi makaten kita ugi kasuwun supados mangaribawani ingkang saé dhateng tiyang-tiyang ing sakubeng kita kanthi ngecakaken sih-katresnan. Pakulinan nresnani kanthi wujud andum tetedhan saha berkah-berkah ingkang kita darbèni badhé maringi daya pangaribawa saé kanggé sesami kita (*saget karowakaken kanthi conto-conto nyata salebeting gesangipun brayat*).

3. Gesang ingkang ngener dhumateng Gusti Allah

Sanadyan mboten wonten pitutur saking Paulus dhateng pasamuwan supados ngulinakaken dhiri srawung kaliyan Gusti ing salebeting pandonga. Ananging ketinggal bilih olah pandonganipun Paulus menika ingkang ndamel piyambakipun saged mangertosi bilih paladosan ingkang katindakaken menika awit saking keparengipun Gusti. Padatan srawung kaliyan Gusti lumantar pandonga-pandonganipun ndamel Paulus saged sumerep tuwin ngalami pitulunganipun Gusti nalika piyambakipun ngabaraken Injil. Paulus maringi tuladha kanggé kita supados kita saged tuwuh saha ngedalaken woh jumbuh kaliyan karsanipun Gusti lumantar padatan ndedonga. Pandonga ndamel kita kasagedaken déning Gusti kanggé wanuh dhateng karsanipun

Gusti saha tansah setya nglampahi gesang menika menapaa kémawon pepalangipun. Padatan menika prelu kita warisaken dhateng warganing brayat kita, supados warganing brayat kita ugi dados pribadi-pribadi ingkang ndadosaken keparengipun Gusti Allah. (*saged karowakaken kanthi conto-conto nyata ndedonga sesarengan utawi pengalamaning ndonga wonten ing gesangipun brayat*).

Para sadhèrèk ingkang dipuntresnani Gusti,

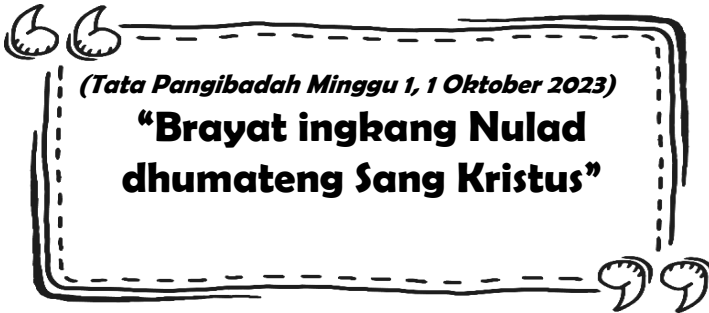
Sanadyan Minggu menika minggu panutupaning wulan brayat, dalah téma-téma bab panggulawenthahing brayat sampun purna, ananging mboten ateges bilih nggulawenthah, momong, tuwin ngrimat brayat wonten ing sih-katresnan ugi purna. Keleresan sanget wekdal menika kita sadaya dipuntantang supados saged ngecakaken menapa ingkang sampun dipun pirengaken tuwin dipun-tuladhanaken salebetipun mbangun tuwin nuwuhaken dhiri pribadi dalah brayat lumantar padatan ingkang saé saha ingkang ndadosaken keparengipun Gusti. Sanès reruntutaning tumindak utawi prosès ingkang gampil, ugi sanès prosès ingkang angèl. Sadangunipun wonten krenteg ngéwahi gesang saha émut kanggé ngendelaken Gusti, mila temtu kita sadaya dipun sembadani dados pribadi ingkang saé saha ndadosaken keparengipun Gusti sarta mbekta daya pangaribawa ingkang saé. Amin.

[DS-DEN]

BAHAN TATA PANGIBADAH

*Minangka satunggaling bakalan, punapa ingkang
kacawisaken ing buku punika prelu dipun olah
malih jumbuh kaliyan kawontenanipun
pasamuwan piyambak-piyambak*

Tata pangibadah punika karipta gegayutan kaliyan Wulan Brayat lan Dinten Bujana Suci sa-jagad. Ing pangangkah sadaya warganing brayat ndhèrèk ngibadah lan lenggahipun cecaketan. Prayogi menawi palados pangibadah lenggah anyarengi brayat.

Tata pangibadah Bujana Suci karipta kanthi mirunggan kanggé gréja ingkang nyarengaken para laré ingkang sampun nampi pratandha baptis ndhèrèk ing Bujana Suci.

MJ.: Majelis Jemaat/Penatua; PS.: Palados Sabda;
U: Umat; PL.: Pemimpin Liturgi; S.: Sadaya

Pacawisan

- *Wekdal ening/pandonga pribadi*
- *Pamaosing pawartos pasamuwan*
- *Umat Jumeneng*

Timbalan Pangibadah

PL.: Saiba prayoga lan éndahé,

U: MANAWA PARA SADULUR KANG MANGGON
SAOMAH PADHA RUKUN.

PL.: Iku kaya lenga jebad adi ana ing sirah kang ndlèwèr marang jénggot,

U: KANG NDLÈWÈR MARANG JÉNGGOTÉ IMAM HARUN LAN MARANG GULONING JUBAHÉ.

PL.: Kayadéné ebuné gunung Hèrmon kang mudhun ing gunung-gunungé Sion.

U: AWIT IYA ANA ING KONO PANGÉRAN YÉHUWAH ANGGONÉ DHAWUHAKÉ BERKAH LAN URIP NGANTI ING SALAWASÉ.

▪ *umat ngidungaken:*

KPJ 22 PUJI KONJUK ALLAH RAMA

- 1) Puji konjuk Allah Rama, puji konjuk Sang Putra
Puji konjuk Sang Roh Suci, tetiganya sawiji.
Haléluya! Haléluya! Tetiganya sawiji.

▪ *para pelados pangibadah lumebet ing papan pangibadah*

- 2) Pinuji Ratuning swarga, Gustiné pra manungsa,
nggih Ratuning pasamuwan, Ratu sumbering gesang.
Haléluya! Haléluya! Ratu sumbering gesang.

Votum

PS.: Pitulungan kita pinangkanipun saking Gusti ingkang nitahaken langit lan bumi

U.: (ngidungaken) AMIN, AMIN, AMIN!

Salam

PS.: Gusti nunggil kita!

U.: SAPUNIKA NGANTOS SALAMINIPUN!

▪ *umat lenggah*

Atur Bebuka

(PL ngènetaken bilih dinten punika minangka purwakaning Wulan Brayat. Salajengipun, ngajak dhateng umat nampèni para

laré kanthi paring tetuladhan ingkang prayogi dhateng para laré.
Salajengipun para laré kasuwun ngidung “Srengéngé Nyunar”)

Srengéngé nyunar kanthi mulya
Anginé midid klawan rena
Manuké ngocèh ana ing witwitan
Kéwané nyenggut ana ing pasuketan
kabèh padha muji Allah kang mulya
kabèh padha muji Allah kang mulya

Matahari bersinar t'rang
Burung berkicaulah senang
Harum semerbaklah bunga di taman
Semuanya mengajar kepada kita
Dan memuji nama Allah yang Esa
Dan memuji nama Allah yang Esa

Pangakening Dosa

(PL nyuwun pirsu punapa wonten brayat ingkang dèrèng naté bebèncèngan? Menawi prelu (kacawisaken rumiyin) wonten brayat ingkang andum pengalaman nalika bebèncèngan. Umat dipun ajak nglengganani bilih bebèncèngan adamel risaking katentreman. Umat kasuwun ndedonga pribadi ngraosaken tatu ing manah tuwin tatu ingkang dipun damel karana pakartinipun piyambak.)

umat ngidungaken:

KPJ 61 SAÈSTU KEDUWUNG

- 1) Saèstu keduwung kula, déné kirang setya.
Kadhawuhan kinen tresna dhateng Allah wah sesami,
nging tan ana bukti Aduh Gusti, nyuwun suci
- 2) Saèstu keduwung kula, dé gesang mung nglaha.
Kèlu pangwasaning dosa, mung nguja sengseming
driya,
lampah tan prayogi. Adhuh Gusti, nyuwun suci.
- 3) Saèstu keduwung kula, dé ndlarung ing dosa.

Nadyan rinoban sih-rahmat, nging datan énggal
mratobat,
mangkotaken ati. Adhuh Gusti, nyuwun suci.

- *PS ngunjukaken pandonga pangakening dosa*
- *umat jumeneng*

Pawartos Sih-rahmat

PS.: Sumangga kita aturaken pamuji sokur karana berkah sih pangapunten saking Gusti.

U.: KAWULA NGATURAKEN PAMUJI SOKUR AWIT SIH PANGAPUNTEN SAKING GUSTI.

PS.: Sumangga kita angèneti dhateng angger-angger katresnan peparingipun Gusti Yésus

S.: PARING WANGSULANÉ GUSTI YÉBUS: “SIRA TRESNAA MARANG PANGÉLAN ALLAHIRA KALAWAN GUMOLONGING ATINIRA, LAN GUMOLONGING NYAWANIRA, SARTA GUMOLONGING BUDINIRA. YAIKU ANGGER-ANGGER KANG GEDHÉ LAN LUHUR DHÉWÉ. DÉNÉ ANGGER-ANGGER KANG KAPINDHO KANG PADHA KARO IKU, YAIKU: SIRA TRESNAA ING SAPEPADHANIRA DIKAYA MARANG AWAKIRA DHÉWÉ. KABÈH ISINING TORÈT LAN KITABÉ PARA NABI IKU GUMANTUNG KARO ANGGER-ANGGER LORO MAU.”
(Mat 22:37-39)

umat ngidungaken:

KPJ 316:1-3 “BRAYAT KANG TINANGSULAN ING TRESNA”

- 1) Brayat kang tinangsulan ing tresna,
tetales pitados mring Gusti,
mesthi ayem tentrem lan raharja,
atut rukun wah lestari, silih asah lan asih,
silih asuh tan pamrih, temah adeging brayat puniki,
nengsemken mring sesami.
- 2) Brayat kang tresnanira sejati,

kados sihé Sang Kristus Gusti.
 Lung - tinulung silih angladosi,
 tan nguja karsèng pribadi.
 Yèn bebaya anrajang, linawan sesarengan,
 temah adeging brayat puniki,
 nengsemken mring sesami.

- 3) Brayat kang mbangun - turut mring Gusti,
 tegen ndedonga lan ngabekti,
 kraos lan rumaos nampi berkah,
 jroning bingah dalah sisah;
 gesangnya kagem Allah, blaba berbudi tansah,
 temah adeging brayat puniki,
 nengsemken mring sesami.

- *umat lenggah*
- **Paladosan Pangandikanipun Gusti**
- *Pandonga kanggé paladosan pangandika*
- *Pamaosing Kitab Suci: Filipi 2:1-13*
- *Khotbah*
- *Wekdal ening*
- *umat jumeneng*

Pangakening Pitados

MJ.: Sesarengan kaliyan pasamuwanipun Gusti ingkang
 tinunggil ing Gusti, sumangga kita mratélakaken
 sahadat kita kanthi ngucapaken Pangaken Pitados Rasuli.

- *Umat lenggah*

Pandonga Syafaat

Kaunjukaken kanthi gegentosan. Wakil laré, ibu, lan bapak.
 Kapungkasan déning PS.

Pisungsung

MJ.: Sumangga kita ngaturaken panuwun awit pangrimatipun
 Gusti wonten ing gesang kita. Minangka tetalesing

pisungsung, kita kaèngetaken bilih Gusti ngersakaken kita misungsungkaken gesang kita. Pangandikanipun, “sarta kowé dhéwé iya padha dikaya watu urip, kang dianggo mbangun padaleman kasukman minangka kaimaman kang suci, kang nyaosaké pisungsung kasukman kang katrimah ing Allah marga déning Gusti Yésus Kristus.” (1 Pet. 2:5)

▪ *umat ngidungaken:*

KPJ 157:1-2 “CAOSNA PISUNGSUNG MU”

VERSI 1

1) Caosna pisungsungmu anèng pasamuwan
klayan lilaning ati, klawan legawa.

Aturna pisungsungmu kanthi suka rena.

Reff.:

Caosna pisungsungmu dadya cihnaning bungah
minangka panuwunmu, wit sihing Allah.

2) Kamirahaning Gusti tanpa tinandhingan
sarana samubarang saisining bumi,

jer sih-rahmating Gusti tansah binabar. Reff.: ...

- *umat jumeneng*
- *MJ nuntun pandonga pisungsung*
- *Umat lenggah*
- *Pendeta mandhap saking mimbar*

BUJANA SUCI

Panuntun

PS.: Ing wekdal punika kita sesarengan mahargya Bujana Suci. Gusti Yésus piyambak ingkang netepaken lan nimbali kita supados nindakaken bujana punika.

Wonten ing bujana punika para laré tumut katimbangan mendhet panduman wonten ing Bujana Suci. Sinau saking pangandikanipun Gusti, “Cikbèn bocah-bocah iku, aja kokalang-alangi anggoné padha sowan ing ngarsaKu” (Mat. 19: 14), sumangga kita ngajak para laré kanggé

nampèni kanugrahanipun Gusti Punika.

Ing salebeting kawontenan kita ingkang mboten sampurna, kita pitados bilih Gusti Allah badhé nucèkaken kita saking sadaya dosa kita, lan njangkepi kawruh kita kanggé ngraosaken Bujana Suci ingkang sinengker punika.

Enering manah

PS.: Sumangga kita ngeneraken manah dhumateng Gusti

U.: KAWULA NGENERAKEN MANAH DHUMATENG GUSTI

PS.: Sumangga kita muji sokur dhumateng Gusti

U.: SAÈSTU PRAYOGI NGATURAKEN PAMUJI DHUMATENG PANJENENGANIPUN

Pandong a Sokur

Prefasi lan Sanctus Benedictus

PS.: Dhuh Allah ingkang mahasuci lan mahakawasa, kawula caos sokur awit Paduka sampun nunggalaken kawula dados satunggal badan, wonten ing patunggilaning pasamuwan lan brayat, supados kawula sami ngluhuraken kamulyan Paduka sesarengan kaliyat malaikat ing swarga lan para pitados ing salumahing bumi ingkang mboten kendhat memuji:

Umat Ngidungaken:

KPJ 28 SUCI, SUCI, SUCI

VERSI 1

- 1) Suci, suci, suci pinuji Hyang suci.
Allah Mahamulya kang jumeneng Raja.
suci, suci, suci pinundhi Hyang Widi
titah sadaya memuji samnya

Katetepaning Bujana Suci

PS.: Kita ngunjukaken pamuji sokur karena Sang Rama tansah rumeksa ing kita sadaya supados mendhet panduman ing Bujana Suci punika.

U.: AMIN

PS.: Kita pitados bilih Roh Suci sampun katedhakaken kanggé kita, temahan sarana kapitadosan, kita ngalami rawuhipun Sang Kristus ing ngriki, ingkang ing wekdal dalu ndhungkap Panjenenganipun kapasrahaken, mundhut roti lan ngucap sokur, nyuwil-nyuwil roti wau, lan ngendika, “Iki badan-Ku kang kaparingaké marga saka kowé. Iki tindakna minangka pangeling-eling marang Aku.” Makaten ugi dhateng tuwung, sasampunipun dhahar, pangandikanipun, “Tuwung iki prajanjian anyar kang kaecap kalawan getihKu. Saben-saben kowé padha ngombé, iku gawénen pangéling-éling marang Aku! Awit saben-saben kowé padha mangan roti iki sarta ngombé ing tuwung iki, iku ateges kowé padha martakaké sédané Gusti nganti tumeka ing rawuhé.”

U: SEDANIPUN SANG KRITUS KAWARTOSAKEN,
WUNGUNIPUN SANG KRISTUS KITA
PAHARGYA, RAWUHIPUN SANG KRISTUS KITA
TENGA

Pèngetan dhumateng Sang Kristus

PS.: Lumantar Bujana Suci punika kita ngèneti dhateng pangurbananipun Sang Kristus ingkang milujengaken, ingkang kaparingaken kanggé kita umat manungsa ing sadaya papan

U.: PINUJIA GUSTI !

PS.: Nalika kita mendhet panduman ing Bujana Suci punika, Roh Suci mitulungi kita temahan kita katunggilaken wonten ing Sang Kristus, dados badan satunggal lan satunggal Roh, tuwin dados pisungsung ingkang gesang kagem Gusti.

U.: PINUJIA ROH SUCI!

PS.: Lumantar Sang Kristus, sesarengan Sang Kristus, lan wonten ing Sang Kristus, sadaya pakurmat lan kamulyan konjuk ing Allah Rama, wonten ing patunggilanipun Roh Suci, sapunika lan salaminipun.

U: PINUJIA SANG RAMA, SANG PUTRA, LAN SANG ROH
SUCI.

Donga Rama Kawula (kaucapaken utawi kakidungaken)

Salam Katentreman (jumeneng)

PS.: Gusti sampun paring pangapunten lan nunggilaken kita.
Awit saking punika, sumangga kita gesang salebeting
katentreman lan apunten-ingapunten. Tentrem
rahayunipun Gusti wonten ing panjenengan!

U.: WONTEN ING PANJENENGAN UGI!

- *umat jumeneng lan sesalaman*
- *umat lenggah*

Paladosan Roti

PS.: (**Kanthi nyuwil-nyuwil roti**)

Roti ingkang kita cuwil-cuwil punika lambanging
patunggilan kaliyan sariranipun Sang Kristus.

Andum Roti

PS.: Sumangga panjenengan tampèni! [**-ROTI KAEDUM
AKEN-**]

PS.: Panjenengan dhahar kanthi ngèneti bilih sariranipun
Gusti kita Yésus Kristus sampun kinurbanaken kanggé
kawilujenganing jagad.

- UMAT DHAHAR ROTI SESARENGAN -

Paladosan anggur

PS.: (**kanthi nyuntak anggur ing tuwung lan ngangkat
tuwung**)

Tuwung punika dados pratandha patunggilan kita
kaliyan rahipun Sang Kristus.

Andum anggur

PS: Sumangga panjenengan tampèni! [-**ANGGUR KAEDUM-AKEN-**]

PS.: Panjenengan unjuk, kanthi ngèngeti lan pitados bilih rahipun Gusti kita Yésus Kristus sampun kawutahaken kanggé kawilujenganing jagad.

- UMAT NGUNJUK ANGGUR SESARENGAN –

Pandonge sokur (déning PS)

- *umat jumeneng*

Panutup

PS.: kowé dadia tuladha tumrap para wong kang pracaya ing bab tembung-tembungmu, tindak-tandukmu, katresnanmu, kasetyanmu tuwin ing bab kasucènmu.. (1 Tim 4:12)

U.: KASAGEDNA KAWULA DADOS PATULADHAN WONTEN ING GESANG.

PS.: Tembung-tembung kang dipréntahaké marang kowé ing dina iki, iku padha gatèkna, lan padha wulangna bola-bali marang anak-anakmu (PT. 6:6-7a).

U.: KAWULA SUMADYA MULANGAKEN KAYEKTÈNAN PADUKA, GUSTI

umat ngidungaken:

KPJ 203 RAHAYU KANG UTAMA LAKUNÉ

- 1) Rahayu kang utama lakuné ngambah dalaning préntahé Pangéran.
Rahayu kang netepi dhawuhé; wong kang manut ing sapangrèhé Gusti.
sarta tansah telatèn netepi sakarsané klawan éklas ing ati.
- 2) Dhuh Gusti, punapa sarananya tyang nèm-nèman saged jujur ing lampah

kejawi dipun rèh, mituruta sapangandika lan
préntahing Allah?
Kawula sampun Paduka uja nyalèwèng nilar pepakèn
Paduka.

- 3) Gusti mugi ngirid lampah kula manut-mituruta
préntah Paduka,
datan pegat salami-lamina; kula kaparingana
manah padhang.
Dhawuh Paduka kula èstokna klayan éklas lan
gumolonging manah.

Pangutusan

- PS.: Eterna manah panjenengan dhumateng Gusti
S.: KAWULA NGENERAKEN MANAH KAWULA DHUMA-
TENG GUSTI
PS.: Sumanggema dados seksinipun Sang Kristus
U.: PUJI SOKUR KONJUK GUSTI.
PF.: Pinujia Gusti.
U.: SAPUNIKA DUMUGI SALAMINIPUN.
PS.: Mengkera salebeting katentreman, kanthi angèneti
cahya lan rumaketing Allah wonten ing brayat
panjenengan.
Mengkera kanthi kebak katresnan, supados gumreguting
nularaken katresnan tansah karaosaken wonten ing
brayat panjenengan.
Mengkera salebeting kaéndahan, supados sunaring
kamulyan sineksènan déning jagad. Amin.
T.: Ngidungaken: Haléluya 5 x, Amin 3x

Kidung Pungkasan:

KPJ 357:1 “ÉNDAHING SADULURAN”
VERSI 1

- 1) Éndahing saduluran manut rèhing Pangéran,
sami déné ngajèni wah mbiyantoni.
Nadyan béda agama wah béda golonganya,
tunggal rasa, pambekan, pri kamanungsan.

Kluwung pindhanya, éndah ing warna,
nyawiji mbangun urip kang adya,
tentrem raharja.

[ASP/TK]

TIMBALAN NGIBADAH

Bèl Kapisan

Umat ndedonga pribadi

Bèl Kalih

Umat jumeneng; PL nyumet lilin, lajeng
 nuju mimbar alit

(Gayut padatan tandha wiwitaning pangibadah, lilin, lsp kasumanggakaken padatan pasamuwan piyambak-piyambak)

PL: Éngga wekdal samangké, lampahing gesang bebrayatan kita boten saged uwal saking kanyatan wontenipun pergumulan saha reridhu, nanging ingkang wekdal-wekdal awrat kasebat kita ugi ngraosaken panuntun ugi pitulunganipun Gusti. Ing mangsa ngajeng, lampahing gesang bebrayatan kita taksih tebih. Ing dinten Sabat inggih dinten ngaso punika, sumangga kita sowan dhumateng Gusti inggih Sesirahing Pasamuwan, inggih Gusti ingkang ngayomi brayat kita; rinengga raos sokur awit saking sih-susetyanipun kita sami ngabekti lan kita nyuwun pamulihan, paneguhan, ugi berkahipun Gusti tumrap brayat kita.

U: KANTHI RAOS BINGAH SUKARENA, / KAWULA SOWAN DHUMATENG GUSTI.

PL: Eterna manah panjenengan dhumateng Gusti, / sumangga kita memuji saha manambah dhumateng Panjenenganipun.

KPJ. 29 “SUMANGGA SOWAN GUSTI”

1. Sumangga sowan Gusti. Haléluya!
Srana kidung pamuji. Haléluya!
 2. Tyang pracaya nyawiji. Haléluya!
Ing tresna tulus yekti. Haléluya!
- *para paraga pangibadah lumebet ing papan pangibadah* -
3. Pujèkna gung panggungung. Haléluya!
Kidung konjuk Hyang Agung. Haléluya!
 4. Asmané dènsuwurna. Haléluya!
Wit lubèr sih setyanya. Haléluya!
 5. Tilingna sabdèng Gusti. Haléluya!
Klawan pracaya yekti. Haléluya!

VOTUM (*umat jumeneng*)

PS: Pangibadah punika katindakaken wonten ing Asmanipun
Gusti Allah ingkang nitahaken langit lan bumi; inggih Gusti
ingkang dados etuking pitulungan kita.

U: (*ngrepèkaken* **KPJ. 464d “AMIN, AMIN, AMIN”**)

SALAM (*umat jumeneng*)

PS: Salam tumrap panjenengan ingkang sowan ing Asmanipun
Gusti.

Tentrem rahayunipun Gusti wonten ing panjenengan
sadaya.

U: LAN NUNGGILA ING PANJENENGAN

ATUR PAMBUKA (*pasamuwan lenggah*)

PL: Kita lumebet ing minggu kaping kalih Wulan Brayat. Ing
minggu II Wulan Brayat punika, kita badhé ngraos-
raosaken pratélaning **Yésaya 5:1-2**, “Aku arep ngrepèkaké
kidung bab kekasihku, kidungé kekasihku bab pakebonané
anggur: Kekasihku iku kagungan pakebonan anggur ana
ing èrèng-èrènging pagunungan kang subur. Iku dipaculi
lan watu-watuné dibuwangi, nuli ditanduri wit anggur
pilihan; banjur diadegi panggungan pajagan ana ing
tengahé pakebonan mau. Panjenengané tumuli damel
jogangan pameresan anggur; sarta ngajeng-ajeng supaya

pakebonan iku metokaké woh anggur kang becik, nanging jebul metokaké woh anggur kang kecut.”

Kados déné bendara pakebonan anggur ingkang tuhu-setya ngrimati saha njagi kebon anggur kagunganipun, makaten ugi Gusti Allah tansah setya ngrimati saha njagi gesanging brayat kagunganipun.

KPJ. 318 “KABEGJANING BRAYAT”

1. Gusti Allah ingkang Maasih; wit saking sih-rahmatipun sampun nimbali tyang kekalih, gesang tansah atut-rukun.
Tan prayogi lamun ngantos pisah, wit saking wangkoting manah,
ninging kekalihnya tunggal ati lung tunulung gesang suci.
Refr.: Brayat begja wit tinunggil Allah Sang Rama, Sang Putra, wah Sang Roh Suci.
3. Gusti mberkahi tyang ningkahan, kinèn mbangun kulawarga,
dados sakaning pasamuwan, temah tuwuh lan ngrembaka.
Brayat tansah pinanggih raharja, wit misungsungken gesangnya,
mrih rawuhing Kratoning Swarga, temah rahayu warata. *Refr.:*

PANGAKENING DOSA (*pasamuwan lenggah*)

PL: **Yésaya 5:2b**

“sarta ngajeng-ajeng supaya pakebonan iku metokaké woh anggur kang becik”

Kados déné bendara ingkang kagungan pakebonan, ingkang ngajeng-ajeng woh kebon anggur ingkang saé nengsemaken, makaten ugi Gusti ngarsakaken wohing gesang ingkang prayogi lumantar saben brayat kagunganipun. Kita lumebet ing wekdal ening sawatawis...

(*ening cipta, karya ± 30 dhetik, instrumentalia refrèin*
KPJ. 117 “KALA KULA DHAWAH”)

PL: Sumangga kita sesarengan ndedonga...

PL+U: DHUH GUSTI, | KAWULA NGAKENI | KARINGKIHAN
 KAWULA | SAHA ANGGÈN KAWULA GESANG |
 DÈRÈNG SAGED NGEDALAKEN WOH INGKANG SAÉ. |
 KAWULA NYADHONG PITULUNGAN PADUKA GUSTI. |
 WONTEN ING ASMANIPUN nDALEM GUSTI YÉSUS |
 JURU WILUJENG KAWULA INGKANG SAJATI, |
 KAWULA UNJUKAKEN PANDONGA PUNIKA. | AMIN.

KPJ. 36 “GUSTI KANG MAWELAS”

1. Gusti Kang Mawelas, mugi angèngeti kula;
 Gusti Kang Maasih, mugi amelasi kula.
(karepèkaken rambah kaping 3)

PAWARTOS SIH-RAHMAT (*Umat jumeneng*)

PS: Sabdanipun Gusti ingkang sinerat ing **2 KORINTUS 5:17**
 mratélakaken makaten: “Kang iku sarèhné aku padha
 sumurup ing bab wedi marang Gusti, mulané aku ngudi
 ngyakinaké wong-wong. Tumrap Gusti Allah sedyaku iku
 wus cetha, lan pangarep-arepku uga mangkonoa tumrap
 kowé kabèh.” Makaten sih-rahmatipun Gusti.

U: PUJI SOKUR KONJUK GUSTI.

PS: Tentrem rahayu.

(*Umat sami tangkep asta lan ngucapaken: **Tentrem***
rahayu)

KPJ. 319 “KADYA ADAM LAN HAWA”

1. Kadya Adam lan Hawa kang dedunung nèng Pirdus,
 ajrih asih mring Allah, ngabekti kanthi tulus.
 Tresnanya murni, gesang nya suci,
 rukun setya wah lestari, tansah tinunggil Gusti.
 Tresnanya murni, gesang nya suci,
 rukun setya wah lestari, tansah tinunggil Gusti.

2. Tiyang kang sesémahan kang dadya putrèng Allah,
ngudi ing kamursidan, asih mring sagung titah.
Jujur ing lampah wah lembah - manah,
arum jroning pirembagan, kekah dènnya bebrayan.
Jujur ing lampah wah lembah - manah,
arum jroning pirembagan, kekah dènnya bebrayan.k
3. Tiyang kang sesémahan kang bekti mring Pangéran,
bingah nggunggung Hyang Widi, sisah ngaub mring
Gusti.
Darma bektinya landhesan sabda,
dadya lantaraning berkah ing bebrayan akathah.
Darma bektinya landhesan sabda,
dadya lantaraning berkah ing bebrayan akathah.

PALADOSAN SABDA (*Umat lenggah*)

a. Donga Paladosan Sabda (PS)

b. Pamaosing Kitab Suci

PS: (*Maos YESAYA 5:1-7* “KEKIDUNGAN BAB PAKEBONAN ANGGUR”). Makaten Pangandikanipun Gusti. Ingkang rahayu inggih punika ingkang sami maos, mireng, lan nggatosaken pangandika. Haléluya.

U: (*menyanyikan KPJ. 197*)

KPJ. 197 “KULA SAMPUN SIYAGA”

1. Kula sampun siyaga, Gusti;
sumadya nampèni sabda mulya.
Kula sujud manembah Gusti,
marak ngabyantara sapunika.
Mugi Gusti maringi berkah dhumateng kawula
ing samangkya.
Kawula cumawis ing manah samekta ing gati.
Refrein: Sabda Paduka datan éwah gingsir,
saking mula buka; ugi sapunika wah
salaminya.
Sabda Paduka wonten gesang kula.
Manah kula sampun siyaga nampi sabda
mulya.

c. Kotbah**d. Wekdal Ening**

(*ening ± 30 dhetik, instumentalia refréin **KPJ. 197***)

TEKAD LAN PANGAKENING KAPITADOSAN (*Umat jumeneng*)

PL: Wujuding tanggapan awit Sabdanipun Gusti ingkang sampun kita pireng, sesarengan kita ngénggalaken (nganyaraken) tékad kita minangka brayat ingkang katunggilaken déning Gusti, kanthi ngucapaken makaten:

PL+U: MINANGKA BRAYAT PADUKA, | KAWULA BADHÉ NRESNANI, | MBIYANTONI, | LAN SAMI DÉNÉ NGGATOSAKEN. | KAWULA BADHÉ NDADOSAKEN GRIYA KAWULA, | DADOS PAPAN KALAIRING PADATAN-PADATAN INGKANG SAÉ | NYONDHONGI ING KARSANIPUN GUSTI.

PL: Jejer ing brayatipun Allah ingkang manunggil ing pakaryan karahayonipun Gusti Yésus, sumangga kita ngénggalaken (nganyaraken) iman kapitadosan kita kanthi ngucapaken pangaken pitados kita manut Pangaken Pitados Rasuli:

PL+U: KAWULA PITADOS ...

DONGA SYAFAAT (*déning PS; Umat lenggah*)

PISUNGSUNG

PL: Sumangga kita mratélakaken sokur kita awit sih-kamirahanipun Gusti Allah kanthi ngaturaken pisungsung, tinalasan Sabda ingkang sinerat ing **Matéus 6:25-26**, “Mulané Aku pitutur marang kowé: Aja padha sumelang ing bab uripmu, bab apa kang bakal kokpangan utawa kokombé, lan bab badanmu, apa kang bakal kokanggo. Ajiné urip iku apa ora ngungkuli pangan, lan ajiné badan ngungkuli sandhangan? Padha delengen manuk-manuk ing awang-awang, padha ora nyenyekar lan ora derep, sarta ora tetandho ana ing lumbung, éwadéné padha kaparingan pakan déning Ramamu kang ana ing swarga. Apa kowé ora kinacèk luwih banget katimbang karo manuk-manuk iku?”

KPJ. 163 “KAWULA BOMBONG”

1. Kawula bombong, Gusti darbé Allah kadi Paduka.
Sèstu kawula bombong, krana lelabetan Paduka.
Kawula tan kedugi uwal saking Paduka;
sih Paduka milujengken, mengku pangajeng-ajeng.
Mangkya kula aturken ingkang kawula gadhahi
nadyan tan timbang klayan berkah ingkang Paduka
paringken.
Nanging kula sumedya ngaturken kalayan legawa,
jer punika sadaya damel rena Paduka.

PL: (*Umat jumeneng*)

Sumangga kita sami ndedonga:

PL+U: DHUH GUSTI, | KANTHI SUKA BINGAHING MANAH
KAWULA NGATURAKEN PISUNGSUNG KONJUK
PADUKA. | PISUNGSUNG PUNIKA CIHNANING RAOS
SOKUR PAMATUR NUWUN KAWULA, | UGI TANDHA
TÉKAD KAWULA TANSAH MITADOSAKEN GESANG
KAWULA | ING SIH-RAHMAT PADUKA. | KARSAA
PADUKA NAMPÈNI PISUNGSUNG KAWULA PUNIKA. |
WONTEN ING ASMANIPUN GUSTI YÉSUS KRISTUS, |
KAWULA NDEDONGA. | AMIN.

PANGUTUSAN (*Umat jumeneng*)

PS: Pangibadah ing gedhong gréja ngriki sampun purna.

U: SADHÉNGAH PUJÈN, | URMAT, | LAN KAMULYAN
KONJUK PADUKA.

PS: Sumangga kita mangun padatan-padatan padintenan
ingkang saé; inggih padatan padintenan ingkang nélakaken
tumindak adil tinalesan kaleresan.

U: KAWULA SUMADHIYA MANGUN | PADATAN
PADINTENAN INKGANG PRAYOGI | MURIH
KABABARING SIKEP GESANG ADIL TINALESAN
KALERESAN.

PS: Sumangga kita wiwiti saking griya kita lan brayat kita.

U: KAWULA BADHÉ MIWITI | SAKING GRIYA KAWULA
DALAH BRAYAT KAWULA.

KPJ 323 “MÉNDAHNÉA RAHAYU TYANG GEGRIYA”

1. Méndahnéa rahayu tyang gegriya klayan tansah rumaket mring Gusti,
kang dadya mitra lan tuing basuki, sarwi bingah préntahnya pinundhi.
Sékakapti anilingken sabdanya, angabekti Allah klayan éklas.
Rinten dalu angluhurken asmanya, myang sumuyud kalayan trusing tyas.
2. Méndahnéa rahayu tyang sémahan, klayan nunggil tresnanya mring Gusti.
Runtang-runtung dénira sih-sinihan klayan saéka-praya lan budi.
Sadinten-dinten sami ngajeng-ajeng idining Gusti sarwi memuji.
Ing satitah nrimah klayan pitajeng saha tresna dumugi ing janji.

BERKAH (*Umat jumeneng*)

PS: “Pangéran Yéhuwah mberkahi panjenengan lan ngayomi panjenengan. Pangéran Yéhuwah nyunaraken cahyaning wedananipun dhateng panjenengan lan maringi sih-rahmat. Pangéran Yéhuwah nungkulaken wedananipun dhateng panjenengan lan maringi tentremrahayu.” Amin.

KIDUNGING UMAT

KPJ. 459 “PINUJIA ALLAH SANG RAMA”

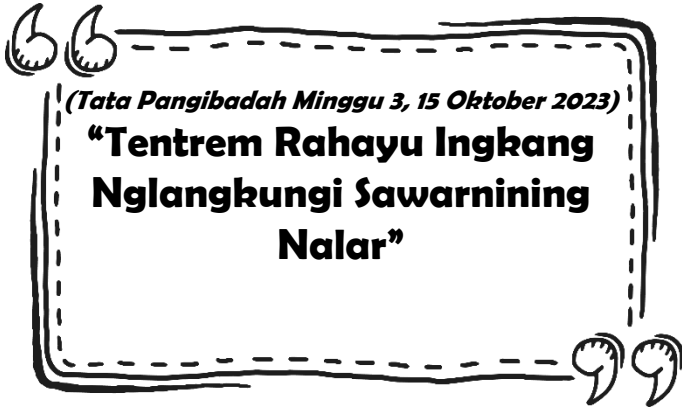
1. Pinujia Allah Sang Rama wah Sang Putra lan Roh Suci;
purna pangabekti anèng gréja, ngrasuk gesang saben ari.
Refrein:
Payo nindakna kang trusing ati sabdaning Gusti sung gesang yekti,
sinartan déning berkah ing Gusti, sung sih-rahmat mring sesami.

2. Pangabekti sèstu pangibadah, lamun Gusti kang dèn sembah;
kraharjaning pepadha dènudi, jagad ramnya tentrem yekti. Refrein: ...

DONGA PANUTUP (*Umat lenggah*)

PL: Sumangga kita ndedonga,
Dhuh Gusti, pangibadah ing gréja punika sampun rampung. Karsaa Paduka nyampurnakaken pangibadah kawula punika, satemah dados pangibadah ingkang mranani ing ngarsa Paduka. Wonten ing Asmanipun Gusti Yésus Kristus, kawula ndedonga. Amin.

[AAP/UCSL]

Katrangan:

PS: Pelados Sabda; U: Umat; KB: Kaum Bapak; KI: Kaum Ibu;
 Ps: Pinisepuh; KA: Kaum Adiyuswa; WL: Wakil Laré; R/P:
 Remaja/Pemudha; B/I: Bapa/Ibu

PACAWISAN

- Wekdal Ening/pacawisan pribadi
- Pamaosing Wartos Pasamuwan
- Panyumeding Lilin

*(Bab arak-arakan/ungeling bèl/loncèng, panyumeding lilin
 manut pakulinanipun piyambak-piyambak)*

TIMBALAN PANGIBADAH

(Umat Jumeneng)

- Ps: Rahayu saben wong kang ngabekti marang Pangéran
 Yéhuwah, sarta kang ngambah ing dalan pitedahé!
- U: **Manawa kowé mangan wohing kangèlané
 tanganmu, rahayu kowé lan becik kaananmu!!**

- KB: Rabimu bakal dadi kaya wit anggur kang subur ana ing jeroné omahmu; lan anak-anakmu kaya trubusing wit jaitun kang ngupengi méjamu.
- KI: Lah kaya mangkono anggoné bakal kaberkahan wong lanang kang ngabekti marang Pangéran Yéhuwah.
- Ps: Sang Yéhuwah muga mberkahana kowé saka ing Sion, sarta kowé muga menangana karaharjané Yérusalèm sajegmu urip.
- KA: Sarta muga menangana anak-anaké anak-anakmu! Tentrem rahayu anaa ing Israèl!

KIDUNG PAMUJI

Muji Kidung KPJ 34: 1,2,4 “ULUKNA PAMUJI”

- 1) Ulukna pamuji, kanthi trusing ati
Hé titah, mring Gusti Allah
Kang setya lan maha mirah
Wit sira rinoban berkah
- 2) Saosa panuwun, kanthi masmur kidung
Hé sira wong kang pracaya
Mring Allah sumbering berkah
Wit sira sinung raharja
- 4) Angunjukna sokur, rukun mring sedulur
Hé sagunging pasamuwan
Wit rinoban ing kabecikan
Sadhéngah wayah, lan papan

VOTUM

- PS: Pitulungan kita punika pinangkanipun namung saking Yéhuwah Allah ingkang sampun nitahaken langit, bumi dalah saisinipun, punapadéné ugi ingkang sampun netepaken warga brayat tumrap kita sadaya.
- U: (mujèkaken) **Amin, amin, amin**

SALAM

PS: Sih Rahmat lan tentrem rahayu saking Allah Rama lan saking Gusti kita Yésus Kristus mugè nunggila ing panjenengan sadaya.

U: **lan inggih nunggila ing panjenengan ugi.**

PAMBUKA

(Umat Lenggah)

PS: “Tentrem rahayu” mujudaken tembung ingkang sampun asring kita pireng. Namung kémawon, punapa raos tentrem ingkang makaten punika taksih saged kita raosaken ing gesang kita saé ing salebeting dhiri pibadi utawi ing salebeting brayat kita? Lumantar irah-irahaning khotbah ing dinten punika: “*Tentrem Rahayu Ingkang Nglangkungi Sawarnining Nalar*”, kita badhé sinau sesarengan bab kados pundi kita ngalami katentreman ingkang sejati, ingkang asalipun saking Allah. Katentreman ingkang mboten kadhasaraken wonten ing kawontenan, ananging wonten ing sikep suméndhé lan pasrah dhumateng Allah ingkang Maha Asih.

KIDUNG PAMUJI

Muji Kidung KPJ. 315:1-3 “Brayat kang Tentrem Gesangnya”

- 1) Brayat kang tentrem gesangnya, sumarah mring pangéran
Santosa wah tetep panggah sajroning reribed
Reffréin:
Dhuh Gusti mugè Paduka paring asih wilasa
Darapon kula kwagang mundhi dhawuh Paduka
- 2) Nadyan jagad peteng ndhedhet, wah sepi ing katresnan
Nanging Gusti dados dilah, tansah sung pitulungan
Reff.: ...
- 3) Nadyan ardi gung sélanya, lembah peteng marginya,
Gusti tansah karsa nuntun, amrih leres lampahnya.
Reff.: ...

PANGAKENING DOSA

PS: Pasamuwanipun Gusti ingkang kinasih, gesang bebrayatan kita mboten tansah karengga déning kabegjan lan kabingahan kémawon. Kalamangsaniipun, brayat kita ugi ngalami dredah, ingkang saged natoni saben manahipun warga brayat. Awit saking punika, sumangga kita nyisihaken sawetawis wekdal kanggé ngakeni sipat winates kita, sarana ndedonga sesarengan (*pelados sabda nuntun pandonga pangakening dosa*).

KIDUNG PAMUJI (sesautan)

Muji Kidung KPJ 321: 1, 2, 3

1. Kula warga kang rahayu, lamun Gusti angayomi
Srana tresna kang satuhu, tansah nuntun wah nganthi
Refrain: (kapujèkaken déning *bapa lan ibu*)
Maturnuwun konjuk mring Gusti
Dé karsa nuntun salaminya, sakathahing urmat wah pamuji
Tansah sumengka ing ngarsa-Nya
2. Anèng donya kèh dalannya, endi kang bakal ingambah
Dalan bener mung sajuga, yéku margining Allah
Reff. (Kapujèkaken déning *Pemudha/remaja*)
3. Kulawarga tetep panggah, lamun Gusti kang ngayomi
Jroning susah dalah bungah, datan pegat ngrimati
Refrain: (kapujèkaken déning *para laré*)
4. Dhuh Roh Suci mugi rawuh, angèbeki tyas kawula
Amrih kula tansah tangguh mujudaken sih-tresna
Reff. (kapujèkaken déning *sadaya*)

PAWARTOS SIH RAHMAT**(Lenggah)**

PS: Tumrap kita sadaya ingkang sampun sami ngakeni dosa, sami kula aturi midhangetaken pawartos sih Rahmat ingkang kaserat wonten ing Mazmur 103:8-14: *Pangéran Yéhuwah iku ambek welasan lan ambek asih,*

gedhé sabaré lan lubèr sih susetyané; ora tansah ndedukani, anggoné duka ora ing salawasé. Kang katandukaké marang kita ora timbang karo dosa kita, anggoné paring piwales marang kita ora ing saboboté kaluputan kita, nanging sapira dhuwuré langit ngungkuli bumi, iya samono gedhené sih kadarmané tumrap para kang ngabekti marang Panjenengané; sepira dohé wétan saka ing kulon iya samono anggoné nebihaké panerak kita saka ing kita. Kayadéné bapa anggoné duwé piwelas marang anak-anaké, iya kaya mangkono Yéhuwah anggoné paring piwelas marang para wong kang ngabekti marang Panjenengané. Amarga Panjenengané mirsa kadadéan kita iku saka apa, sarta ènget yèn kita iku lebu.

Makaten pawartos sih Rahmat saking Gusti.

U: Puji sokur konjuk Gusti!

(Warga pasamuwan sami asung salam satunggal dhateng satunggalipun sarana nangkepaken tapak astanipun wonten ngajenging jaja, sinarengan pamuji kidung saking)

Muji Kidung KPJ 326:1-3 “Punika Brayat Kula”

1. Punika brayat kula, brayat tentrem kang ngangeni Sinten dados tanggelan, namung Pangéran pribadi Reff.
Saiba prayoginya, lamun Gusti kang rumeksa Temah tanpa rubéda, sagotrah manggih raharja
2. Saiba éndahira, tyang sepuh dadya tuladha Saguning pra putra, sami nulad pakartinya Reff.
3. Sagriya angudia, dadya brayat kang rumantya Ngantos dados panutan, tumrapping brayat sembada Reeff.

PS: Rahayu saben tiyang ingkang sampun nampèni pangapuntening dosa saking Gusti. Samangké sami

nglampahana gesang manut miturut ing karsanipun Gusti.

U: **Kawula sumadya nglampahi gesang mbangun miturut ing dhawuhipun Gusti.**

KIDUNG PAMUJI

Muji Kidung KPJ: 192:1-2 “Isining Kabar Kabingahan”

- 1) Isining kabar kabingahan, winangsitken déning Pangéran
Dadya srana paring piwulang, margining kautaman
Reff.:
Dimèn tyang pitados, tansah arumantos
Mbangun turut Gusti nresnani sesami
- 2). Tyang lepat winelèhken samya, déning sabdaning Kang Makwasa
Tyang dosa kang samya mratobat, anampèni sih rahmat
Reff.: ...

PELADOSANING SABDA (Lengga)

PS: Sadèrèngipun kita mirengaken lan ngraos-ngraosaken Pangandikanipun Allah, sumangga kita sami ndedonga (*Pelados sabda nuntun pandonga Épiklésé*).

PS: Pamaosing Kitab Suci kapendhet saking serat Filipi 4:1-9 (maos pangandika)

Makaten sabdanipun Gusti, Rahayu tiyang ingkang sami mirengaken sabdanipun Gusti lan ugi dipuntetepi ing gesang padintenanipun. HALÉLUYA.

U: (mujèkaken) **Haléluya, Haléluya, Haléluya!**

KHOTBAH

“Tentrem Rahayu Ingkang Ngungkuli Sawarnining Nalar”

WEKDAL ENING

PENGAKEN PITADOS RASULI (Umat Jumeneng)

Ps: Sesarengan kaliyan para tiyang pitados ing sadaya jaman sumangga kita sami mratélakaken pitados kita sarana ngucapaken sesarengan Pangaken Pitados Rasuli ingkang makaten: Kawula pitados

PANDONGA SYAFAAT (Lenggah)

Pandonga katuntutun déning wakilipun laré-laré, remaja/pemudha, bapak/ibu, éyang kakung/putri. Pandonga dipun wiwiti lan dipunpungkasi déning pelados sabda kanthi urutan makaten:

Ps: Rama kaswargan, samangké para putra Paduka badhé ngunjukaken pandonga-pandonga kawula sami:

WL: *(ndedonga kagem padamelanipun bapa lan ibu, ugi kagem warga pasamuwan dhéwasa supados sami kaparingan kawicaksanan, lan kakiyatan)*

R/P: *(ndedonga kanggé sinaunipun adhik-adhik, supados Gusti paring kasregepan, kawicaksanan, Keséhatan lan kakiyatan. Ndedonga ugi supados nadyan taksih alit, pitepanganipun adhik-adhik kaliyan Gusti sangsaya kekah)*

B/I: *(ndedonga kagem warga pasamuwan ingkang sampun adi yuswa, saé ingkang gesang piyambakan punapa déné taksih sesarengan kaliyan brayatipun. Ndedonga supados para adiyuswa tetap saged nyeksèni sih katresnanipun Gusti dhumateng para putra wayah. Gusti mugi paring berkah dhateng para adiyuswa sarana paring keséhatan lan kekiyatan, lan mugi tansah tinuntun ing Gusti)*

WA: *(ndedonga kanggé putra wayah, ugi warga pasamuwan diwasa, kanéman, lan para laré. Ndedonga kanggé pasinaon lan padamelanipun, ugi kanggé warga ingkang taksih pados padamelan, tetimbanganing gesang, ugi sadaya pambudidaya ngrembakakaken sadaya usahanipun).*

Ps: *(Ndedonga kanggé saben brayat supados saged dados papan ingkang kawitan lan utami kanggé ngraosaken rawuhipun Gusti, satemah sami saged ngraosaken katentremanipun Gusti. Ndedonga ugi kagem bangsa lan negari Indonesia)*

Katutup: Makaten dhuh Gusti pandonga lan panyuwun kawula sami. Mugi Paduka rena mirengaken panyuwun kawula sadaya, lan karsa nuntun kawula sadaya manut miturut ing karsa Paduka. Wonten ing patunggilanipun Sang Kristus kawula sami ndedonga lan atur panuwun. Amin.

PELADOSAN ATUR PISUNGSUNG

Ps: Sumangga kita sami atur panuwun dhumateng Allah awit sadaya sih kawelasanipun dhateng kita sadaya, lumantar atur pisungsung sesarengan konjuk ing Ngarsanipun. Sumangga kita ngèngeti sabdanipun ing Mazmur 52: 11, ingkang makaten: “Kawula badhé ngunjukaken pamuji sokur wonten ing ngarsa Paduka ing salami-laminipun, margi saking pangrèh Paduka; awit asma Paduka punika saé. Mila badhé kawula suwuraken wonten ing ngajengipun para kekasih Paduka!”

KIDUNG PAMUJI

Muji Kidung KPJ. 196: **Kula Péngin Lir Gusti**

- 1) Kula péngin lir Gusti, sumlondhoh ing ati
Tandang tanduk lan tembung, mrak ati ngresepi
Reff.:
O, lah kawula sèstu tan mèmper lan Gusti
Kula mugi winulang nulad maring Gusti
- 2) Kula péngin lir Gusti, sumarah lan pasrah
napa kang sunlampahi, nut karsaning Allah
Reff.: ...
- 3). Kula péngin lir Gusti, melasi pra miskin
Tetulung kang kribedan klawan trus ing batin
Reff.: ...

- 4). Kula péngin lir Gusti, tresna maring Allah
Nindakna kasaénan, ulah pangibadah
Reff.: ...

PANDONGA PISUNGSUNG

(Jumeneng)

Ps: *(nuntun pandonga pisungsung)*

PENGUTUSAN LAN BERKAH

KIDUNG PAMUJI

Muji Kidung KPJ. 316: 1,2 “Brayat Kang Tinangsulan ing Tresna”

- 1) Brayat kang tinangsulan ing tresna, tetales pitados mring Gusti
Mesthi ayem tentrem lan raharja, atut rukun wah lestari
Silih asah lan asih, silih asuh tan pamrih
Temah adeging brayat puniki, nengsemken mring sesami
- 2) Brayat kang tresnanira sejati, kados sihé Sang Kristus Gusti
Lung tinulung silih angladosi, lan nguja karsèng pribadi
Yèn bebaya anrajang, linawan sesarengan
Temah adeging brayat puniki, nengsemken mring sesami

PENGUTUSAN

PS: Sagung brayat ingkang dipunkasihi Gusti, enerna manah panjenengan dhateng Gusti

U: **Kawula sami ngeneraken manah kawula dhumateng Gusti.**

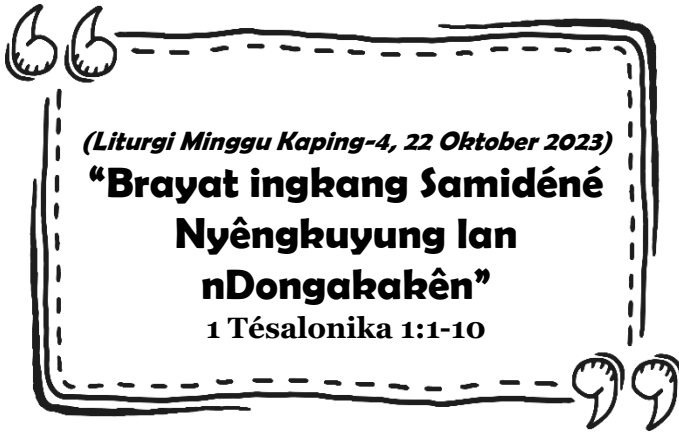
PS: Mugi Allah kadadosna punjering gesang bebrayatan panjenengan, satemah saben warganing brayat saged ngraosaken katentremanipun Gusti ingkang nglangkungi sawarnining nalar.

- U: **Dhuh Gusti, mugi karsa nuntun gesanging brayat kawula sami!**
- PS: Sami ngraosna kaéndahaning pepanggihan kaliyan Gusti lan sami nedahna éwah-éwahaning gesang ingkang saé ing sadaya prekawis
- U: **Mugi Roh Suci paring kasagedan dhateng kawula sami.**

BERKAH

- PS: Samangké sami tampènana berkahipun Gusti:
 “Mugi ing salebeting gesang kita tansah wontena pepanggihan ingkang asipat mbangun lan nglipur. Mugi kita saged nglampahi gesang kanthi tatag lan tanggon nadyan kathah prekawis-prekawising gesang ingkang mboten ènthèng. Mugi katentreman lan tresna asih tansah wonten ing salebeting gesang panjenengan dalah sawetahing brayat panjenengan. Mugi sih katresnanipun Allah Rama, Putra lan Roh Suci ngayomi lan nganthèni panjenengan sadaya samangké ngantos dumugi ing salaminipun. Amin.”
- U: (mujèkaken KPJ 472) **Haléluya, Haléluya, Haleluya, Haléluya, Haléluya, Amin, Amin, Amin.**

[CKG/YTD]

PACAWISAN

- Pandonga ing Konsistori
- Pamaosing pawartos pasamuwan
- Loncèng kaungêlakên.
- Panyumêting lilin.

KATRANGAN

PL : Palados Liturgi PS : Palados Sabda
Psw : Pasamuwan Prd : Pradata

*(Tata cara ungêling bèl, kajumbuhaken kaliyan pakulinan
ingkang sampun lumampah)*

NYATUNGGIL

WÊKDAL TIDHÊM

[Pasamuwan lenggah]

TIMBALAN NGABEKTI

[Pasamuwan jumeneng]

PL: Pasamuwan ingkang kinasih. Katrêsnanipun Gusti kanyata
ajêg lan lestantun kadya ilining warih ing gesang kita.
Panjenenganipun tansah paring dinten anyar, murih raos

sokur tansaha kita pratélakakên. Wekdal punika, sumangga nêlakakên raos sokur dan pamuji katur Gusti Allah. Sumangga kita lumêbêt ing pangibadah minangka satunggaling brayat kanthi asurak-surak, amargi Gusti Allah tansah rawuh ing satengah kita.

NGIDUNG SESARÊNGAN

KPJ 14: 1, 3 KULA SAMYA TETUNGILAN

- 1 Kula samya tetunggilan, ngabekti mring Pangéran,
wit sinungan kacekapan wah bagas kasarasan
Refrein: Kula tansah nggunggung Gusti lan ajrih asih
yekti,
wit ing ayom ing sihira sèstu tentrem raharja.

*(lung-tinampi Kitab Suci saking Pangrukti katur Pelados
Sabda)*

- 3 Kula rinimat ing Gusti, sarta saguning titah,
mangsa kang silih-gumanti, samukawis mung éndah. Refr.:

VOTUM

PS : Pangibadah punika lumampah awit pitulunganipun Sang
Rama, Sang Putra, lan Sang Roh Suci.

Psw: (ngidung) **Amin, amin, amin.**

SALAM *(kalagokakên manut cakepan KPJ 460 TENTREM RAHARJA)*

PS : Têntrem raharja sing Gusti kita,

Psw: **tumrah mring kita;**

PS : Têntrem raharja sing Gusti kita,

Psw: **tumrah mring kita.**

[Pasamuwan lenggah]

CÊCALA

PL: Sadanguning gêsang, sabên tiyang mesthi naté ngraosakên
kacingkrangan. Brayat èstunipun minangka sarana ingkang
paring kekiyatan, murih nyagêdakên sabên tiyang kwawi

ngadhêpi kanyatan ingkang awrat punika. Lumantar brayat, Gusti Allah mbabarakên Sihrahmatipun. Amargi setunggal lan setunggalipun samidéne nyêngkuyung lan ndongakakên.

NGIDUNG SESARÊNGAN

KPJ 83: 1,2 LAMUN SIRA SUSAH

- 1 Lamun sira susah, wah asedhih,
aja sira supé, Allah tan tebih
Aja wedi, Gusti anganthi,
dyan peteng dalunya, énjing: padhang byar.
Nadyan panggodha amisésa,
Gusti nganthi sira, dugèng dlahan
- 2 Pangéran tan pegat, panjangkungé,
myang sihnya tan kendhat mring kagungané
kasusahan wah karubedan
sèstu tan munjuli — tulungé Gusti.
Nadyan panggodha, amisésa
Gusti nganthi sira, dugèng dlahan!

MAWAS DHIRI (PANGAKÊNING DOSA)

- PL : Pasamuwan ingkang kinasih, menawi brayat dipun akêni minangka sihrahmating Allah, punapa kita sampun nélakakên raos sokur awit wontênipun brayat punika? Punapa ing gesang bêbrayatan, kita sampun samidéne nyêngkuyung sêtunggal lan sêtunggalipun?
(*Pasamuwan tidhêm sawêtawis kanggé ndêdonga sacara pribadi*)
Dhuh Gusti, mugi kêrsaa miyarsakakên pangakên kawula....
- Jalêr : **Paduka karsaa ngapunteni kawula dhuh Allah, menawi kawula singlar saking raos sokur, awit wontênipun brayat ingkang sampun Paduka paringakên.**
- Èstri : Dhuh Gusti, mugi kêrsaa ngapuntêni kawula. Kawula têbih saking patrap gesang samidéne nyêngkuyung. Kawula kêpara langkung asring damêl gêrah pênggalhipun sêsamining pérangan brayat kawula.

- Sarêng : **Dhuh Gusti Allah, mugi kêrsaa ngapuntêni kawula. Kawula ngrumaosi bilih tangan, suku, tutuk, lan pikiran, asring kawula ginakakên kanggé natoni manahipun sesamining péranganipun brayat kawula.**
- PL : Dhuh Gusti, mugi Paduka kêrsaa nganyarakên manah tuwin bebudèn kawula. Murih gesang kawula tansaha laras kaliyan Karsa Paduka, minangka brayat kagungan Paduka. Amin.

NGIDUNG SÊSARÊNGAN

KPJ 51: 1, 4 GUSTI MUGI MIRSANI

- 1 Gusti mugi mirsani nggen kula kesrakatan.
Kula mlajeng mring pundi, namung dhateng Pangéran.
Nyuwun tulung, dhuh Allah mugi nglanting kawula sing sagung karibedan, dimenpulih lejara.
(modulasi)
- 4 Gusti tukung kadarman, mugi mlasu mring kula.
Uwala sing momotan wah kalis ing panggodha.
Gusti tukung kraharjan kang kwasa mbirat dosa, mugi nucèkken kula, temah gesang sembada.

PAWARTOS SIHRAHMAT

[Pasamuwan Jumeneng]

- PL : Para brayat ingkang winêngku ing katrêsnanipun Gusti. Tumrap sabên tiyang ingkang marêk kanthi andhap asoring manah lan ngakêni karingkihan wonten ing Ngarsanipun, Gusti kersa nampi kita ing salebeding Katresnanipun. Samangké sami mirêngna sabda kabingahan ingkang kawaos manut pasêksi ing Injil Matius 6: 14-15, ingkang mekaten Pangandikanipun: **“Sabab, manawa kowé padha ngapura kaluputaning wong, Ramamu ing swarga iya bakal ngapura marang kowé. Nanging manawa kowé ora ngapura marang wong, Ramamu iya bakal ora ngapura kaluputanmu.” Amin.**
- Mekaten pawartos sihrahmat saking Gusti.
- Psw: **Puji sokur konjuk Gusti Allah.**

*Pasamuwan sami ngaturaken “salam namaste” saking papan
lenggahipun sowang-sowang, kaliyan mungêl
“KATÊNTRÊMAN SAKING SANG KRISTUS NUNGGIL ING
PANJÊNÊNGAN*

KIDUNG KASANGGÊMAN

KPJ 158: 1, 2 DITANSAH PADHA BUNGAHA

- 1 Ditanisah padha bungaha nampèni kabegjan swarga,
karana kita wong dosa ingentas saking antaka.
Refrèin: Tansah bungah ing patunggilané Gusti,
tansah bungah, wit sinung gesang sejati
- 2 Tansah ulah kabecikan, dhemen awèh pitulungan,
yêku pratandhaning sokur mring sihing Allah Maluhur.
Refr.:

WEDHARING SABDA

[Pasamuwan lenggah]

- **PANDONGA EPIKLESIS**
- **PAMAOSING KITAB SUCI: 1 Tésalonika 1:1-10**

PS : Mêkatèn pamaosing Kitab Suci. Rahayu sabên tiyang
ingkang mirêngakên pangandikanipun lan ngèstokakên
ing gesang padintênan. Haléluya!

Psw: (ngidung) **Haléluya, Haléluya, Haléluya, Haléluya**
Haléluya, Haléluya, Haléluya, Haléluya

**KHOTBAH: Brayat ingkang Samidéne Nyêngkuyung
lan nDongakakên**

WÊKDAL TIDHÊM

PÊNGAKÊN PITADOS

[Pasamuwan jumeneng]

Prd : Kadosdéné pasamuwan ing sauruting wêkdal lan
sadhêngah papan, sumangga sêsarêngan nélakakên
kapitadosan, kanthi nglésanakên Sahadat Kalih Wêlas,
ingkang mêkatên....

PANDONGA SYAFAAT

[Pasamuwan lenggah]

PS : *(ngonjukakên pandonga syafaat lan dipun pungkasi Pandonga Rama Kawula ingkang kalagokakên)*

PALADOSAN PISUNGSUNG

Prd : Sumangga nélakakên raos sokur konjuk Gusti Allah awit Pangrimatipun tumrap brayat kita, kanthi ngaturakên pisungsung ing Arsanipun. Anggèn kita badhé ngaturakên pisungsung, linadhêsan kalayan pangatag Pangandikanipun Gusti ingkang kacêtha ing Kitab **1 Babad 16: 34**, ingkang mekaten Dhawuhipun: “**Padha ngunjukna pamuji sokur marang Pangéran Yéhuwah, awit Panjenengané iku saé! Sih-susetyané iku nyata langgeng ing salawasé.**”

KEKIDUNGAN NYARÊNGI CÊCAOSAN

KPJ 373: 1, 3 APA KOWÉ BISA NGÉTUNG

- 1 Apa kowé bisa ngétung lintang kang nèng angkasa?
Mangkono uga mring mendhung dalah sakèhing méga?
Kabèh iku nut pangrèhé Pangéran kang nitahaké,
ora ana siji baé kang uwal king astané.

*Kolèkte kaladosaken, kairingan instrumentalia.
Sasampunipun rampung, Pasamuwan jumeneng lan
sesarengan ngidung pada 3.*

- 3 Apa kowé weruh bocah kang atresna mring Gusti?
Saben dina mesthi tansah tumenga saos bekti.
Marang bocah kang ngibadah saben dina muji Allah,
Gusti mesthi datan kendhat amaringi sih-rahmat!

PANDONGA PISUNGSUNG

Prd : *(ngunjukakên pandonga pisungsung)*

PANGUTUSAN

KIDUNG PANGUTUSAN

KPJ 320: 1, 4 KANG NUNTUN LAKU UTAMA

- 1 Kang nuntun laku utama yeku sabdaning Allah.

Wulangna mring brayat ira tan kendhat saben wayah.

Refrein: Gya undhangna Sabdèng Allah babaring sih
rahmatnya,
mring saguning pra tumitah, amrih tentrem
raharja.

- 4 Brayat kang manunggal budi, karem Sabdaning Allah
gumregut dènnya leladi sumaos mring Yehuwah.
Refr.:

PS : Ngênêrna manah panjenengan dhumateng Gusti.

Psw: ***Manah kawula ngênêr ing Gusti, nyadhong
berkahipun.***

PS : Kita dinuta minangka sêksinipun Sang Kristus.

Psw: ***Puji sokur konjuk Gusti Allah.***

PS : Tansah pinujia Asmanipun Gusti.

Psw: ***Ing wêkdal kêpêngkêr, samangké, lan langgêng
salaminipun.***

BERKAH

PS : Mêngkêr lan nglajêngna pangibadah panjenengan ing
gesang padintênan minangka brayatipun Gusti.
Nampènana berkahipun Gusti:

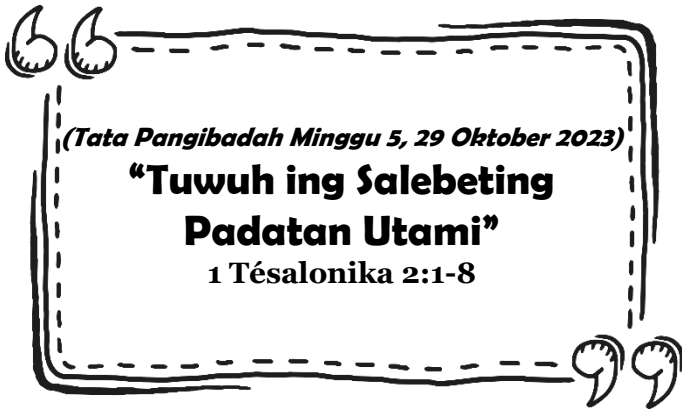
**Muga-muga Gusti Allah, êtuking pangarêp-arêp,
maringana ganjaran marang kowé lan brayat
saomahmu saguning kabungahan sarta tentrem-
rahayu ing sajroning pracayamu, supaya kowé
padha sugiha pangarêp-arêp marga saka sawabé
Sang Roh Suci. Amin.**

Psw: (ngidung) **Haléluya... (5x) Amin (3x)**

[Pasamuwan lenggah]

SWASANA TIDHÈM

[CH/MGK]

Pangibadah ing Minggu Pungkasan utawi Pangibadah Panutupan Wulan Brayat, menawi saged **katindakna déning sawetahing brayat warganing pasamuwan**, sesarengan antawisipun para laré, kanéman, warga diwasa, dalah para sepuh.

PS: Pamedhar Sabda;
 P/D: Pinisepuh/Dhiaken;
 U: Umat/Pasamuwan;
 U Sadaya: Umat sadaya sesarengan para palados ibadah;
 U Diwasa: Umat Diwasa;
 U Laré: Umat Laré-laré;
 W Laré: Wakil Laré;
 W Ksp: Wakil Kasepuhan;

(Gegayutan kaliyan: ungeling bèl/loncèng; arak-arakan; panyumeting lilin; kajumbuhna kalayan pakulinanipun pasamuwan sapanggénan)

A. UMAT NGEMPAL

TIMBALAN NGIBADAH (*Umat Jumeneng*)

- P/D1: Hé anakku, ngrungokna marang pamerdiné bapakmu, lan aja ninggal piwulangé ibumu; (WB 1: 8)
- U Diwasa: Hé anakku, manawa kowé nampani tembung-tembungku, lan nyimpen préntahku ana ing sajroning atimu, kowé tumuli bakal nemu pangretèn bab wedi-asih marang Pangéran Yéhuwah lan olèh kawruh bab Gusti Allah. (WB 2: 1,5)
- U Laré: Awitdéné Sang Yéhuwah kang paring kawicaksanan, saka ing lésané miyos kawruh lan kapinteran. (WB 2: 6)
- P/D1: Kumandela marang Pangéran Yéhuwah klawan gumolonging atimu, lan aja suméndhé marang pangretènmu dhéwé. (WB 3: 5)
- U Sadaya: Ing salaku-lakumu ngakonana Panjenengané, temah Panjenengané bakal nglencengaké dalanmu. (WB 3: 6)

KIDUNG PAMUJINIPUN UMAT (*Umat Jumeneng*)

- U: (*ngidungaken KPJ 115: 1, 2 "Iba Rahjeng Tyang Kang Sami Suméndhé"*)

KPJ 115. IBA RAHJENG TYANG KANG SAMI SUMÉNDHÉ

Do=G 6/8

- 1) Iba rahjeng tyang kang sami suméndhé mring Gusti,
jroning sisah wah kesrakat, Gusti paring kiyat
Reff. : Sumangga suméndhé Gusti !
Sumangga suméndhé Gusti !
Sumangga suméndhé Gusti !
mesthi Gusti karya ayem ira.
- 2) Adhuh Gusti, kula sowan ing ngarsa Paduka
masrahken gesang kawula nèng asta Paduka.
Reff. :

VOTUM LAN SALAM (*Umat Jumeneng*)

PS: Ibadah Minggu Panutupaning Wulan Brayat menika lumampah ing Asmanipun Rama, Putra, tuwin Roh Suci.

U: (*ngidungaken Amin, amin, amin*)

d. do = c 4 ketuk

PS: Gusti nunggil panjenengan (kita)!

U: **Nunggila ing panjenengan ugi.**

ATUR BEBUKA (*Umat Lenggah*)

P/D2: Anak-anak, para kanèman, para sadhèrèk, ibu bapak, tuwin para kasepuhan ingkang dipun tresnani Gusti Yésus Kristus.

Kirang langkung sewulan menika kita sesarengan sinau menggah éwah-éwahaning gesang ndadosaken keparengipun Gusti ing laladan kita piyambak-piyambak. Dinten menika, ing salebedipun Panutupaning Wulan Brayat, kita kaémutaken supados saged tansah “Tuwuh ing Salebeting Padatan Utami”. Sumangga kita nggegilut saking geguritan menika (*saged kawaos déning satunggaling laré alit utawi laré anèm*)

Sudah ada sikap hati ialah Kristus

Sudah ada pola pikir ialah Kristus

Sudah ada tutur kata ialah Kristus

Namun kita sering hanya berkata angin dan mengisahkan angan-angan!

Ada hati tapi bolong

Ada pikiran tapi kosong

Ada mulut tapi bohong

Roh Kristus masuk lalu hilang!

Hari Minggu dengar kotbah tentang damai dan cinta.

Hari Senin bicara benci dan biasa rebut hak sesama.

Biasa mirip angin dan biasa main angin – angin
Kita anggap Kristus pun angin-angin dan angin –
angan

Sedangkan Kristus menganggap Anda dan saya
detak-detak jantung-Nya!

(dstheol–GM52–20180428)

KIDUNG PAMUJINIPUN UMAT (*Umat Lenggah*)

U: (ngidungaken KPJ 128: 1, 4 “Nitènana Sihé Gusti”)

KPJ 128. NITÈNANA SIHÉ GUSTI

Do=C 2/4

- 1) Nitènana sihé Gusti kang mbayu mili
Ywa manut bujuk ing Iblis, woh é mung pati
Reff. Dipanggha kanthi sumarah
kang trusing manah,
kasorna panggodha srana
tegen ndedonga.
- 4) Iblis nggèndèng nilar Allah, nging tanpa guna,
wit wus mantep ing pracaya, gesang raharja.
Reff.

PANGAKENING DOSA (*Umat Lenggah*)

P/D3: Sumangga kita ngakeni dosa kita ing ngarsanipun
Gusti, saha nyuwun pangapuntening dosa saking
Panjenenganipun. Sapunika, umat dipun aturi
wekdal ngonjukaken pandonga pribadi langkung
rumiyin.

W Ksp: Dhuh Allah Sang Rama, apuntenana kawula para
tiyang sepuh ingkang mboten dados tuladha kanggé
anak-anak kawula ing pitembungan menapadéné ing
pandamel. Kawula nyuwun:

U: **Apuntenana kawula dhuh Gusti!**

W Laré: Dhuh Gusti Yésus, apuntenana kawula putra-putra
Paduka, ingkang asring mboten mirengaken
pituturipun tiyang sepuh kawula. Kawula nyuwun:

U: **Apuntenana kawula dhuh Gusti!**

P/D3: Dhuh Roh Suci, Paduka tuntun kawula sadaya
supados saged dados tiyang ingkang mbangun

miturut dhumateng Gusti Allah kanthi mituhu tuwin setya saha saged dados tuladha salebetipun gineman dalah nindakaken pandamel saé dhumateng sesami kawula.

U Sadaya: **Ing Asmanipun Gusti Yésus kawula ndedonga. Amin.**

KIDUNG PANELANGSANING UMAT (*Umat Lenggah*)

U: (ngidungaken KPJ 52: 1, 3 “Gusti Sèstu Kula Nalangsa”)

KPJ 52 GUSTI SÈSTU KULA NALANGSA

Do=C 4/4

- 1) Gusti sèstu kula nalangsa, awit asring mbaléla,
damel sekel galih Paduka, kèlu ombyaking donya.
Reff. : Dhuh, Gusti kawula nyuwun apura,
sinucèkken sing dosa.
Mugi manah kula kaénggalna,
mituhu Paduka.
- 3) Sèstu kawula ngraosaken ing katresnan Paduka,
wit Paduka tan négakaken kula kawratan dosa.
Reff. :

PAWARTOS SIH RAHMAT (*Umat Jumeneng*)

P/D4: Kanggé kita ingkang sami ngakeni dosa kanthi sawetahing manah, mila Gusti Allah Inggang Setya tuwin Adil, badhé ngapunteni kita. Samangké, tampènana pawartos sih-rahmat saking Gusti, ingkang sinerat ing Éfesius 2: 10,

“10 Marga kita iki titahé Allah, katitahaké ana ing Kristus Yésus, supaya padha nglakoni pangawé becik kang kacawisaké Allah sadurungé. Panjenengané ngarsakaké supaya kita padha urip kaya mangkono.”

P/D4: Makaten pawartos sih-rahmat saking Gusti.

U: **Puji sokur konjuk Gusti Allah.**

P/D4: Tentrem rahayu saking Gusti nunggila ing kita.

U: **Samangké ngantos ing salami-laminipun.**

KIDUNG PAMUJINIPUN UMAT (*Umat Jumeneng*)

U: (*ngidungaken KPJ 376: 1, 3 “Kacang Mangsa Ninggala Lanjaran”*)

KPJ 376. KACANG MANGSA NINGGALA LANJARAN

Do=Bes 4/4

- 1) Kacang mangsa ninggala lanjaran,
yéku kang aran saloka.
Lanjaran mono dadya rambatan,
si kacang mrono mrambatnya.
Werdinya pemimpin lan wong tuwa,
dèn samya asung tuladha.
Lir Gusti Yésus paring tuladha
marang pra kang pracaya.
- 3) Mula di éling lawan waspada,
kang ngrasa dadi wong tuwa;
watak satriya samya dèn èsthi;
wedi wirang wani mati.
Urip tentrem dadia idhaman
ing donya dugèng delahan;
ndhèrèk Gusti di tanpa reringa
ing lair trusing batinnya.

B. PALADOSAN SABDA

PANDONGA PALADOSAN SABDA (*Umat Lenggah*)

PS: (*Nuntun pandonga nyuwun tedhakistan Roh Suci*)

PAMAOSING SABDA (*Umat Lenggah*)

PS: (**Maos 1 Tésalonika 2: 1-8**)

Makaten Sabdanipun Gusti, ingkang rahayu
menika saben tiyang ingkang mirengaken tuwin
ingkang netepi Sabdanipun Gusti.
Haléluya.

U: (*ngidungaken KPJ 468 “Haléluya”*)
Haléluya, Haléluya, Haléluya.

KHOTBAH

PS: (*ngladosaken khotbah*)

WEKDAL ENING

PANGAKEN PITADOS (*Umat Jumeneng*)

P/D5: Sumangga sesarengan kaliyan gréja ing sadhéngah wekdal saha papan kita ngucapaken pangakening pitados manut Pangaken Pitados Rasuli.

U: (*sesarengan ngucapaken Pangaken Pitados Rasuli*)

PANDONGA SYAFAAT (*Umat Lenggah*)

PS: Dhuh Rama ing Swarga, wekdal menika kawula badhé ngonjukaken pandonga-pandonga panyuwunan kawula. Keparenga Paduka karsa mirengaken panyuwunan kawula.

W Laré: Dhuh Gusti Yésus, Paduka saèstu saé wonten ing brayat kawula. Kawula badhé caos sokur awit saking berkah-berkah Paduka kanggé brayat kawula. Ngaturaken panuwun awit saking katresnan Paduka dhateng kawula, lumantar kadhatenganipun tiyang sepuh kawula.

W Ksp: Dhuh Allah Rama, kawula saos sokur awit saking wontenipun anak-anak kawula dalah sadhèrèk-sadhèrèk kawula ingkang nyengkuyung kawula dados tuladha kanggé para sadhèrèk wau. Kawula Paduka tuntun kanthi katresnan tuwin kawicaksanan Paduka.

PS: (*ngonjukaken pandonga syafaat trep kaliyan pokok-pokok pandonga ing pasamuwan piyambak-piyambak, kapungkasan kanthi Donga Rama Kawula*)

C. PALADOSAN PISUNGSUNG

PISUNGSUNG (*Umat Lenggah*)

P/D6: Sumangga kita ngaturaken pisungsung dhumateng Gusti kanthi ngèngeti Sabdanipun Gusti ing Jabur Masmur 136: 1,

*“1 Padha saosa puji marang Pangéran Yéhuwah,
sabab Panjenengané iku becik! awit langgeng
sih-kadarmané.”*

KIDUNG PAMUJINIPUN UMAT (*Umat Lenggah*)

U: (ngidungaken KPJ 173: 1-3 “Mara Dha Aturna
Pisungsungmu”)

KPJ 173. MARA DHA ATURNA PISUNGSUNG MU

Do=F 4/4

(bareng)

- 1) Mara dha aturna pisungungmu
ing papan kang piniji;
muga dadi keparengé Gusti;
minangka pangabektimu
- 2) Kalawan ati bungah menuhi,
ing papan kang piniji.
muga dadi keparengé Gusti;
mundhut kembang atimu.
- 3) Ngaturna klawan éklas ing ati,
ing papan kang piniji;
muga dadi lan renané Gusti;
nampèni pangabektimu.

(solo)

Mangkya singkirna was sumelangmu,
ginanti gumbiraning atimu;
rinengga niyat kang warni-warni,
pindha puspita megar nglam-lami.

PANDONGA PISUNGSUNG (*Umat Jumeneng*)

P/D6: (nuntun pandonga pisungsung)

D. PANGUTUSAN

KIDUNG PANGUTUSAN UMAT (*Umat Jumeneng*)

U: (ngidungaken KPJ 320: 1, 4 “Kang Nuntun Laku
Utama”)

KPJ 320 KANG NUNTUN LAKU UTAMA

Do=C 4/4

- 1) Kang nuntun laku utama
yéku sabdaning Allah.
Wulangna mring brayat ira
tan kendhat saben wayah.
Reff. Gya undhangna sabdèng Allah
babaring sih rahmatnya,
mring sagunging pra tumitah,
amrih tentrem raharja.
- 4) Brayat kang manunggal budi,
karem sabdaning Allah
gumregut dènnya leladi
sumaos mring Yéhuwah.
Reff....

PANGUTUSAN (*Umat Jumeneng*)

- PS: Eterna manah panjenengan dhumateng Gusti.
 U: **Kawula ngeneraken manah kawula dhumateng Gusti.**
 PS: Dadosa seksinipun Sang Kristus.
 U: **Puji sokur konjuk Gusti Allah.**
 PS: Pinujia Asmanipun Gusti
 U: **Samangké dumugi ing salami-laminipun.**

BERKAH (*Umat Jumeneng*)

- PS: Pangéran Yéhuwah mugé maringana berkah dhateng panjenengan (kita), lan ngayomana panjenengan (kita);
 Pangéran Yéhuwah mugé nyunaraké cahyaning wadananipun dhumateng panjenengan (kita), lan maringana sihrahmat;
 Pangéran Yéhuwah mugé karsaa nungkulaken wadananipun dhumateng panjenengan (kita), lan maringana tentrem rahayu.”
 U: (*ngidungaken KPJ 472 “Haléluya Amin”*)
Haléluya 5x, Amin 3x.

Ibadah kalajengaken wonten ing gesang padintenan.

[DS-DEN]

BAHAN PANYURAOS KITAB SUCI

*Minangka satunggaling bakalan, punapa ingkang
kacawisaken ing buku punika prelu dipun olah
malih jumbuh kaliyan kawontenanipun
pasamuwan piyambak-piyambak*

Cecala

Tembung “prasaja” asring kagandhèngcènèngaken kaliyan kawontenan gesang ingkang sarwa pas-pasan. Boten wonten prekawis ingkang pinunjul, malah namung bab kekirangan. Sacara umum, masyarakat Indonesia taksih mastani bilih ingkang sarwa mubra-mubru lan kalubèran minangka asiling gesang. Boten sekedhik tiyang ingkang balapan ngoyak barang darbé, arta, karièr ingkang mapan amargi boten purun gesang ing kawontenaning gesang ingkang prasaja. Tata cara ngétang bab kasilipun tiyang ing tatananing masyarakat asring kabiji lumantar tata caraning gesang ingkang boten pas-pasan.

Prekawis punika tansaya nyata ing wekdal médhia sosial (sarananing pasrawungan) dados sarana pamèr kasugihan ingkang saged kapirsanan sedaya kalanganing masarakat. Para tiyang kawentar ing nagri punika tanpa pekèwet mamèraken barang darbé, peparing, kendharaan (tetumpakan) lan fasilitas méwah ingkang kapendhet lumantar mèdsosipun. Tansaya kathah kabar pamèr kasugihan (*konten*) ingkang mekaten punika, badhé tansaya kathah tiyang ingkang lajeng nampèni inspirasi (wisik) kanggé mélik barang ingkang éndah punika. Selajengipun masyarakat kadosdéné kayasa minangka masyarakat ingkang ndadosaken bandha minangka ukuran kasuksèsanipun.

Kamangka, gesang prasaja boten namung bab wonten utawi boten wontenipun bandha utawi barang darbé. Prasaja ateges miji gesang ing kawontenan ingkang sakwontenipun, limrah kémawon, lan boten sesumbar. Tiyang ingkang kagungan arta kathah kémawon saged ugi gesang prasaja. Tiyang ingkang kagungan sikep prasaja saged ugi sejatosipun kagungan bandha ingkang langkung kathah katimbang ingkang kaketingalaken. Prasaja punika tata caraning gesang ingkang kapiji lan katindakaken minangka kalimrahan tumrap sapérangan tiyang kanthi alesan mirungga.

Contonipun, Mark Zuckerberg tiyang ingkang yasa Facebook ingkang sugih brèwu, punika miji patraping ngetingal ing satengahing masyarakat kanthi ngagem kaos oblong lan clana ingkang sekéca kaagem ing padintenan. Mekaten ugi warganing brayatipun, samidéné ngagem ageman ingkang ketingal prasaja. Kamangka brayat punika saged kémawon menawi mundhut ageman kanthi mèrek kawentar, asiling dhesainer (juru ngrancang ageman) kawentar ing donya. Ananging Mark Zuckerberg sabrayat langkung miji ngagem ageman ingkang sekéca kaagem, boten ngagem ageman ingkang namung kanggé narik kawigatosan. Brayat Zuckerberg ingkang sampun kulina gesang kanthi prasaja lan punika boten ngirangi aos panampining brayat punika ing satengahing masyarakat.

Ing Panyuraos Kitab Suci punika, umat kaajak sinau bilih kulina nglampahi gesang prasaja badhé damel éwah-éwahan ingkang ngédab-édabi. Prayogi menawi bab prasaja boten katampi ing bab tata pamawas kuwatos (*pesimis*). Prasaja kaarahaken dhateng aosing gesang ingkang kebar ing gesang padintenan lan badhé mangaribawani ing wekdal nglampahi sedaya punika.

Pirembagan Wiwitan

- Satunggaling juru ndhagel (*komedian*), Cak Lontong nélakaken mekaten, "Mlarat punika kawontenaning gesang, prasaja punika tata caraning gesang". Miturut panjenengan, punapa aosing pitembungan-pitembungan punika tumrap kita?

- Dinten-dinten punika tata caraning gesang “*fleksing*” utawi sikap remen pamèr asring kebabar ing médhia sosial. Miturut panjenengan, punapa bebayanipun *fleksing*?

(sasampunipun pirembagan bab prasaja, para panyuraos kaaturan maos Titus 2:1-10 lan kalajengaken katrangan tèks)

Katrangan Tèks

Titus punika kanca peladosanipun Rasul Paulus ingkang kapiji ngladosi pasamuwanipun Gusti ing Kréta, satunggaling pulo ing Seganten Méditerania. Kawontenaning tiyang-tiyang ing pulo punika saèstu awrat: wong dora, kéwan galak, lan wong dremba kang kesèd (Tit. 1:12, kados pangandikanipun Epimenides, filsuf Yunani, ingkang manggèn ing Kréta watawis taun 600 SM). Ing satengahing pasamuwanipun Gusti piyambak, kathah tiyang pitados ingkang ndadosaken miyarmiyuripun kapitadosaipun para tiyang pitados dhateng Sang Kristus. Awit saking punika Titus kasuwun lenggah ing Kréta supados para pinisepuh lan juru pamomong gesang ingkang leres lan nampèni kekiyatan kanggé ngladosi pasamuwanipun Gusti kanthi sumuyud lan setya tuhu (Tit. 1:5-6).

Kejawi pangandikan bab pinisepuh lan juru pamomong ing pasamuwan, Rasul Paulus ugi paring pitedah dhateng Titus murih nengenaken bab kautaman lan tata caraning gesang saben tiyang sacara mirungga. Ing waosan Panyuraos Kitab Suci samangké, Rasul Paulus ngempalaken warganing pasamuwan ing Kréta miturut umuripun, kadosta (1) tiyang jaler ingkang sepuh. (2) para pawèstri ingkang sepuh lan para pawèstri enèm, lan (3) tiyang-tiyang enèm. Katambah ugi satunggaling golongan inggih punika para abdi ingkang dados Kristen (ay. 9), ingkang ketalipun cacahipun radi kathah ing pulo Kréta.

Inggih narik kawigatosan inggih punika saben golongan ingkang kasebut déning Rasul Paulus boten nyebutaken prekawis ingkang sami. Wonten prekawis-prekawis mirungga ingkang dados kawigatosan tumrap saben tiyang.

Kapisan, tumrap golongan para tiyang jaler ingkang sepuh. Para tiyang jaler punika katimbalan samidéné ngugemi gesang ingkang prasaja (diwaras ing budi), kajèn, wicaksana

sarta kadunungan pracaya, katresnan lan budi tumemen kang waras (ay. 2). Kanthi ngémuti bilih para tiyang jaler kagungan kalenggahan ingkang ageng ing gesang bebrayan agung, pramila pratingkah (*karakter*) ingkang wonten inggih punika samidéne saged mbabar tuladha ing njawi lan ing salebeting paguyuban (*komunitas*) Kristen. Punapa malih, para tiyang punika lumebet ing golongan yuswa ingkang langkung sepuh. Kawontenan yuswa ingkang linangkung punika saèstu prayogi menawi saged dados paranpara utawi pangirid ingkang saé ing satengahing paguyubanipun. Boten badhé damel crah utawi mangaribawani awon.

Kaping kalih, golongan para pawèstri sepuh. Ing ngriki, ketalipun para pawèstri punika boten kaanggep minangka golongan ingkang asor déning Rasul Paulus. Malah pamawasipun Rasul Paulus bab adeging para pawèstri punika onjo. Rasul Paulus mangertos bilih para pawèstri ing wekdal semanten mila boten kagungan tanggel jawab ingkang ageng kadosdéne tiyang jaler. Nanging, punapa ingkang saged katindakaken para pawèstri punika ngasilaken prekawis ingkang ageng. Awit saking punika ayat 3 dumugi 5 nélakaken satunggaling pamawas ingkang badhé ngiyataken paédahipun para pawèstri ing wewengkonipun “...supaya Pangandikaning Allah aja nganti dialakaké (ay. 5)” Punika nélakaken bilih para pawèstri badhéa ingkang sepuh utawi enèm, kagungan aosing dhiri wonten ing pangreksa bab pangandikanipun Gusti ing satengahing brayat lan paguyuban Kristen.

Kaping tiga, golongan para tiyang enèm. Saged ugi kawaos minangka dhawuh kanggé para tiyang jaler enèm (*the younger men*), satemah ing sedaya golongan yuswa punika satimbang antawisipun ingkang sepuh lan ingkang enèm. Rasul Paulus ngendika, “...dadia tuladha ing bab nindakaké panggawé becik (ay. 7).” Panyerat Wulang Bebasan mratélakaken prekawis ingkang kirang langkung sami: “... kang awèh kalantipan marang wong kang ora duwé pengalaman, sarta kawruh lan kawicaksanan marang wonganom ... (Wulang Bebasan 1: 4).” Tegesipun, saged dados wicaksana lan tuladha boten kedah nengga dumugi yuswa sepuh ! Tiyang enèm ing wekdal enèmipun ugi saged dados pribadi ingkang mbabar

tuladha ing satengahing komunitas lan brayatipun. Yuswa boten dados pambengan kanggé satunggaling tiyang wonten ing pakaryan lan anggènipun mbabar tuladha.

Kaping sekawan, para abdi. Adeg ing para abdi ing komunitas lan brayat Kristen narik kawigatosan. Para tiyang punika saged dados pangarsaning pasamuwan nanging ugi saged dados abdi lan ngladosi satunggaling brayat, badhé ingkang Kristen punapadéné boten. Para abdi punika saged ugi martosaken piwucalipun Gusti Allah kanthi sikepipun ingkang sumuyud lan setya dhateng bendaranipun. Adekipun minangka abdi ingkang wonten, boten ngirangi tandang anggènipun njagi kapitadosan sacara pribadi lan ing gesang sesarengan.

Menawi kita gatosaken, badhé kapanggihaken bilih tumindak-tumindak kados ingkang kangendikakaken Rasul Paulus punika kautaman (*arete*) ing dhirinipun tiyang Kristen ingkang tukipun saking kekristenan. Kanthi mekaten, kekristenan kagungan andil wonten ing kamatepaning (*stabilitas*) masyarakat. Minangka pangarsaning umat, Titus kedah dados tuladha. Paugeran bab tumindak ingkang katindakaken punika jumbuh kaliyan piwucalipun Gusti. Prasaja minangka kasaénan luhur punika katindakaken ingkang maujud ing pamawas, pitembungan lan tumindak ingkang prasaja. Kanthi tata cara gesang ingkang mekaten, prekawis ingkang njlimet saged dados prasaja, tanpa nyepèlèkaken pepalang ingkang wonten.

Tata cara gesang prasaja (*ugahari*) minangka margi ing satengahing gesang padintenan ingkang kebak panganggep dhateng *konsumerisme* lan *hedonisme*. *Konsumerisme* punika tata cara gesang ingkang nganggep bilih barang darbé (mubra-mubru) minangka ukuran karahayon lan kabingahan. Déné *hedonisme* nélakaken pamawas bilih karahayon minangka ancas pungkasan. Wonten ing kawontenan samangké, karahayon punika maujud ing gesang ingkang *konsumeristik*.

Cak-cakanipun

(*Pangarsaning Panyuraos Kitab Suci nélakaken aosing tèks kanthi kontèks samangké*)

Monggo kita mbayangaken, menawi seratanipun Rasul Paulus adhedhasar serat Titus 2: 1-10 punika kaagem minangka kalimrahan di satengahing brayat. Tiyang ingkang sepuh utawi ingkang enèm, malah ugi donyaning ayahan, kagungan tatanan gesang piwucalipun Sang Kristus ingkang katindakaken sesarengan. Tatananing gesang punika saèstu prasaja, saged katindakaken déning sok sintena kémawon, nanging paring daya kekiyatan ingkang saged ngéwahi kathah prekawis.

Tata cara gesang prasaja punika boten bab punapa ingkang dados kagunganipun tiyang punika, nanging kadospundi ngginakaken punapa ingkang dados kagunganipun punika. Pambudidaya maujudaken gesang prasaja katindakaken kanthi kulina saged atur panuwun, andhap asor, kersa andum berkah lan nebihaken dhiri saking tata cara gesang mubra-mubru.

Ketingalipun masyarakat Kréta sampun kulina mbabar tata cara gesang mubra-mubru lan ngumbar kanikmatan. Ing satengahing kawontenan ingkang mekaten punika, Rasul Paulus mratélakaken bilih umatipun Gusti kedah miji gesang prasaja.

Pirembagan

- Saking katrangan tèks ing nginggil, miturut panjenengan, punapa ingkang dados alesan mirungga gesang prasaja miturut Pasul Paulus?
- Kathah tiyang pirsa bilih gesang prasaja punika linangkung saé katimbang kaliyan mubra-mubru lan *hedonistik*. Nanging ing satengahing masyarakat, kasunyatanipun boten gampil babar prekawis punika. Miturut panjenengan, punapa tantanganipun maujudaken gesang prasaja?
- Kalimrahan ing bab punapa kémawon ingkang saged katindakaken kanggé maujudaken gesang prasaja ing dhiri pribadi, brayat, pasamuwan lan masyarakat?

[MLD/WW]

Cecala

Kamandhirèn (kasagedan mandhiri) punika salah satunggaling pratingkah (*karakter*) ingkang ageng aosing ing gesangipun manungsa. Kirangipun kamandhirèn ndadosaken tiyang boten saged tuwuh dados pribadi ingkang diwasa. Tiyang ingkang boten mandhiri, boten nggadhahi daya cipta, icalipun raos pitados dhateng dhiri pribadi, kesèd, lan boten saged ngrampungaken masalahipun piyambak. Kamandhirèn ing dhiripun satunggaling tiyang, boten tuwuh kanthi dumadakan, kamandhirèn mbetahaken wekdal lumantar kalimrahan gesang padintenan.

Kamandhirèn, ing basa sanès kasebat minangka *self – reliance*. Tegesipun bilih satunggaling tiyang saged mranata sedaya ingkang dados darbèkipun amargi kagungan pamawas bab mranata wekdal, batin ingkang kiyat, kekendelan mendhet risiko sarta kesagedan mangun sesambetan sarta makarya sesarengan kaliyan tiyang sanès kanthi prayogi.

Lumantar Panyuraos Kitab Suci punika, para panyuraos kaajab saged sinau lan ngraos-raosaken aosing kasagedan mandhiri saking anggènipun Gusti Yésus ndadosaken para sakabatipun samidéne mandhiri. Kanthi mangertosi maknaipun kamandhirèn punika, para panyuraos kaajab

maujudaken prekawis punika ing satengahing brayat lumantar kalimrahan-kalimrahan positip.

Pirembagan Wiwitan

- Kalimrahan nuruti pepénginanipun anak sacara linangkung, asring katindakaken déning para tiyang sepuh. Miturut panjenengan, punapa kémawon contonipun tiyang sepuh ingkang nuruti pepénginanipun para anak sacara linangkung ?
- Miturut panjenengan, punapa kémawon bebaya awit saking namung nuruti pepénginanipun anak sacara linangkung?

(sasampunipun pirembagan, para panyuraos kaajak maos Injil Yokanan 17:9-19 lan kalajèngaken katrangan tèks).

Katrangan Tèks

Yokanan 17:9-19 punika pérangan saking périkop Yokanan 17:1-26. Wonten ingkang paring jejer saking périkop punika minangka Donga Agungipun Gusti Yésus utawi wonten ugi ingkang nélakaken minangka Donga Syafaatipun Gusti Yésus. Bahan Panyuraos Kitab Suci punika nuntun kita mangertosi pérangan saking ayat 9-19.

Gusti Yésus ngaturaken pandonga punika konjuk Sang Rama. Pangandikanipun Gusti ing ayat 9-10 nélakaken agenging katresnanipun Gusti Yésus dhateng para sakabatipun. Punika ingkang dados dhasaripun kénging punapa Panjenenganipun ndedonga dhateng Sang Rama kanggé para sakabat, inggih awit saking para sakabat punika Kagunganipun ingkang saèstu dipuntresnani: *“Kawula ndongakaken tiyang-tiyang punika. Sanès jagad ingkang Kawula dongakaken, nanging tiyang-tiyang peparing Paduka dhateng Kawula punika, awit punika sami kagungan Paduka lan sadaya gadhahan Kawula inggih kagungan Paduka sarta kagungan Paduka inggih gadhahan Kawula, saha Kawula sampun kaluhuraken wonten ing tiyang-tiyang punika.”* Pangandikanipun Gusti Yésus ingkang ngédab-édabi punika nélakaken anggènipun nresnani para sakabatipun lan Gusti Yésus wonten ing pihakipun para sakabat. Gusti Yésus badhé nandhesaken dhateng Sang Rama bilih para sakabat

sampun dados pérangan malah nyawiji kaliyan Gusti Yésus lan Sang Rama. Pitembungan-pitembungan punika ugi nélakaken saèstu prekawis ingkang awrat anggènipun Gusti Yésus badhé nilaraken para sakabatipun. Prekawis punika ketinggal cetha ing pangandikanipun ing ayat 11: *“Wondéné Kawula sampun boten wonten ing donya malih, nanging tiyang-tiyang punika taksih wonten ing donya, tuwin Kawula sowan dhateng ing ngarsa Paduka. Dhuh Rama ingkang Suci, tiyang peparang Paduka dhateng Kawula punika mugè Paduka reksa wonten ing asma Paduka, inggih punika asma Paduka ingkang sampun Paduka paringaken dhateng Kawula, supados tiyang-tiyang wau sami dados satunggal kadosdéné Paduka kaliyan Kawula.”*

Pangandikanipun Gusti Yésus ing ayat 12 nélakaken bilih Panjenenganipun mbabar bebahan Timbalanipun kanthi prayogi : *“Kawula ingkang ngreksa wonten ing asma Paduka, inggih punika asma ingkang sampun Paduka paringaken dhateng Kawula”*. Gusti Yésus boten namung ngreksa para sakabatipun piyambak kanthi panguwaos saking Sang Rama, nanging Panjenenganipun ugi ngreksa para sakabat punika kanthi kayektosan lan panguwaos saking sipat dhasaripun Gusti Allah, ingkang sampun Panjenenganipun piyambak ngendikakaken. Pangandikanipun Gusti Yésus punika nélakaken bilih Panjenenganipun ngreksa lan njagi para sakabatipun boten namung awit saking mbabar timbalan saking Sang Rama, nanging amargi Panjenenganipun saèstu nresnani para sakabatipun. Prekawis punika katitik kanthi pangandikanipun: *“Kawula sampun rumeksa dhateng tiyang-tiyang wau ngantos boten wonten tiyang satunggal kémawon ingkang ical ...”* Gusti Yésus nandhesaken bab Yudas, *“ingkang sampun pinesthi kedah ical, supados kayektosana, wiraosing Kitab Suci.”* Tembung “ical” asalipun saking tembung wod ingkang sami kaliyan tembung andhahan “kécalan”. Gusti Yésus badhé ngendika bilih kécalan punika sanès nélakaken kuwaos pangreksanipun Gusti Yésus minangka Pangèn tumrap ménda-ménda punika.

Gusti Yésus saèstu nresnani para sakabat lan awrat anggènipun badhé nilaraken para sakabatipun. Panjenenganipun kedah nindakaken punapa ingkang dados kersanipun Sang Rama. Satemah ing pungkasanipun Gusti Yésus

ngendika kadosdéné ingkang sinerat ing ayat 13: *"Nanging samangké, Kawula sowan dhateng ing ngarsa Paduka, lan Kawula ngaturaken sadaya punika ing salebetipun Kawula taksih wonten ing donya, supados sampurnaa kabingahan Kawula wonten ing tiyang-tiyang wau."* Awit saking punika Gusti Yésus nyenyuwun pangreksa kagem para sakabatipun lan prekawis punika kapasrahaken dhateng pengayomanipun Sang Rama. Gusti Yésus nyenyuwun murih para sakabat kaayoman saking bebaya ingkang ngancam, bebaya ingkang asalipun saking jagad ingkang kebak piawon lan jagad ingkang sengit dhateng para sakabat (ayat 14-16).

Sanadyan Gusti Yésus kedah nilar para sakabat ing jagad ingkang sengit dhateng para sakabat, ananging Gusti Yésus pitados bilih para sakabat tetep saget gesang ing jagad awit Gusti Yésus sampun maringaken kathah piwucal dhateng para sakabat. Awit saking punika Gusti Yésus nyuwun dhateng Sang Rama murih ngreksa para sakabat lumantar kalih tata cara ingkang saged katindakaken kanggé milujengaken para sakabat saking jagad punika (ayat 15-16):

Kapisan, kanthi mundhut para sakabat saking jagad ingkang sengit dhateng para sakabat. Ananging Gusti Yésus boten ndedonga murih milujengaken para sakabat kanthi tata cara ingkang mekaten punika. Panjenenganipun ngendika: *"Kawula boten nyuwun, supados sami kapundhut saking donya"*, tegesipun: Menawi jagad punika namung dados pangancam tumrap para sakabat, pramila cara ingkang paling gampil kanggé ngayomi, inggih punika mbekta para sakabat dhateng jagad ingkang langkung saé lan samidéné nampèni kawontenan ingkang linangkung saé.

Kaping kalih, sanadyan Sang Kristus nresnani para sakabatipun, ananging Panjenenganipun boten lajeng énggal ngintun para sakabat dhateng swarga. Para sakabat taksih kaparingan sawetawis wekdal kanggé gesang ing jagad punika murih saged nélakaken kasaénan lan ngluhuraken asmanipun Gusti ing jagad punika lan kacawisaken kanggé lumebet ing swarga.

Calvin ngginakaken pitebunganipun piyambak kanggé nggambaraken panyuwunanipun Gusti Yésus, mekaten: "Kawula

boten nyuwun supados para sakabat kauwalaken saking sedaya panandhang ing jagad punika lan kauwalaken saking kawontenan ingkang kebak karepotan punika dhateng papan ingkang ayem tentrem, ing pundi para sakabat gesang tanpa alangan. Boten mekaten pangreksa ingkang Kawula suwun ing ngriki." Boten punika, boten supados para sakabat saged gampil nampèni kawontenan tentrem ingkang nyekécaaken awit uwal saking sedaya kangèlan, ananging murih para sakabat saged kaayoman saking manéka pambengan lumantar pitulunganipun Gusti Allah. Boten supados katebihaken saking sedaya sesatron kaliyan jagad, nanging supados para sakabat boten dipunkawonaken déning jagad. Ing ngriki, sacara prasaja saged kagambaraken bilih punapa ingkang katindakaken Gusti Yésus punika satunggaling pambudidaya kanggé ndadosaken para sakabat samidéne mandhiri. Para sakabat badhé ngadhepi sedaya pambengan kanthi panuntunipun Gusti Allah.

Panyuwunanipun Gusti Yésus inggih punika (ayat 17-19): *"Mugi sami Paduka sucèkaken ing salebeting kayektosan; pangandika Paduka inggih punika kayektosan."* Wonten ing basa Ibrani, tembung "suci" (*qadosh*) punika tegesipun pisah utawi boten kacampur saking sanèsipun. Gusti Yésus nyuwun Sang Rama ndadosaken para sakabat samidéne gesang suci. Gusti Yésus nyuwun Sang Rama misahaken para sakabat saking jagad punika. Nanging misahaken, ingkang dipunkersakaken boten lajeng dados èksklusif (pisah saking sanèsipun) utawi mencilaken (*mengisolasi*) dhiri saking jagad, utawi malah nilar jagad. Misahaken dhiri saking jagad ingkang dipunkersakaken inggih punika gesang sumuyud wonten ing asmanipun Gusti lan Kayektosanipun. Gusti Yésus nyenyuwun dhateng Sang Rama murih para sakabat saged gesang sumuyud wonten ing asmanipun Gusti lan Kayektosanipun.

Cak-cakanipun

Donga panyuwunanipun Gusti Yésus dhateng Sang Rama tumrap para sakabatipun, mila nélakaken raos prihatinipun awit badhé nilar para para sakabat ingkang saèstu dipun tresnani. Ananging Gusti Yésus mratélakaken bilih Panjenenganipun

boten nguja pepénginanipun para sakabat ingkang namung gumantung kaliyan Panjenenganipun (boten manja). Gusti Yésus ngersakaken para sakabat saged dados tiyang ingkang kendel ngadhepi sedaya tantangan jagad ingkang sami dipungethingi. Boten dados tiyang ingkang ringkih lan mlajar saking prakawis ingkang dipunadhepi. Gusti Yésus pirsá bilih Sang Rama ngutus Panjenenganipun kanggé ngrekça para sakabat murih saged mandhiri awit Gusti Yésus badhé nilaraken para sakabat.

Wonten ing gesang bebrayatan, kita ugi mangertos menawi boten selaminipun para anak gesang kanthi gumantung dhateng para tiyang sepuhipun. Donga panyuwunanipun Gusti Yésus punika ngajak para tiyang sepuh samidéné ndongakaken para anakipun, ingkang saèstu dipuntresnani, tuwuh dados pribadi ingkang mandhiri lan sanès para anak ingkang manja lan ringkih. Tiyang sepuh temtu ngersakaken para anakipun dados pribadi ingkang cumawis ngadhepi tantanganing gesang ing donya punika lan tansah dados pribadi ingkang rumaket dhateng Gusti lan Kayektosanipun. Kadhang kala minangka tiyang sepuh, kita mbabar katresnan dhateng para anak ingkang malah namung ndadosaken para anak gumantung dhateng tiyang sepuhipun lan boten ngadhahi kekiyatan kanggé ngadhepi kawontenan ing donya punika.

Conto ing gesang padintenan: nalika para anak bidhal sekolah, tasipun dipunbetakaken ibunipun utawi bapakipun kanthi pawadan mesakaken amargi isi tasipun awrat lan para anak badhé sinau sauruting dinten, punika ndadosaken kesèd. Dados ngènthèngaken raos kesel kanthi mbetakaken tas sekolahipun ; nalika anak kangèlan nggarap tugas sekolah, para tiyang sepuh nélakaken katresnanipun kanthi nggentosi nggarapaken tugas lan ngeparengaken para anak ngaso awit sampun sadinten anggènipun sinau. Ancasipun temtu saé, nanging tanpa karaosaken minangka tiyang sepuh sampun damel para anakipun dados pribadi ingkang boten tanggon. Wonten malih para anak ingkang sampun saged nedha piyambak, nanging taksih dipundulang tiyang sepuhipun kanthi

pawadan mesakaken menawi kedah nedha piyambak. Kejawi prekawis-prekawis punika, taksih kathah malih tumindak nguja pepénginan sanèsipun ingkang sayektosipun ndadosaken para anak boten saged nemtokaken lan nindakaken keputusan tumrap gesangipun.

Punapa kita saged ndedonga kadya pandonga ingkang kaaturaken déning Gusti Yésus dhateng Sang Rama: “Kawula boten nyuwun, supados sami kapundhut saking donya, namung supados Paduka reksa, sampun ngantos kapanduk ing piawon.” Kanthi tembung sanès, kita nyenyuwun dhateng Gusti Allah boten mapanaken para anak ing papan ingkang tentrem rahayu, nanging nyuwun Gusti Allah ngayomi para anak kita saking sedaya piawon.

Bahan Pirembagan:

1. Saking donga panyuwunanipun Gusti Yésus dhateng Sang Rama tumrap para sakabat, piwucal punapa ingkang panjenengan tampèni lan badhé panjenengan lampahi wonten ing gesang padintenan ing brayat ?
2. Punapa kémawon panyuwunan ingkang panjenengan aturaken minangka Donga Panyuwunan konjuk Gusti tumrap para anak panjenengan ?
3. Miturut panjenengan, punapa daya pangaribawa (*dampak*) ingkang saé tuwin ingkang awon saking sikepipun para tiyang sepuh ingkang namung nguja pepinganipun para anak lan para tiyang sepuh ingkang wiwit wiwitan mila nggulawenthah para anak murih saged mandhiri?
4. Tata cara punapa kémawon ingkang panjenengan lampahi minangka panggulawenthahipun tiyang sepuh tumrap anak wiwit wiwitan mila, kadosdéné Gusti Yésus ngreksa para sakabat, murih para anak saged tuwuh dados anak ingkang mandhiri?

[NS/WW]

Cecala

Ing brayat kita, temtu kémawon wonten béda-bédaning kanyatan, umpaminipun:

1. Bédaning pakulinan lan kautamèn (*nilai*) karana asalipun saking brayat/lingkungan ingkang béda. Contonipun: nalika ngancik neningkahan, saben tiyang mbekta kautamèn lan pakulinan saking brayatipun piyambak-piyambak. Kautamèn-kautamèn lan pakulinan-pakulinan punika sampun kabangun puluhan taun lan sampun saèstu ngoyod. Nalika kekalihipun sami pinanggih lan gesang sabrayat, temtu wonten bédanipun.
 - a. Conto ingkang prasaja: pakulinan nyèlèhaken andhuk.
 - b. Conto ingkang langkung rowa: anggènipun mapanaken antawisipun brayat punapa pakaryan, sepinten wigatosipun; pundi ingkang langkung wigatos?
2. Bédaning kautamèn karana turunan utawi génerasi. Génerasi ingkang rumiyin kaliyan génerasi salajengipun biyasanipun gadhahi kautamèn ingkang bènten. Umpaminipun, génerasi ingkang rumiyin linangkung ngutamèkaken paguyuban, génerasi selajengipun

linangkung ngutamèkaken kapentingan
 pribadi/kamandhirèn/ *individualis*

Jlèntèrhing kanyatan ingkang bènten punika mboten kanggé nemtokaken sinten ingkang langkung saé utawi leres, nanging pancèn wonten kanyatan ingkang bènten ingkang kedah katata sacara leres.

Kadospundi pengalaman kita salebeting mranata bédaning kanyatan punika? Sumangga kita rembag sesarengan!

Andum Pengalaman

1. Punapa panjenengan naté rumaos dados péhak ingkang leres, nanging warganing brayat sanèsipun mboten sarujuk kaliyan pamawas panjenengan punika? Punapa ingkang dipunraosaken? Sikep panjenengan kadospundi?
2. Punapa panjenengan ngadhahi pepénginan supados warganing brayat sanèsipun nylarasaken dhiri kaliyan panjenengan? Kadospundi raos panjenengan menawi para warganing brayat mboten sami purun mirengaken lan nylarasaken dhiri kaliyan panjenengan utawi kosokwangsulipun?
3. Punapa ingkang badhé panjenengan tindakaken nalika panjenengan purun mirengaken warganing brayat sanèsipun lan nylarasaken dhiri ? (paringana conto)

Katrangan Waosan

Lelakoné Para Rasul 16:4-12

1. Ayat 4 nyariyosaken karyanipun Paulus kanggé martosaken putusaning parepatan ing Yèrusalèm, bilih tiyang sanès Yahudi mboten perlu dipun tetaki (ngetutaken pranataning Torèt Yahudi/*proselitisme*) kanggé dados pandhèrèkipun Kristus. Krana punika, Paulus tindak ing pasamuwan-pasamuwan lan martosaken bab punika.

2. Satengahing lampah anggènipun Paulus lan Silas martosaken putusaning parepatan, kalampahan kaping kalih Roh Suci mambengi panjenenganipun.
 - a. Sepisan, nalika tindakipun badhé mlebet ing Asia, Roh Suci mambengi.
 - b. Kaping kalih, nalika badhé lumebet ing Bitinia, Rohé Yésus mboten marengaken.
3. Waosan punika nedahaken bilih Paulus lan Silas nggadha rancangan, nanging karana Roh Suci nuntun ing arah sanèsipun, Paulus lan Silas purun mirengaken pangandikanipun Gusti lan nilaraken/ngéwahi rancanganipun piyambak.
 - a. Paulus purun ngéwahi rancanganipun, karana piyambakipun mangertos punapa ingkang badhé karengkuh-kabudidaya; sanès rancanganipun piyambak, nanging karsanipun (*visi/misi*) Gusti.
 - b. Punapa ingkang katindakaken déning Paulus saged dados péranganing reflèksi kita. Nalika kita nggegeki pamawas kita; punapa ingkang nembé kita arah lan kabudidaya? Punapa ingkang badhé kita korbanaken? Conto, nalika kita kekah namung karana gèngsi, mbokbilih kita nembé ngorbanaken samukawis ingkang linangkung ageng; katresnan, kautuhan, kasaénan sesarengan, lss.
4. Tinarbukanipun Paulus lan Silas kanggé ngéwahi rancangan (sikep luwes) punika nuntun Paulus lan Silas dhumateng karsanipun Gusti-martosaken Injil kanggé pasamuwan ing Makédonia. Saking ngriku éwah-éwahan gesang ingkang linangkung saé kalampahan. Sikepipun Paulus lan Silas ingkang luwes artinipun kuwagang kanggé nindakaken adhaptasi (njumbuhaken kaliyan kawontenan lingkungan) tumrap éwah-éwahan ingkang mboten jumbuh kaliyan rancanganipun. Paulus lan Silas nylarasaken dhiri kaliyan kawontenan ingkang nyata tanpa kécalan jati dhiri lan mujudaken bab punika kanthi manah ingkang bingah.

Rèflèksi bab Kaluwesan (*Flèksibilitas*) Sinau saking Wit Pring

Kaluwesan (*Flèksibilitas*) inggih punika dayaning tiyang kanggé nylarasaken cara pikir lan sikepipun dhateng tiyang sanès. Tiyang ingkang luwes ketingal anggènipun tinarbuka dhateng gagasan utawi rancangan ingkang bènten, kalebet tinarbuka kanggé nampi tantangan lan pamelèh, supados linangkung saé. Kosokwangsulipun luwes inggih punika: kaken, kementhus, gumunggung lan égois. Tiyang ingkang mboten nggadahi kaluwesan punika biyasanipun mboten purun mirengaken gagasanipun tiyang sanès, meksa kekarepan, lan mboten purun kawelèhaken.

Sepinten perlunipun kaluwesan ing tengahing brayat? Sumangga kita sinau saking wit pring. Pring ugi kasebat “*the green steel*” utawi waja ijem. Kénging punapa mekaten, karana pring nggadahi *serat* ingkang nglangkungi kekiyataning kayu utawi wesi-waja ing ukuran/ *diameter* ingkang sami. Mila punika, sawetawis arsitèk jaman sapunika wiwit ngembangaken rancangan/*konstruksi* pring salebeting yasa bangunan *tahan gempa*.

Wit pring pancèn saèstu luwes lan *élastis*. Nalika diobatabitaké déning angin saking sedaya arah, wit pring punika mboten ngadeg jejeg lan kaku nanging nylarasaken dhiri ngetutaken angin. Sesampunipun angin punika kèndel, wit pring punika wangsul ing adeg sewaunipun. Kasagedan nylarasaken dhiri punika ingkang damel taneman punika mboten gampil tugel.

Punapa ingkang ndamel taneman pring punika kiyat katrajang angin? Kuncinipun wonten ing tuwuhing oyodipun. Selaminipun 5 taun sepisanan, taneman pring nuwuhaken oyodoyodipun. Sesampunipun punika, taneman punika tuwuh manggiling kanthi subur lan kiyat.

Saking wit pring, punapa ingkang saget kita sinaoni?

1. Taneman pring kuwagang-tetep kiyat lan mboten tugel karena luwes lan élastis. Mila punika, menawi saben warganing brayat tansah rumaos menawi pamawas, cara, utawi rancanganipun ingkang paling leres lan kanthi meksa kaetrapaken dhateng asanès, brayat punika badhé gampil tugel-risak. Ananging, menawi saben warganing brayat purun lan saged nyalarasaken dhiri, mila brayat punika badhé kuwagang-tetep kiyat lan tansah gesang ing kabingahan lan karaharjan (amargi katebihaken saking béda-bédaning kenyataan lan pasulayan-pasulayan ingkang mboten perlu)
2. Kaluwesan taneman pring dhateng angin mboten ateges taneman punika ngolah-ngalih ing panggènan sanès. Kaluwesanipun malah karena oyod-oyodipun ingkang kiyat. Mekaten ugi ing sesambetan saantawising manungsa. Sikep luwes mboten sami kaliyan mboten nggadhahi *prinsip* (wewaton). Mboten nggadhahi *prinsip* ateges namung atut-grubyuk dhateng tiyang sanès. Sikep luwes ateges nggadhahi dhasar *prinsip* ingkang kiyat, nanging purun nyalarasaken dhiri kanggé prakawis-prakawis ingkang mboten *prinsip*. Ing gegambaran wit pring, oyod ingkang kiyat ugi ngetingalaken lebet ing katresnanipun tiyang, Sangsaya lebet lan kiyat katresnanipun dateng tiyang sanès, kedahipun piyambakipun sangsaya ngadhahi sikep luwes/*flèksibel*.

Saèstunipun punapa ingkang dipunbetahaken.

1. Satengahing kenyataan ingkang béda, sinten ingkang kedah nyalarasaken dhiri lan dhateng sinten? Sepisan, nggatosaken karsanipun Gusti, ing brayat, Gusti punika sesirahing brayat, Pramila, ingkang perlu dipungatosaken: punapa punika karsanipun Gusti (utawi mbokbilih punika kekarapan kita pribadi, punapa déné punika kekarapan pribadi ingkang kita bungkus “kaya-kayané” karsanipun Gusti?)
2. Salajengipun, sikep tinarbuka kanggé samidéne mirengaken. Mila punika, dipunbetahaken andhap-ashoring manah (kanggé kawelèhaken lan kauji, kanggé ngalah, kanggé nilaraken kamapanan/*zona nyaman*)

Andum Wawasan Ing Padhanging Sabda

1. Sasampunipun nggatosaken lelampahanipun Paulus lan Silas srana kaluwesan manahipun, punapa pamawas Panjenengan bab kaluwesaning manah?
2. Miturut Panjenengan, punapa ingkang jalari tiyang angèl mujudaken kaluwesan ing satengahing brayat?
3. Pakulinan punapa ingkang saged kabangun supados gesang dados luwes tanpa kedah kécalan kanyataning (*èksistènsi*) dhiri?

[YKF/HW]

Cecala

Brayat-brayat utawi saben pribadi badhé pinanggih kaliyan manéka warni lélampahan ingkang kadhangkala damel gesang mboten jenjem. Kita nyebat punika momotaning gesang. Menawi raos mboten jenjem punika mboten katata kanthi wicaksana, tiyang utawi brayat badhé kécalan greget lan wusananipun gregetipun remuk lan pepes. Sikep wicaksana nukulaken sabar-mantep. Sabar-mantep utawi setya-tuhu punika satunggaling sikep wicak-kristiani ingkang luhur. Tembung sabar-mantep (Yunani: *hupomoné*) ing Kitab Suci nggadahi makna tansah sabar-mantep. Sabar-mantep saged dipungadhahi tiyang ingkang gesang pitados dhumateng Allah. Lumampahing (*prosès*) pitados punika prosès mitadosaken dhiri dhumateng Allah lan gesang ingkang saged dipunpitadosi déning Allah lan sesami. Wohing sabar-mantep inggih punika kautuhan gesang (*holistik*). Srana panyuraos Kitab Suci punika, saben brayat kaajab saged mangertosi makna sabar-mantep minangka prosès pitados, salajengipun brayat ngulinakaken gesang pitados dhumateng Allah sacara wetah.

Andum Wacana Wiwitan

Miwiti Panyuraos Kitab Suci srana ngaturi para rawuh andum pengalaman srana urutan mekaten:

1. Tembung “sabar-mantep”, biasanipun kapireng utawi kaucapaken ing kahanan punapa?
2. Nalika mireng tembung “sabar-mantep”, punapa ingkang panjenengan angen-angen lan maknai?

Nalika para rawuh andum pengalaman, sedaya pengalaman katampi. Para rawuh sanèsipun kasuwun nggatosaken lan ampun ngantos nyela pangandikan, paring pamawas, paring pémut lan sanès-sanèsipun dhumateng para rawuh ingkang némbé andum pengalamanipun. Sesampunipun andum pengalaman, pangarsa Panyuraos Kitab Suci ngaturi para rawuh maosaken Yakobus 1:1-8. Anggènipun maos srana ngangen-angen suasana batosipun Yakobus ingkang ngintun seratipun dhateng pasamuwan Kristen ingkang asalipun saking kalih welas taler Israèl ing tanah manca.

Katrangan Waosan

Serat Yakobus kaserat kanggé kalih welas taler ing tanah ngamanca. Nalika semanten kathah para pandhèrèkipun Gusti Yésus saking turunipun kalih welas taler Israèl ingkang sumebar ing tanah manca. Para tiyang pitados punika wonten ing Siria, Mesir, Yunani, Roma, Asia Alit, Galatia, Èfèsus lan papan-papan sanèsipun.

Minangka tiyang bara ing ngamanca, para pitados perlu kaparingan pambereg. Temtu, wonten manéka geguletan (*pergumulan*) ingkang dipunalami. *Geguletan sepisan*, sesambetan kaliyan jatining dhiri. Para pitados punika asalipun saking kalih welas taler Israèl. Nanging sami milih dados pendhèrèkipun Yésus. Kanyatan punika njalari icalipun pangaken saking trah utawi para sadhèrèkipun saé ingkang nunggil rah utawi trah ageng ingkang taksih nyepengi kanthi kiyat tradhisi Yahudi minangka ciri agami lan sosial. Pengalaman pambuangan (*pengasingan*) lan memengsahan ingkang dipunalami temtu mangaribawani gesangipun para pitados. *Geguletan kaping kalih*, inggih punika kawontenan

gesang ing tanah manca. Minangka tiyang neneka ing tanah manca punika dados geguletan ingkang mboten ènthèng. Raos mboten aman krana dèrèng sami tepang kaliyan tiyang sanès lan (saged kémawon) kelampahan wontenipun panampik. Dèrèng malih wontenipun geguletan pribadi punapa déné brayat ingkang warni-warni.

Ing ayat 2 lan 3, serat punika dipunwiwiti pangandikanipun Yakobus: “Hé, para sadulurku, anggepen sawijining kamulyan, manawa kowé padha kataman ing panyoba warna-warna, jalaran kowé padha sumurup, manawa pandadaran tumrap pracaya iku nuwuhaké sabar mantep”. Pangandikanipun Yakobus punila nyuraosaken bilih dados tiyang pitados punika sanès prakawis ingkang gampil dipunlampahi. Ukara “panyoba warna-warna” saking tembung *pèirasmos*, ingkang artinipun pacobèn utawi pandadaran ingkang saged kelampahan ing salamining gesang. Tujuanipun pandadaran inggih punika supados tiyang sangsaya kiyat, tanggon, murni, déwasa ngadhepi sedaya prakawising gesang.

Prosès pandadaran kagambaraken déning Yakobus srana tembung *dokimion*. Tembung punika nggadhaahi makna damel arta (koin) logam ingkang katindakaken mawi prosès nggemblèng logam srana latu ingkang bentèr sanget. Logam ingkang aji-saé mboten badhé ndlèdèk-ajur, nanging tetep saé lan sumunar. Kosokwangsulipun logam campuran (logam KW) badhé ajur sumebar ical.

Tiyang ingkang purun kagemblèng srana pandadaran badhé dados pribadi ingkang manahipun sabar mantep. Tembung sabar mantep (*hupomoné*) mboten ngemungaken kesagedan tiyang ngadhepi prakawis ingkang dipunalami, nanging kesagedan kanggé ngéwahi prakawis ingkang dipunalami temah dados mulya. Sikep ngadepi utawi tetep kiyat punika mboten ngemungaken kesabaran pasip namung nengga prakawis punika rampung piyambak ing wekdal ingkang lumampah. Sabar mantep punika sikep aktip ingkang sumanggem lumampah mangajeng lan mbudidaya punapa ingkang kita yakini minangka kayektèn. Krana punika ing ayat 4, Yakobus ngendika:”Sarta sabar mantep iku karebèn metokaké woh kang sampurna, supaya kowé dadi sampurna lan mulus,

sarta ora kekurangan sawiji apa”. Tembung sampurna nggadhahi makna gesang ingkang utuh lan nyrambahi temah dados gesang ingkang gilig (*holistik*)

Sabar mantep punika prosès gesang pitados. Punika ingkang dipuntandhesaken Yakobus. Minangka prosès, sabar mantep badhé kalampahan lan tuwuh ing tiyang utawi brayat ingkang kulina nglampahi gesang salebeting sabar mantep. Ing ayat 5 Yakobus maringaken pémut supados pasamuwan ingkang ngadhepi pandadaran ing gesangipun supados nyuwun kawicaksanan dhateng Allah. Yakobus ngémutaken bilih Allah punika sumbering pitulungan. Nyuwun kawicaksanan tegesipun nyuwun kakiyatan lan kasagedan ngadhepi kanyataning gesang kanthi trep srana panggalih ingkang wening, manah ingkang jenjem, lan jiwa ingkang menep. Kawicaksanan ugi ngemot makna nyingkiri sikep “grusa-grusu” utawi rumaos dhirinipun dados korbaning kawontenan. Tiyang ingkang rumaos dhirinipun dados korban kawontenan badhé kécalan semangat lan greget nglampahi gesang. Ing kawontenan mekaten tiyang badhé nglepataken sadaya ingkang dipunalami. Kados pundi saged dados murni lan tanggon menawi taksih tumindak mekaten?

Gusti punika sumbering kawicaksanan ingkang jalari sabar mantep. Ing ayat 6, Yakobus ngémutaken: “Mung baé panyuwuné iku kang kanthi pracaya sarta aja nganggo mangu-mangu, jalaran wong kang mangu-mangu iku padha baé karo ombaking sagara, kang katempuh ing angin mawalikan mrana-mréne”. Nyenyuwun kanthi iman tegesipun pitados. Ing gesang ingkang pitados, tiyang badhé mitadosaken dhirinipun dhateng karsanipun Allah lan semanten ugi saged dipunpitadosi kanggé nindakaken sadaya ingkang kasuwun saking Allah. Mila punika Yakobus ngendika supados salebeting nyuwun kawicaksanan, tiyang mboten kepareng mangu-mangu. Mangu-mangu ngemot makna mangro ing manah, jiwa lan panggalih. Ing satunggal sisih pitados, ing sisih sanès mboten pitados. Kawontenan ingkang mekaten njalari tiyang saged kécalan raos jenjem. Icalipun raos jenjem njalari kécalan daya ingkang ngekahaken gesang.

Sabar mantep punika satunggaling “laku” gesang. Minangka “laku”, sabar mantep mbetahaken kakendelan kanggé ngadhepi manéka warni geguletan ing satengahing gesang. Tiyang ingkang sabar mantep temtu kendel nglampahi kangélaning donya karana salebeting kakendelan punika sabar mantep manggihaken maknanipun, lan ngasilaken greget nglampahi gesang sesarengan brayat, sesarengan sesamitumitah lan sesarengan Allah ingkang tansah nunggil ing sedaya prakawis.

Madhanggi Pengalaman srana Padhanging Sabda

Sesampunipun ngandharaken waosan, para rawuh kaaturan ngrepekaken kidung KPJ 198: 1,3 “Lampahing Gesang Puniki”

KPJ 198. “LAMPAHING GESANG PUNIKI”

Do=F 2/4

- 1) Lampahing gesang puniki tan kalising pepalang,
nanging astanipun Gusti nuntun maring pepadhang.
Kadya langit kalimputan mendhung kandel lan méga,
ing sasirnanira tamtu padhang njingglang sanyata
Ref: Bibar jawah mijil kluwung, mengku janji prasetya;
sasisah ing sisah ngantya kluwunging sih Njeng Gusti.

- 3) Aywa mangumiwah kwatir, nadyan peteng marginya,
dipun mantep ing pracaya, setya ing janjinira.
Gusti Ingkang Mahatresna, yéku tuing pitulung;
nadyan sisah kumawasa, Gusti tansah anjangkung.
Reff: Bibar jawah mijil kluwung, mengku janji prasetya;
sasisah ing sisah ngantya kluwunging sih Njeng Gusti

Bahan Pirembagan

1. Sesampunipun mirengaken katrangan saking Yakobus 1:1-8 lan kekidungan “Lampahing Gesang Puniki”, punapa ingkang panjenengan raos-raosaken bab “sabar-mantep”?
2. Miturut panjenengan, punapa sesambetanipun antawising pitados lan sabar-mantep?

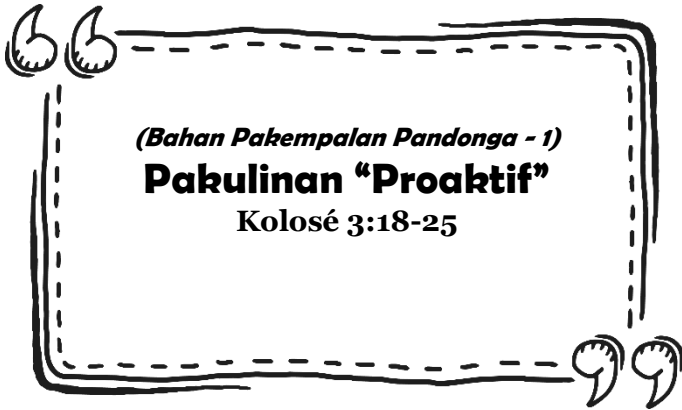
3. Pakulinan punapa ingkang badhé katindakaken déning brayat kanggé pitados sacara wetah dhumateng Allah?

Sesampunipun Madhangi Pengalaman srana Padhanging Sabda, para rawuh kaaturan sami déné ndongakaken.

[WSN/HW]

BAHAN PAKEMPALAN PANDONGA

*Minangka satunggaling bakalan, punapa ingkang
kacawisaken ing buku punika prelu dipun olah
malih jumbuh kaliyan kawontenanipun pasamuwan
piyambak-piyambak*

1. WEKDAL ENING

2. KIDUNG PAMUJI

KPJ 385:1 "SRENGÉNGÉ NYUNAR"

1. Srengéngé nyunar kanthi mulya;
 manuké ngocèh klawan rena;
 anginé midit ana ing wiwitan;
 kéwané bebungah ing pasuketan.
 Kabèh padha muji Allah kang loma;
 kabèh padha muji Allah kang loma.

3. PANDONGA PAMBUKA

4. KIDUNG PAMUJI

KPJ 326:1,4 "PUNIKA BRAYAT KULA"

1. Punika brayat kula, brayat tentrem kang ngangeni.
 Sinten dados tanggelan? namung Pangéran pribadi.
Reff.:
 Saiba prayoginya, lamun Gusti kang rumeksa,
 temah tanpa rubéda, sagotrah manggih raharja.

4. Sagriya angudia dadya brayat kang rumantya,
Ngantos dados panutan tumraping brayat sembada.
Reff....

5. PAMAOSING KITAB SUCI: Kolosé 3: 18-25

6. ANDHARAN

PAKULINAN “PROAKTIF”

Punapa ingkang asring dipun tindakaken tiyang ing jaman samangké nalika mrangguli wontenipun kacilakan (*kecelakaan*) ing margi? Kathtah-kathahipun tiyang badhé mbikak hp-nipun lan motrèt utawi damel vidhio kedadonan punika, lajeng dipun bagè wonten ing médhia sosial. Punapa taksih wonten tiyang ingkang lajeng tetulung? Ing lelampahan gesang sanèsipun, menawi nembé wonten prekawis ing satengahing brayat, kados déné prekawis ing antawising tiyang sepuh utawi ing antawising sadhèrèk, punapa samangké ingkang dados padatan katindakaken? Nalika nembé wonten prekawis, kathah-kathahipun tiyang badhé milih damel *status*, ngedalaken panguneg-unegipun ing médhia sosial. Sanajan tarkadang tanpa mboten kanyana *status* utawi *postingan-postingan** punika malah damel kuceming dhiri. Menawi dipun gandhèng-cènèngaken kaliyan jejer pakempalan pandonga dinten punika, punapa tumindak-tumindak mekaten wau saged sinebat “proaktif”?

Sumangga kita titi sesarengan punapa yektosipun maknaning “*proaktif*” punika. Miturut “*Mbah Google*”, nalika kita ngupadi madosi maknaning “*proaktif*”, mila Kamus Besar Bahasa Indonesia (KBBI) badhé mbandingaken tembung “*proaktif*” kaliyan “*réaktif*”. Kekalihipun karaos mèh sami maknaipun, sami-sami aktif. Nanging kalih

* postingan: sadaya prakawis – ingkang awujud seratan, potrèt, suwanten, vidhio – ingkang kakintun dhateng tiyang kathah utawi publik lumantar médhia sosial utawi internèt.

tembung punika dipun ginaaken kanthi cara ingkang béda, gumantung *latar belakang* (pawadan) tumindakipun.

“*Réaktif*”, tembung punika caket kaliyan tumindak ingkang tanggap, utawi agé-agé tumanggap lan énggal-énggal nanduki tumindak dhateng satunggaling bab ingkang muncul. “*Réaktif*” dados tanggapan ingkang négatif, mboten saé saking setunggaling tiyang dhateng kiwa-tengenipun. Tiyang ingkang “*réaktif*” asring rumaos bilih dhirinipun punika ingkang dados korban saking kawontenan. Tiyang-tiyang kados makaten mboten saged mendhet wewengan utawi *peluang* ingkang wonten. Tiyang-tiyang punika dèrèng sawetahipun sadhar tumrap tanggel jawabipun, lan malah remen nglepataken tiyang sanès.

Kosok-wangsul saking sikep “*réaktif*” inggih punika sikep “*proaktif*”. “*Proaktif*” inggih punika tumindak ingkang linangkung aktif. Tembung “*proaktif*” mratélakaken tumindak ingkang langkung saking namung nggadhahi “*inisiatif*”. Tembung punika gadhah makna, bilih minangka manungsa, kita gadhah tanggel jawab tumrap gesang kita piyambak. Punapa ingkang kita tindakaken asalipun saking wohing anggèn kita maneges lan punika minangka keputusan kita piyambak, sanès awit karena kawontenan kita. Dados, cirinipun sikep “*proaktif*” inggih punika satunggaling tumindak ingkang aktif (mempeng) lan positif, muncul saking dhiri pribadi kanggé nanggapi sedaya bab ingkang pinanggih ing gesangipun. Awit saking punika, tiyang ingkang “*proaktif*” mboten badhé nglepataken kawontenan, gesang ingkang kapungkur lan kahanan.

Tanpa kita sadhari, kalih sikep punika asring kita tindakaken ing gesang punika. Éwa semanten, mesthinipun sikep “*proaktif*” ingkang kedah tansah kita udi, kita tindakaken supados dados pakulinan ing gesang. Awit kita dipun ènetaken malih srana Pangandikanipun Gusti ingkang sinerat ing Kolosé 3:18-23, ngéngingi kados pundi samesthinipun kita kedah tumanggap dhateng saben lelampahan ing gesang kita.

Bab punika saged kawiwitan saking tanggapaning gesang ing salebeting bebrayatan. Pangandikanipun Gusti

lumantar Rasul Paulus ing serat Kolosé 3:18-23, ngatag saben umat supados sageda gesang sami déné tresna-tinresnan, inggih punika: satunggaling garwa kedah sumuyud dhateng kakungipun mboten karana *status gènder* utawi karana ajrih. Ananging, tresna dhateng kakungipun punika pancèn sampun samesthinipun ing ngarsanipun Gusti (18). Lan ugi, tiyang jaler punika kedah nresnani garwanipun kanthi mboten tumindak kasar saé sacara fisik (jasmani) punapa déné kanthi tetembungan (19). Mboten cekap ngaten kémawon, ing ayat 20 sinerat supados para laré sami manut-miturut dhateng tiyang sepuhipun ing sadaya prekawis.

Tanggapan “*proaktif*” ingkang mratélakaken gesang sami déné tresna-tinresnan ing antawisipun anggotaning brayat badhé tansah ndhatengaken kasaénan ing sakiwa-tengenipun, langkung-langkung tumrapping para laré. Awit brayat punika minangka sarana papan panggulawenthah ingkang caket piyambak kaliyan para laré, pramila ing ayat 21, Rasul Paulus ngémutaken dhateng para tiyang sepuh supados mboten nyakiti manahing anak-anakipun. Inggih sarana tetembungan ingkang ngrèmèhaken, tetembungan ingkang kasar, utawi tetembungan ingkang negatif sanèsipun. Punika sedaya kaudi supados para laré mboten rumaos asor lan semplah tanpa pengajeng-ajeng.

Bebrayan, yektosipun mboten winates ing salebeting gesang bebrayatan. Bebrayan punika wonten sambetipun kaliyan kiwa-tengen ing pundi kita gesang sesarengan lan temtu wonten pepanggihan. Inggih mekaten ingkang sinerat ing ayat 22, bilih kita kedah tumanggap kanthi pakulinan ingkang “*proaktif*” lan tulus ing saben nindakaken jejibahan lan tanggel jawab ingkang dipun pitadosaken dhateng kita.

Pangandikanipun Gusti punika badhé karaos awrat menawi dipun cak-aken ing salebeting brayat alandhesan namung kanggé dhiri pribadi. Nanging, pangandika punika badhé katingal éndah nalika dipun cak-aken kanthi gumolonging manah kagem kaluhuraning Gusti ingkang sampun maringaken gesang punika kanggé kita sedaya.

Awit saking punika, sumangga kita sesarengan maneges lan nggegilut ing Wulan Brayat punika kanthi “*proaktif*”. Sesarengan ngudi sampun ngantos ing gesang punika kita namung madosi kalepatanipun anggotaning brayat (saé brayat kita piyambak, ugi kiwa-tengen kita). Kosokwangsulipun, sumangga sami nilingaken kasaénan-kasaénan sedhèrèk-sedhèrèk kita ing gesang punika. Ing ngriki kita badhé gadhah tanggapan ingkang “*proaktif*”, inggih punika nanggapi punapa kémawon ingkang kelampah ing gesang punika sacara positif, mboten nglepataken kawontenan, gesang kapengker lan kahanan. Brayat kita punika yektosipun sih nugrahaning Gusti ingkang paling éndah lan élok ingkang kaparingaken dhateng kita. Amin.

7. KIDUNG PAMUJI

KPJ 196:1-2 “KULA PÉNGIN LIR GUSTI”

1. Kula péngin lir Gusti, sumlondhoh ing ati,
tandang tanduk lan tembung mraati ngresep.
Reff.:
O, lah, kawula sèstu tan mèmper lan Gusti.
Kula mugi winulang, nulad maring Gusti.
2. Kula péngin lir Gusti, sumarah lan pasrah,
Napa kang sunlampahi, nut karsaning Allah.
Reff.....

8. PANDONGA SYAFAAT LAN PANUTUP

- a. Nyuwun kanugrahan saking Gusti supados tansah saged dados brayat ingkang “*proaktif*”.
- b. Ndongakaken saben brayat supados gadhah padatan gesang ingkang linandhesan Pangandikanipun Gusti.

9. KIDUNG PAMUJI

KPJ 159:1-3 “GESANG KAWULA”

1. Gesang kawula, Gusti
lumados mring Paduka

- Saben kula makarti,
Paduka kang makarya
2. Mobah-mosik ing driya
wah pangangkah kawula,
mrih prayogining lampah,
mbabarna karsèng Allah
Kedaling ilat kula,
solah-bawa trapsila,
namung tansah nélakna
saguning sih Paduka

[SP - IP]

1. WEKDAL ENING

2. KIDUNG PAMUJI

KPJ. 329:1 “SAIBA GUNGING NIKMATNYA”

Saiba gung ing nikmatnya,
 lamun sadhèrèk sagriya sami rukun ing pitepangan.
 Pundi dununging katresnan,
 mesthi tansah kadhawahan berkahing Allah
 lan kraharjan, kanggénan Allah pribadya,
 miwah gesang salaminya.

3. PANDONGA

4. KIDUNG PAMUJI

KPJ 323:1,2 – MÉNDAHNÉA RAHAYU TYANG GEGRIYA

1. Méndahnéa rahayu tyang gegriya
 klayang tansah rumaket mring Gusti,
 kang dadya mitra lang tuing basuki,
 sarwi bingah préntahnya pinundhi.
 Sékakapti anilingken sabdanya,

angabekti Allah klayan éklas.
 Rinten dalu angluhurken asmanya,
 myang sumuyud kalayan trus ing tyas.
 2. Méndahnéa rahayu tyang sémahan,
 nunggil tresnanya mring Gusti.
 Runtang - runtung déning sih-sinihan
 klayan saékapraya lan budi.
 Sadinten-dinten sami ngajeng-ajeng
 idining Gusti sarwi memuji.
 Ing satitah nrima klayan pitajeng
 saha tresna dumugi ing janji.

5. PAMAOSING KITAB SUCI

2 Babad 2 : 1-18

6. ANDHARAN

“MIWITI LAN MENGGALIHAKEN ANCAS TUJUAN”

Sasampunipun Israèl ngrembaka dados setunggaling bangsa, karaosaken prelunipun satunggaling papan pangibadah ingkang mirungan. Papan punika saèstu kedah dipun wujudaken supados saged kanggé sarana makempalipun para umat sarta saged dados pratandha patunggilan umat ingkang ngibadah dhumateng Allah. Sang Prabu Suléman ingkang ngyasa Padaleman Suci punika. Nanging sadèrèngipun Sang Prabu Suléman ngyasa Padaleman Suci punika, sang Prabu Dawud sampun ngrancang sedaya samukawisipun. Sang Prabu Dawud ngrancang papan panggènanipun ingkang kanggé Padaleman Suci punika. Panjenenganipun ugi ngrancang gambaripun, ngrancang anggènipun badhé ngempalaken bahan-bahan bangunanipun, nyawisaken redana, ngempalaken prabot-prabot ingkang dipun prelokaken lan ugi cathetan tiyang-tiyang ingkang ndhèrèk mbangun (1 Babad 22,28,29). Ing salajengipun Sang Prabu Suléman

keparèng mrenata para tukang-tukangipun (2 Babad 2:2,17,18)

Sang Prabu Suléman miwiti yasa Padaleman Suci ing taun kaping sekawan ing mangsa papréntahanipun lan pitung taun sasampunipun nembé rampung. (1 Para Raja 6:37-38). Satunggaling wohipun pakaryan ingkang tuhu agung lan élok punika kawiwitan saking penggalihan “kados pundi wujuding yasan ing mbénjang rampungipun”. Inggih awit punika, Sang Prabu Dawud miwiti yasa Padaleman Suci kanthi anggènipun ngrancang gambaring yasan utawi *blue print*-ipun. Gambar lan *blue print* punika ingkang dados pathokan kanggé nglampahaken yasa Padaleman Suci kanthi teliti lan permati, saé ing babagan bahan-bahan bangunanipun, rerengganing bangunan nglebet lan njawi, ugi ing bab kaprigelaning tukang-tukangipun. *Blue print* punika minangka gambaran ingkang wetah saking yeyasan ingkang badhé dipun damel, dados pathokan baku ingkang mboten saged dipun sepèlèkaken nalika nglampahaken prosès utawi lampahipun yasa yeyasan punika. Punapa ingkang katindakaken déning Sang Prabu Dawud, anggènipun ngrancang gambar lan sapiturutipun punika kalebet ingkang kawastanan “MIWITI SAKING PUNGKASAN ING SALEBETING PENGKALIHAN”.

Ing Pakempalan Pandonga dinten kaping kalih punika, kita badhé nggegilut bab “**Miwiti lan Menggalihaken Ancas Tujuan**” utawi saged dipun tembungaken “*Miwiti Saking Pungkasan ing Salebeting Penggalihan*”. Sampun dados padatan bilih “Miwiti lan Menggalihaken Ancas Tujuan” punika ateges ngrancang satunggaling gambaran wetah ngèngingi punapa ingkang badhé dados pungkasaning ancas lan tujuan gesang kita, kados déné ingkang dipun lampahi déning Sang Prabu Dawud anggènipun damel gambar utawi *blue print* saking Padaleman Suci. Bab ingkang sami inggih punika nalika pasamuwan ugi kaparingan tanggel jawab déning Gusti Allah mrenata satunggaling balé somah utawi brayat kristen. Bab ingkang utami dados landhesan mrenata balé somah lan brayat kristen inggih punika “Punapa Ancas Tujuaning

Neningkahan Tata Kristen?” (Lukas 14:28) Kénging punapa tembung Neningkahan Tata Kristen prelu dipun gatosaken? Mboten sanès, neningkahan tata kristen punika béda kaliyan neningkahan tata sawining kekristenan. Saking ancas tujuan punika badhé kapanggihaken *prinsip-prinsip* kanggé mrenata balé somah lan brayat ingkang temtunipun béda kaliyan *prinsip* mrenata balé somah lan brayat ing sawining kekristenan.

Mangga ngènget-ènget malih nalika ndhèrèk bina pra nikah utawi katekisasi pra nikah! Neningkahan tata kristen punika gadhah makna lan ancas tujuan kados déné:

1. Neningkahan punika satunggaling prasetyan utawi prajanji (*Convenant*)

Sumangga sesarengan ngémuti janji neningkahan ingkang naté kita ucapaken, ingkang intinipun mekaten: *“Wonten ing ngarsanipun Gusti Allah tuwin pasamuwan Kristen ing ngriki, kula ngakeni bilih punika sémah kula peparangipun Gusti Allah. Kula prajanji badhé tansah nresnani, mitulungi kanthi setya tuhu salebeting bingah punapa déné sisah. Kula lan sémah kula badhé tansah ngabekti dhateng Gusti Allah, sarta njagi kasucèning brayat, kanthi nuhoni sabdanipun Gusti Allah.”* Saking janji punika Gusti Allah kepareng nyawisaken berkah tumrah para kagunganipun ingkang setya tuhu dhateng janjinipun punika.

2. Gesang neningkahan minangka paseksi

Menawi kita maos Serat Efesus 5:32 kita badhé mirsani wonten gegambaran sesambetanipun tiyang sesomahan minangka gegambaranipun sesambetanipun Gusti Allah lan pasamuwanipun. Tegesipun, kanthi gesang neningkahan, tiyang kristen katimbalan lumebet ing satunggaling peladosan mirunggan inggih punika neksèkaken rawuhipun Sang Kristus ing satengahing wadhah ingkang sinebat brayat. Rawuhipun Sang Kristus saged dipun raosaken srana sesambetan lan komunikasi ing antawisipun ingkang kakung kaliyan garwanipun,

ingkang dados wadhah kanggé para anak sinau tepang kaliyan katresnanipun Gusti.

Wondéné ancas tujuaning gesang neningkahan kristen inggih punika:

1. Tumuwuh

Tumuwuhing gesang neningkahan kristen inggih punika nalika ingkang kakung lan garwanipun saged tumuwuh sesarengan ing salebeting nepangi katresnanipun Gusti. (1 Kor. 3 :10b – 11).

2. Nukulaken brayat anyar kagunganipun Gusti.

Brayat anyar kagunganipun Gusti minangka pakempalanipun tetiyang ingkang tinebus lan dados berkah tumrapping sesami. Wadhah ingkang piniji déning Gusti Allah kanggé nglantaraken berkah dhateng sesami, inggih punika brayat kristen.

3. Patunggilan, Sesambetan ingkang raket (*intim*) lan Memitran

Ancas tujuaning gesang neningkahan inggih punika kanggé nunggilaken, matemah nukulaken satunggaling sesambetan ingkang raket lan ugi nukulaken satunggiling wujud memitran. Patunggilan ingkang tansah kajagi badhé nukulaken sesambetan ingkang raket (*intim*) lan ing ngriku pasangan gesang badhé sami déné jangkep-jinangkepan setunggal lan setunggalipun.

Srana mangertos ancas tujuaning gesang neningkahan punika, pramila gambaran wetah saking satunggaling balé somah lan brayat kristen badhé kawistungal. Saking ancas tujuan punika lajeng saged dipun érang-érang bab padatan lan lelampahan ingkang kados punapa ingkang saged mujudaken ancas tujuan gesanging brayat kristen. Padatan ingkang magepokan kaliyan “Miwiti lan Menggalihaken Ancas Tujuaning” brayat kristen saged kapanggihaken srana *prinsip* mrenata brayat ingkang punjeripun dhateng Sang Kristus. Wondéné gesanging brayat ingkang punjeripun namung Sang Kristus saged dipun gambaraken mekaten:

1. Saben anggotaning brayat nglampahi gesang sacara *aktif, kreatif, proaktif* lan *positif* ing salebeting ngupadi

- patunggilaning brayat. Lan ugi, mujudaken brayat kristen ingkang gadhah *peran* ing satengahing gesang pasamuwan punpa déné ing satengahing masyarakat.
2. Mundhi Gusti minangka cucuk lampah gesanging brayatipun.
 3. Tansah ngupadi supados mboten kakawonaken déning sawernaning tantangan, kangèlaning gesang lan perkawising gesang ingkang nembé dipun adhepi. Sedaya kangèlan lan tantanganing gesang malah dipun anggé kanggé ngekahaken iman supados sangsaya ngoyod, tumuwuh lan ngedalaken woh ing Sang Kristus.
 4. Dados papan ingkang sepisanan lan ingkang utami kanggé panggulawenthahing anak ing babagan moral lan karoahanènipun. (kcn. PT 6:4-9).
 5. Ndadosaken Pangandikanipun Gusti minangka landhesan ing salebeting menggali lan tumindak.
 6. Saben anggotaning brayat gadhah padatan mujudaken gesang minangka sarem lan pepadhang kinanthènan kasagedan mapanaken dhiri ingkang leres lan ngugemi pangandikanipun Gusti.

Tanggél jawab mbangun brayat ingkang punjeripun namung Sang Kristus dipun lampahi déning sedaya anggotaning brayat. Tiyang sepuh tanggél jawab nggulawenthah anak-anakipun kanthi katresnan lan kayektosan sarana tetembungan lan ugi patuladhan. Wondéné para laré ing brayat punika ugi gadhah peran ingkang penting ing salebeting pambanguning brayat ing Sang Kristus. Wusananipun brayat gesang ing salebeting raos patunggilan lan karukunan kados ancas tujuanipun tiyang mbangun brayat.

Kados déné Dawud ingkang ngrancang yeyasan padaleman Suci kanthi teliti lan permati lan salajengipun dipun terasaken déning Sang Prabu Suléman, putranipun, minangka pisungsung ingkang konjuk dhumateng Gusti. Sampun samesthinipun brayat kristen ugi kabangun kanthi mekaten. Ing salebeting ngemban dhawuh lan tanggél jawab saking Gusti kanggé mbangun balé somah lan brayat kristen

minangka papan kanggé Dedalemipun Gusti, kejawi kedah gadhah gambaran utawi ancas tujuan ingkang cetha ngéngingi gesanging brayat kristen, kita ugi kédah saèstu ngrancang sacara teliti lan permati punapa kémawon ingkang dados pérangan-péranganipun. Mugi srana ndadosaken padatan “Tumindak Miwiti lan Menggalihaken Ancas Tujuan”, kita sedaya kasagedaken mbangun brayat kados ingkang kinersaaken déning Gusti. Amin.

KIDUNG PAMUJI

Keluargaku Adalah Sorgaku

<https://www.youtube.com/watch?v=8yCfSmrFJyQ>

Aku dan seisi rumahku, akan selalu menyembah-Mu

Tuhan dan Rajaku 2x

Di dalam kasih karunia-Mu,

yang hidup saling melayani, dan melayani-Mu

Aku dan seisi rumahku

Reff:

Bila Tuhan menjadi, kepala rumah ini

Maka berkat kehidupan, tercurah selalu

Datanglah k'rajaan-Mu, jadilah kehendak-Mu

Kualami setiap waktu, keluargaku adalah sorgaku

7. PANDONGA

- a. Mugi saben pasangan gesang kristen sageda mujudaken ancas tujuaning gesang bebrayatan srana tansah ngèmuti janji neningkahanipun.
- b. Saben brayat kristen mrenata gesangipun srana njumenengaken Sang Kristus minangka punjering brayatipun.
- c. Saben anggotaning brayat gadhaha tanggel jawab mbangun brayat ingkang punjeripun namung dhateng Sang Kristus.

8. KIDUNG PAMUJI

Bersama Keluargaku

<https://www.youtube.com/watch?v=7bygjeZlH3o>

Verse

Kami datang di hadirat-Mu
Dalam satu kasih, dengan bersehati
Berjanji setia sampai akhir
Mengasihi-Mu, Yésus

Chorus

Bersama k'luargaku melayani Tuhan
Bersatu s'lamanya mengasihi Engkau
Tiada yang dapat melebihi kasih-Mu ya Tuhan
Bagi kami Engkau segalanya

Bridge

Gelombang badai hidup coba menghalangi
Namun kuasa Tuhan buka jalan kami

[YK - IP]

1. WEKDAL ENING

2. KIDUNG

KPJ 21 PRA TITAH SEDAYA SAMYA NGREPÈKNA

- 1) Para titah sadaya samya ngrepèkna kidung,
konjuk Hyang Makwasa kang gung ing sih-susetya.
Haléluya! Haléluya!
- 2) Pujinen Hyang Murbèng rat, Gusti kang gung sih-
rahmat
ngreksa lan ngayomi, ngrumati mrih lestari.
Haléluya! Haléluya!
- 3) Allah kang Mahakwasa wus nylametken manungsa,
slaminya pinuja, wah tansah pinundhia.
Haléluya! Haléluya!

3. PANDONGA PAMBUKA

4. KIDUNG

KPJ 89 PUJI KONJUK ALLAH

- 1) Puji konjuk Allah kang Mahamirah;

ing rinten dalah ratri tansah ngganjar berkah;
tyang mursid dalah mursal tan badhé ketriwal.

- 2) Puji lan panuwun mring Hyang Maagung;
ngganjar berkah mirunggan mring tyang kang pracaya;
yéku kawilujengan lan tentrem raharja.
- 3) Puji sarta sokur mring Kang Maluhur;
dé ngganjar berkah adi mring tyang kang ngabekti,
winuwuhan sih-rahmat-pangrimat tan kendhat

5. PAMAOSING KITAB SUCI: Matéus 6:33-34

6. RENUNGAN

“Ngrumiynaken Bab-Bab Ingkang Utami”

Nalika kita taksih tumut klas Sekolah Minggu, wonten lagu ingkang asring kita kidungaken. Punika lagunipun:

Apa yang dicari orang? Uang
Apa yang dicari orang? Uang
Apa yang dicari orang
Siang malam pagi petang?
Uang, uang, uang
Uang, uang, uang
Siapa yang dicari Tuhan? saya
Siapa yang dicari Tuhan? saya
Siapa yang dicari Tuhan?
Siang malam pagi petang
Saya, saya, saya
Orang yang berdosa

Lagu kasebut nélakaken wontenipun punjering kawigatosan (*fokus*) ingkang béda ing antawisipun kula (manungsa) kaliyan Guti Yésus. Panjenenganipun kawigatosanipun dhateng manungsa. Inggih karena punika Panjenenganipun rawuh manjalma manungsa lan sumadya

dados kurban kawilujengan ing kajèng salib. Déné manungsa kawigatosanipun wonten ing arta. Inggih karana punika manungsa lila ngorbanaken dhiri nindakaken punapa kémawon kanggé pados arta

Kedah dipun akeni bilih jagad kasil ngéwahi cara pikiring manungsa temah manungsia ngraosaken bilih arta punika bab ingkang paling utami ing gesang. Tiyang mikir srana gesangipun ingkang raharja, gesangipun ing tembé wingking kajamin, badhé nampi kaurmatan, lan taksih kathah sanèsipun. Punapa leres? Gesang memulang bilih pranyata arta sanès sedayanipun. Wonten cariyos kathah tiyang ingkang lelumban bandha-bandhu nanging gesangipun kothong.

Kebetahan ing bab arta kanthi sedaya turunanipun ugi kawiitan saking raos kuwatos ingang ageng sanget ing bab gesang. Bab punika sampun kangendikaken dèning Gusti Yésus ing Matéus 6:34. Kuwatos temtu kémawon mboten dipun awisi lan manusiawi. Nanging, raos kuwatos ingkang linangkung damel tiyang mboten saged ningali pangrèhipun Gusti Allah. Punapa katemahanipun? Manungsa dados segawon ajag tumrap titahipun Gusti sanèsipun, *homo homini lupus*. Atas namining kabetahan pribadi, manungsa ngrisak jagad raya lan ngrisak gesangipun tiyang sanès. Manungsa dados srakah tumrap sedaya ingkang wonten ing sakiwa tengenipun.

Temtu, mboten ateges arta mboten penting. Punapa gesang punika saged lumampah tanpa arta? Sajakipun mboten. Mangga kita nggambaraken satunggaling prau. Punapa ingkang ndadosaken prau saged mlampah? Wangsulaniipun awit amargi toya. Toya punika bab ingkang penting kanggé prau supados saged mlampah. Nanging, nglebetaken toya ing prau tundhanipun fatal awit badhé damel prau keleb. Mekaten ugi ing bab arta. Barang punika ndadosaken gesang saged lumampah. Nanging, punapa kedadosanipun menawi arta ngebaki gesanging manungsa? Gesang badhé dipun kelebaken déning arta

Pramila manungsa prelu sinau ngrumiyinaken bab-bab ingkang utami ing gesangipun. Sedaya bab ingkang ing

gesang punika ketingal penting, nanging punapa punika bab ingkang utami? Gusti Yésus mulangaken bilih ingkang utami punika ngupadosi Kratoning Allah lan kasampurnanipun (Mat. 6:33). Tembung upaya punika tembung kriya, mboten namung dhawuh. Ngupaya, mboten namung kados-déné para laré ingkang madosi kancanipun nalika dolanan *hide and seek* utawi jéthungan (*petak-umpet*). Ngupaya ing ngriki, langkung mèmper kaliyan padamelanipun tiyang ingkang nindakaken panalitèn. Kacriyos tiyang ingkang nindakaken panalitèn nalikanipun nembé nyambut damel, ngantos kesupèn samukawisipun. Punika ingkang paling utami ing gesangipun. Ngupaya ateges langkung ngutamèkaken. Ndadosaken Kratoning Allah minangka bab ingkang utami, ingkang prinsip, ingkang paling penting ing gesangipun.

Ing pamarintahanipun Gusti Allah, ateges kersanipun Gusti Allah nguwasoi gesang kita. Salah satunggaling kersanipun Gusti ingkang gegayutan kaliyan waosan kita inggih punika awisan kuwatos. Raos kuwatos, ajrih punika lelawanan kaliyan katresnan (band. 1 Yok. 4:18 - karesnan iku ora kadunungan rasa wedi).

Nalikanipun Gusti dados ingkang utami, Kitab Suci nélakaken: “Samubarang kabèh bakal diparingaké marang kowé”. Ing ngriki, mboten ateges sedaya ingkang kita pénginaken badhé kaparingaken, nanging sedaya ingkang kita betahaken badhé kaparingaken déning Gusti. Émanipun, manungsa asring namung nguber wonten ing pitembungan Samubarang kabèh bakal diparingaké déning Gusti, sanès ing tumindak ngupaya Gusti. Ing ngriki kita sinau mbédakaken ing antawisipun ingkang utami lan ingkang mboten utami. Kadhang kala kathah pilihan ingkang damel kita bingung. Kénging punapa? Awit sedaya ketingal penting.

Ing Pakempalan Pandonga punika, mangga kita sinau manggihaken punapa ta ingkang utami ing gesang srana ngulinakaken dhiri nggantos pakulinan kuwatos, was sumelang, mangu-mangu anggèn kita pitados dhumateng Gusti Allah. Wonten kalih pawadan kénging punapa

ngulinakaken dhiri nebihi sedaya raos kuwatos punika penting. Kapisan, "Sedaya punika dipun udi déning bangsa-bangsa ingkang mboten tepang Gusti Allah". Pakulinan kuwatos nélakaken tiyang-tiyang ingkang mboten tepang Gusti. Kaping kalih, kénging punapa Gusti Yésus ngajak kita ngulinakaken dhiri mboten kuwatos awit Sang Rama kaswargan pirsia sedaya kabetahan dhasar kita. Srana mekaten, mitadosna gesang dhumateng Gusti Allah lan ndadosaken kapitadosan punika minangka pakulinan utami ingkang karumiyinaken.

Pakulinan nindakaken awisan gesang ing salebeting kuwatos lan ngutamèkaken gesang ing Kratoning Allah badhé wonten pigunanipun ing dhiri saben pribadi menawi kawiwitan dipun mekaraken ing brayat. Brayat ingkang ngulinakaken dhiri pitados dhumateng Gusti Allah badhé ngrumiyinaken gesang dhumateng kersanipun Gusti Allah. Inggih punika bab ingkang utami kanggé gesang kita.

7. KIDUNG

KPJ 234 AJA SUMELANG

- 1) Aja sumelang bab uripmu, ywa uwas ing kalbu
Yèn pepeteng nglimputi ati, ngayoma mring Gusti
Ref.:
Allah yéku Rama, ngreksa sira salaminya.
Pasrah sumaraha, mrih tentrem raharja.
- 2) Lamun tininggal sanak kadang, ywa semplah ing driya.
Yèn kamuktèn, kamulyan ilang, mantepa pracaya.
Ref.: ...
- 3) Lamun ngalami kacingkrangan, tatag di prayitna*
Yèn tansah rinidhu** panandhang, teguh dèn waspada.
Ref.: ...
*prayitna ngati-ati
** rinidhu = diganggu, kagodha

8. PANDONGA

- a. Nyuwun kawicaksananipun Gusti Allah supados kita kasagedaken tetep gesang ing pangajeng-ajeng dhumateng Gusti Allah.
- b. Nyuwun supados gesanging brayat dados papan kanggé ngulinakaken dhiri gesang ing salebeting kapitadosan temah katebihaken saking raos kuwatos.
- c. Saos sokur awit katresnan lan pangrèhipun Gusti Allah dhateng saben brayat lan pasamuwan.

9. KIDUNG

KPJ 320 KANG NUNTUN LAKU UTAMA

- 1) Kang nuntun laku utama yéku sabdaning Allah.
Wulangna mring brayatira tan kendhat saben wayah
Ref.: gya undhangna sabdèng Allah, babaring sih-rahmatnya,
mring sagunging pra tumitah, amrih tentrem raharja.
- 2) Brayat di tansah angudi nilingké sabdèng Gusti sarta padha anindakna kanthi tulusing driya.
Ref.: ...
- 3) Brayat di tansah ngabekti ndedonga lan memuji,
nampa sabda saka swarga, ngabdi kanthi sembada
Ref.: ...
- 4) Brayat kang manunggal budi, karem sabdaning Allah,
gumreget dènnnya leladi sumaoas mring Yéhuwah
Ref.: ...

[ASP - WMS]

1. KIDUNG PAMBUKA

KPJ 352:1-3 “SANTOSANING TETUNGGILAN”

- 1) Santosaning tetunggalan wit saka katresnan.
Dèn sabar ing atinira, sarèh ing wicara.
Dipadha lan dilumadi, tan ngegungken dhiri.
Kabèh iku kang ingangkah tandha sih mring Allah.
- 2) Atut-rukun angesuhi, timbalan lestari.
Yéku badan lan roh kita manunggal sajuga.
Kadya pangèsthi sawiji kang kita darbèni;
Yéku sing-rahmaté Allah kang lubèr ing berkah.
- 3) Tunggal baptis, tunggal Gusti, wah tunggal pracaya,
tunggal sedya miwah kapti, yéku timbalannya.
Kabèh pikantuk nugraha sih-rahmat kang adi.
Gedhé cilik pinta-pinta samirmaning Gusti.

2. PANDONGA PAMBUKA

(Pandonga saged katuntun déning panuntun PKS utawi déning salah satunggaling warga ingkang rawuh)

3. KIDUNG PACAWISAN SABDA

KPJ 323 MÉNDAHNEÁ RAHAYU TYANG GEGRIYA

- 1) Méndahnéa rahayu tyang gegriya
klayan tansah rumaket mring Gusti,
kang dadya mitra lan tukung basuki,
sarwa bingah préntahnya pinundhi.

- Sékakapti anilingken sabdanya,
 angabekti Allah klayan éklas.
 Rinten dalu angluhurken asmanya,
 myang sumuyud kalayan trusing tyas.
- 2) Méndahnéa rahayu tyang sémahan,
 klayan nunggil tresnanya mring Gusti.
 Runtang- runtung dènira sih-sinihan
 klayan saéka-praya lan budi.
 Sadinten-dinten sami ngajeng-ajeng
 idining Gusti sarwi memuuji.
 Ing satitah nrima klayan pitajeng
 saha tresna dumugi ing janji.

4. PAMAOSING KITAB SUCI FILIPI 2:1-4

(Saged kawaos sesahutan ing antawisipun pemimpin lan para rawuh, utawi déning salah satunggaling warga ingkang rawuh)

5. RENUNGAN

“Mikir Menang lan Menang”

Wonten kanca damel *status* ing médhia sosial mekaten, “*manungsa kerep ndhisikaké kaslametané srana ngorbanaké wong liya, nanging Gusti ngorbanaké salirané kanggo kaslametané wong liya*”. Kados pundi pamanggih panjenengan gegayutan kaliyan pitembungan punika? Rak punika bab ingkang leres, bilih asring ing gesang punika kita langkung mentingaken kaamanan, kenyamanan, lan kapentinganing dhiri temah ngorbanaken tiyang sanès, malah ugi tiyang-tiyang ingkang paling celak kaliyan kita.

Ing satengahing jaman ingkang sarwa instan (sakala dadi), manungsa asring namung mikir kados pundi caranipun kula saged pikantuk punapa ingkang kula pénginaken kanthi cepet, lan sanès kados pundi caranipun kula nindakaken bab kanthi leres lan saé. Srana mekaten, sipat égois asring sangsaya tuwuh subur lan ndadosaken

renggangipun sesambetan awit péhak sanès ingkang rumaos mboten dipun pirengaken lan kapentinganipun mboten dipun gatosaken.

Inggih kawontenan punika ingkang kedadosan ing pasamuwan Filipi. Ing wekdal semanten, pasamuwan Filipi pecah awit wontenipun cecongkraham ing antawisipun Euodia lan Sintikhé, para peladosipun Gusti. Bab punika mbebayani tumrap patungilaning umat ing ngrika. Pramila, rasul Paulus maringi pitedah dhateng pasamuwan ing Filipi. Miturut rasul Paulus, pecahipun pasamuwan sesambetan kaliyan kedadosan nalika wonten ingkang mentingaken dhirinipun piyambak (ayat 3-4).

Menawi wonten tiyang ingkang mentingaken dhirinipun, badhé tuwuh benthik kaliyan tiyang sanès. Tiyang punika badhé nganggep tiyang sanès minangka péhak ingkang prelu dipun kawonaken, utawi malah dipun sisihaken. Pramila, kanggé ngadhepi bebaya cecongkraham punika rasul Paulus ngêngetaken pasamuwan Filipi bilih sedaya ingkang wonten ing Sang Kristus kedah gesang ing salebeting tetunggilan.

Tetunggilan kados punapa ingkang dipun kersakaken? Menawi kita ningali ayat 2, tetunggilan ingkang dipun kersakaken punika sipatipun *holistik* (nyrambahi samudayanipun). “...*padha sarujuk, tresna-tinresnan, tunggal ati lan karep*,”. Punapa ingkang dipun maksud padha sarujuk? Pitedah kanggé “sarujuk” mboten utaminipun katujokaken ingkang gegayutan kaliyan gesang sesarengan kaliyan tiyang sanès, nanging kados pundi tiyang saged nggadahi manahipun Sang Kristus, lan mikir kados-déné ingkang dipun penggalih déning Sang Kristus.

Menawi tiyang ngaken minangka pendhèrèkipun lan mitranipun Sang Kristus, tiyang punika ugi kedah dados mitra tumrap sesaminipun. Mboten wonten tiyang ingkang saged mlampah ing salebeting cecongkraham kaliyan sesami sinambi gesang ing salebeting tetunggilan kaliyan Sang Kristus. Sang Kristus sampun nunggilaken pasamuwan Filipi ing salebeting katresnanipun. Sang Kristus nunggilaken kita minangka brayat ing sihipun. Lan wujuding karesnan sejati

punika mboten mentingaken dhiri pribadi, nanging tansah kepéngin ngaturi ingkang paling saé kanggé ngasanès. Inggih bab punika ingkang ugi dados pepundhutanipun rasul Paulus dhateng pasamuwan Filipi, ugi dhateng kita.

Rasul Paulus ngajak pasamuwan Filipi lan kita nilar kapentinganing dhiri (ayat 3a, 4a), lan nggatosaken kapentinganipun ngasanès (ayat 3b, 4b). Mboten nama kaleresan menawi rasul Paulus mapanaken dhawuh kanggé ngrucat kaégoisan sadèrèngipun ngajak tiyang kanggé nggatosaken kapentinganipun ngasanès. Kita perlu tansah mawas dhiri lan bebenah dhiri awit saged kémawon kelampahan, konflik ingkang kedadosan ngantos sapriki amargi kita piyambak ingkang njalari. Ananging, kita malah langkung kathah nglepataken tiyang sanès. Inggih punika ingkang sinebut menang-menangan.

Lajeng, kados pundi upadi kita supados saged nganggep tiyang sanès langkung utami tinimbang dhiri kita piyambak? Inggih ing ngriki kita prelu andhap asor (ayat 3). Punapa tegesipun andhap asor punika? Andhap asor rapet sanget sambetipun kaliyan mangertosi dhirinipun piyambak sarta iman kita ing ngarsanipun Gusti. Kita prelu kanthi saèstu ngrumaosi bilih kita sedaya punika manungsa ingkang meprel. Kita nggadhahi kathah bab ingkang winates, lan kita gesang awit namung sih-kadarmanipun Gusti.

Pramila, andhap asor punika kados pundi kita purun tinarbuka tumrap karingkahan kita tanpa dados rumaos asor, nanging caos sokur awit kaluwihan ingkang kita gadhahi tanpa dados gumunggung. Kejawi punika, andhap asor ugi ateges kados pundi kita mboten mentingaken égo kanggé dados ingkang utami, ingkang dipun akeni minangka ingkang paling hébat, nanging suka papan pangajeng-ajeng tumrap sesami.

Nalika kita nggadhahi andhap asoring manah, sedaya bab ingkang kaasilaken badhé tansah selaras kaliyan kersa lan sabdanipun Gusti. Andhah asor ndadosaken kita nggadhahi gegambaran dhiri ingkang saé tumrap dhiri pribadi lan tiyang sanès ing ngarsanipun Gusti. Andhap asor ndadosaken kita tansah nggadhahi pepénginan kanggé sinau

lan mekaraken dhiri, lan temtunipun andhap asor ugi suka papan tumrap kita kanggé ngaosi kawontenanipun tiyang sanès minangka ujuding kapredulèn lan tresna dhateng sedhèrèk- sedhèrèk punika.

Manah ingkang andhap asor badhé nyingkiraken kita saking patrap pados kapentingan dhiri pribadi utawi pangalembana ingkang tanpa gina. Mboten wonten papan kanggé rebat unggul lan pados pangalembana nalika dhiri kita ènet kados pundi agenging sihipun Gusti Allah kanggé kita. Mboten ateges bilih kita mboten kénging ningali kapentinganing dhiri, nanging sampun ngantos bab punika dados punjering gesang kita ingkang paling utami. Sampun ngantos rumaos dhiri paling leres lan kedah tansah dipun enut. Mangga sami ènet, bilih saben bab ingkang kita tindakaken badhé wonten katemahanipun dhateng tiyang-tiyang ing sakiwa tengen kita. Kita katimbalan dados talanging berkah, sanès watu sandhungan. Kita katimbalan andum kabingahan, sanès mbekta tarunging manah (*pergumulan*).

Srana mekaten, dinten punika kita kaajak mbangun padatan énggal ing gesang punika, mliginipun ing gesang sesarengan ing brayat, inggih punika mikir menang-menang. Pola pikir menang-menang punika pola pikir ingkang nggatosaken sedaya péhak. Mboten namung mikir kapentinganing dhiri pribadi (awit menawi punika sinebut menangan), nanging ugi nggatosaken kapentinganipun ngasanès, temah *solusi* ingkang kapilih punika pilihan ingkang sasaged-saged mbekta kasaénan kanggé sedaya péhak.

Iba édahipun menawi saben tiyang saged mbangun padatan punika, mila kawontenan ingkang *harmonis* mesthi saged tansah dipun jagi lan patunggilan ing brayat saged tansah dipun enam. Mangga kita nyuwun kawicaksanan lan pitulungipun Gusti supados kita nggadhahi manah ingkang andhap asor, supados kita nggadhahi kapredulèn lan tansah purun mirengaken, supados saben tiyang rumaos dipun tresnanani lan dipun aosi. Mugi Gusti mberkahi. Amin.

6. SHÈRING LAN RÉFLÈKSI

(Ingkang sami rawuh saged kapérang-pérang ing kelompok alit, utawi langsung ngaturi pitakènan dhateng para rawuh)

- Punapa ingkang panjenengan sinaoni saking sabdanipun Gusti dinten punika?
- Wekdal punika panjenengan kaaturan wekdal kagem mawas dhiri. Miturut panjenengan, bab punapa ingkang prelu kamekarakèn kanggè mbangun padatan mikir menang-menang?

7. PANDONGA

- a. Nyuwun sih-nugrahanipun Gusti Allah supados nggadahi padatan gesang ing salebeting andhap asor.
- b. Nyuwun supados sesambetan ing brayat dados komunitas ingkang andhap asor kados ingkang dipun wulangaken déning Gusti Yésus.

8. KIDUNG PANUTUP

KPJ 321:1, 4 KULAWARGA KANG RAHAYU

- 1) Kulawarga kang rahayu, lamun Gusti angayomi srana tresna kang satuhu, tansah nuntun wah nganthi.

Refrein: Matur nuwun konjuk mring Gusti,
dé karsa nuntun salaminya;
sakathahing urmat wah pamuji
tansah sumengka ing ngarsanya.

- 4) Dhuh Roh Suci mugi rawuh, angèbeki tyas kawula amrih kula tansah tangguh mujudaken sih-tresna.

Refrein:

9. PANDONGA PANUTUP LAN BERKAH

[CK - MWS]

WEKDAL ENING

PL: Salah satunggaling kanyatan ing masyarakat modern samangké, inggih punika gesang kanthi cethèk ing rasa lan pamikir. Kénging punapa sinebat mekaten? Amargi nyatanipun tiyang-tiyang ing jaman modern punika langkung cepet nanggapi katimbang mikir lan ngraosaken; tanpa pamikir tumuli paring tanggapan. Sedaya manungsa ing jaman punika sampun sami kulina cepet-cepet, kulina kesesa. Limrah gesang grusa-grusu. Pancèn ing jaman samangké gesang kita kebak ing *rutinitas* saha *kesibukan* ingkang sangsaya kathah. Kita minangka tiyang Kristen ugi ngadhepi kanyatan mekaten. Perkawisipun, punapa ing babagan gesang lan pandonga taksih saged kita tindakaken? Punapa ing satengahing *rutinitas* lan *kesibukan* manéka warni, kita taksih mijèkaken wekdal ening kanggé ndedonga dhumateng Gusti Allah?

KPJ. 45:1-4 “ANÈNG NGARSANÉ GUSTI”

- 1) Anèng ngarsané Gusti, binuka isining kalbu.
Sanyata najis uripku, anèng ngarsané Gusti
- 2) Anèng ngarsané Gusti, tansah tetéla luputku.
Mung kebak lamis uripku, anèng ngarsané Gusti.

- 3) Anèng ngarsané Gusti, rumangsa ringkih lan semplah.
Reribed lan nyawa lungkrah, anèng ngarsané Gusti.
- 4) Anéng ngarsané Gusti, rinasakna gunging sihnya.
Wah lubêring katresnannya, anèng ngarsané Gusti.

PANDONGA

MAOS & NGRAOSAKEN INJIL: LUKAS 18:1-8

KPJ. 5:1-2 “DHUH PANGÉRAN”

- 1) Dhuh Pangèran Ingkang Mahasuci, kula sami marek
tetunggilan.
Salir bangsa salu mahing bumi amemuji asmané
Pangéran
- 2) Gusti tresna mring kula sadaya, saking kilèn miwah
saking wétan,
sami nunggil klayan Sang Pamarta, Yèsus Kristus
kang dados Panutan.

POKOK PANDONGA KAPISAN:

Atur panuwun dhumateng Gusti Allah tumrap sedaya berkah
ingkang rumentah awujud: Brayat, Sanak-sedhèrèk, Pedamelan,
lsp.

POKOK PANDONGA KAPING KALIH:

Andum geguletan utawi tarunging manah (*pergumulan*),
tumunten samidéne donga dinonga, ndongakaken *pergumulan*
ingkang wonten.

REFLEKSI

**“Mirengaken lan Ngraosaken Supados Mangertos
Karsaning Gusti saha Kawontenaning Sesami”**

*Mulané rungokna sing temenan,
yèn kupingmu isih bisa ngrungokaké!*
(Markus 4:23)

Sedaya manungsa ing ndonya punika mesthi kepéngin dipun tampi, dipun gatosaken lan dipun pahami déning sesaminipun ing sadhéngah kahananing gesang. Pramila, kita perlu lan mbetahaken supados saged nampi kahananing sesami, ing sasishipun, kita piyambak ugi mbetahaken tinampi déning sesami.

Nanging kanyatanipun.... mboten mesthi mekaten. Kathah lelampahan ingkang nedahaken bilih manungsa gagal, mboten kuwawi... nggatosaken lan nampi kahananing sesami. Bab punika dados bukti bilih nampèni kahananing sesami pancèn mbetahaken niat lan kasagedan (*kecakapan*). Salah satunggaling bab ingkang perlu dipun gladhi inggih punika bab “mirengaken” - mboten cekap “mireng” nanging saèstu “mirengaken”.

Sean Covey nyerat wonteng satunggaling buku, mawi jejjer: ***The 7 Habits Highly Effective People*** mratélakaken bilih wonten gangsal kanyatan inggih kekirangan kita, ingkang njalari mboten saged mirengaken kanthi saé lan tumemen.

SEPISAN, sinebat ***Spacing Out*** — inggih punika kita mboten saged mirengaken kanthi saé amargi mboten konsèntasi. Rikala mirengaken malah mikiraken bab sanèsipun....

KAPING KALIH, sinebat ***Pretend Listening*** — inggih punika, kita ketingalipun mirengaken kanthi saèstu, kepara maringi réspon (tanggapan)... lajeng manthuk-manthuk, saha ngendika “Ya... Ya ... Oh Ngono to?” Ketingalipun mirengaken.... Nanging lugunipun namung responsif (mboten mangsa bodhoa).... Èstunipun mboten mirengaken kanthi sakèstu.

KAPING TIGA sinebat ***Selective Listening*** — inggih punika kahananing tiyang ingkang nembé wawan rembag, mirengaken ... émanipun ingkang dipun réspon namung bab bab ingkang pinilih kémawon. Pramila mboten purun nggatosaken pirembagan kanthi sakwetahipun.

KAPING SEKAWAN, sinebat, ***Word Listening*** — inggih punika rikala mirengaken namung *focus* dhumateng tembung-tembung ingkang dipun ucapaken; mboten purun nggatosaken - *body language* kadosta lagak-lageyanipun rikala ngendikan, sikap-ipun, ugi *intonasi* ingkang kaginakaken ... mangka kathah

bab ingkang nembé saged dipun pahami menawi kita mboten namung *focus* dhumateng tembung-tembung kémawon.

KAPING GANGSAL, ingkang pungkasan ingkang sinebat ***Self Centered Listening*** – inggih punika rikala mirengaken, kita lajeng *focus* dhateng *persepektif/sudhut pandang/pikajeng* kita piyambak; mboten purun nampi saha mboten nggatosaken, punapa malih ngraosaken supados paham punapa ingkang nembé dipun ngendikakaken kanthi pepak.

Punapa ingkang kasebat ing ngajeng punika déning **Sean Covey** paling mboten saged kanggé pepiling tuwin ngèngetaken kita bilih bab “mirengaken” utawi komunikasi pancèn mboten gampang. *Aspek* mirengaken ingkang leres, saèstu kedah dipun tata – latih – dipun sinaoni déning kita sedaya. Menawi mboten mekaten, mila nggatosaken, nampèni tuwin paham/ngraosaken kahananing sesami mesthi badhé cabar/gagal. Selajengipun; **Sean Covey** ugi ngèngetaken kanthi wanti-wanti èstu, bilih tiyang ingkang nembé mirengaken ... ingkang temen mboten cekap migunakaken talinganipun kémawon.... Nanging ugi kaatag migunakaken talingan – saha mripat lan ugi manah kita. Dados mboten namung talingan/*telinga*, nanging ugi mripat /*mata* lan manah/*hati*. Pramila ...mirengaken ingkang temen perlu nampèni, ngraosaken punapa ingkang nembé karaosaken sesami kita.

Sesambetan bab punika, Gusti Yésus sampun paring piwucal, saha pepènget dhumateng para sekabatipun, malah ugi dhumateng kita sedaya. Supados sami mbudidaya saèstu kanggé “mirengaken” kanthi temen-temen. Pangandikanipun mekaten: **“Mulané rungokna sing temenan, yèn kupingmu isih bisa ngrungokaké!** (Markus 4:23). Ugi cumawis mirengaken sabda pangandikaning Gusti.

Gusti Yésus ngersaaken supados “mirengaken” kanthi temen-temen bab karsaning Gusti ingkang kababar wonten ing gesang padintenan kita piyambak-piyambak. Menawi bab punika saged èstu katindakaken, mesthi kita mangertos karsaning Gusti Allah lan saged damel réspon ingkang sakmesthinipun wonten ing sauruting gesang kita piyambak-piyambak.

Ingkang wigati, kanthi Sabdanipun Gusti ing Injil Markus 4:23; badhé nyagedaken kita para tiyang pitados: (1) **Sadhar** bilih kita pancèn kebak ing dosa, karingkahan – égois, kirang preduli tumrap sesami, lan manéka warni kekirangan. (2) Kadunungan **Niat** sumarah lan sumadya tetep mbudidaya temah saged “mirengaken kanthi temen” karsaning Gusti, saha nggatosaken sesami nulad ingkang katindakaken Sang Kristus Gusti. Kita kaatag supados langkung rumiyin purun nampi saha nggatosaken tiyang sanès – mboten malah nyuwun dipun tampi lan dipun gatosaken kémawon. Gusti Yésus ngersakaken supados kita sumadya nresnani sesami dadya wujud iman kapitadosan dhumateng Gusti Allah kanthi katuntun déning Sang Roh Suci.

Para kadang kinasih. Suamangga sami sinau lan mbudidaya “mirengaken kanthi temen” “**Mulané rungokna sing temenan, yèn kupingmu isih bisa ngrungokaké!** (Markus 4:23). Amin.

POKOK PANDONGA KAPING TIGA :

nDedonga kanggé tiyang-tiyang ingkang naté kita sakiti manahipun, ugi kanggé tiyang-tiyang ingkang naté nyakiti manah kita.

KPJ. 61:1-4 “SAÈSTU KEDDUWUNG”

- 1) Saéstu kedawung kula, déné kirang setya.
Kadhawuhan kinén tresna dhateng Allah wah
sesami, nging tan ana bukti
Adhuh Gusti, nyuwun suci.
- 2) Saéstu kedawung kula, dé gesang mung nglaha.
Kélu pangwasaning dosa, mung nguja sengseming
driya, lampah tan prayogi.
Adhuh Gusti, nyuwun suci.
- 3) Saéstu kedawung kula, dé ndlarung ing dosa.
Nadyan rinoban sih-rahmat, nging datan énggal
mratobat, mangkotaken ati.
Adhuh Gusti, nyuwun suci.

- 4) Saéstu kesawung kula, nglirwakken kwajiban
mrih tawuhing pasuwan miwah gesanging bebrayan,
tentreming dumadi.
Adhuh Gusti, nyuwun suci.

POKOK PANDONGA KAPING SEKAWAN:

Kanggé bangsa lan nagari Indonesia (Kawontenan sosial lan politik ndungkap Pemilu 2024)

KPJ. 357:1, 3 ÉNDAHING SADULURAN

- 1) Éndahing saduluran manut rèhing Pangéran,
sami déné ngajèni wah mbiyantoni.
Nadyan béda agama wah béda golonganannya,
tunggal rasa, pambekan, pri kamanungsan.
Reff.:
Kluwung pindhanya, éndah ing warna,
nyawiji mbangun urip kang adya,
tentrem raharja.
- 3) Rukun gawé santosa, crah mung bubrah wohira;
ngèstokna sabdèng Gusti, tresna sesami.
Nadyan panemu béda, nging tan samya sulaya;
olah kawicaksanan, tan nang-menangan.
Reff.: ...

PANDONGA PANUTUP

*Dhuh Gusti Allah sumbering Berkah
Mugi kawula sami kasagedna dadya pirantosing tentrem
rahayu*

*Samangsa sami sengit sinengitan,
Kasagedna kawula sami ambekta Katresnan*

*Samangsa wonten Pangina,
kasagedna kawula ambekta Pangapura*

Samangsa wonten Regejegan,

Kasagedna kawula ambekta Karukunan

*Samangsa wonten raos Mangu-mangu,
Kasagedna kawula ambekta Kepastian*

*Samangsa wonten ingkang Keblinger
Kasagedna kawula ambekta Bebener*

*Samangsa wonten raos Kuwatos
Kasagedna kawula ambekta Pangajeng-ajeng*

*Samangsa wonten raos Sisah
Kasagedna kawula ambekta sumbering Kabingahan*

*Samangsa kalimput ing Pepeteng
Kasagedna kawula ambekta Pepadhang*

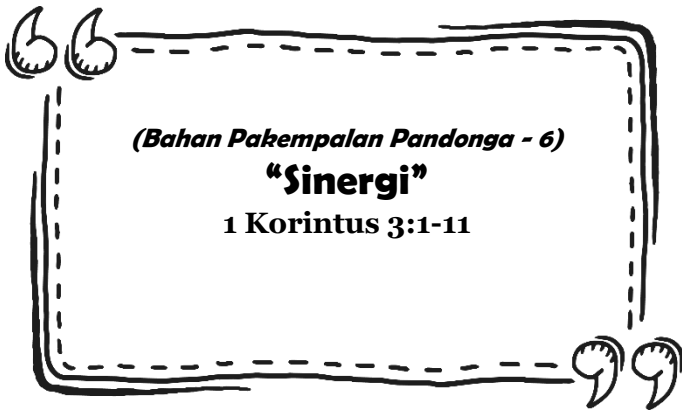
*Dhuh Gusti Allah
Mugi kawula kadunungan raos, langkung rumiyin
Kepéngin Nglipur katimbang Linipur
Mangertos katimbang dipun Mangertosi
Nresnani katimbang dipun Tresnani*

*Awit amargi kanthi Nyukani badhé Nampi
Kanthi sung Pangapura badhé Kaapura
Kanthi surud suci, kawula badhé tangi malih kanggé gesang
salami-laminya*

AMIN

WEKDAL ENING

[CH/LES]

1. WEKDAL ENING

2. KIDUNG PAMUJI

KPJ. 154: 1-2 ADRENGING TYAS KULA

- 1) Adrenging tyas kula, ngaturken panuwun, Gusti.
Paduka ngasihi, kula kagunganta.

Reff.:

Mung punika Gusti, pisungsung kula sawetahing gesang,
jiwa lan raga, wit kula tan darbé bandha kang pengaji
kang langkung prayogi, sinaos Gusti.

Mung punika Gusti, panyuwun kula, mugi katampia
atur kawula, mrih gesang kawula kagama Paduka
pirantos sapala.

- 2) Saiba éndahing sih-tresna Paduka, Gusti;
kula kagunganta, Paduka rimati.

Reff.: ...

3. PANDONGA

4. KIDUNG PAMUJI

KPJ 357:1-3 “ÉNDAHING SADULURAN”

- 1) Éndahing saduluran manut rèhing Pangéran,
sami déné ngajèni wah mbiyantoni.
Nadyan béda agama wah béda golonganngnya,
tunggal rasa, pambekan, pri kamanungsan.
Reff.:
Kluwung pindhanya, éndah ing warna,
nyawiji mbangun urip kang adya,
tentrem raharja.
- 2) Rukun ing pitepangan, sumanak ing rembugan;
dhemen sung pangapura, nyirik piala;
nging samya silih ngalah, mbabarken tresna tansah,
nulad ing sihe Allah mring sagung titah. Reff.: ...
- 3) Rukun gawé santosa, crah mung bubrah wohira;
ngèstokna sabdèng Gusti, tresna sesami.
Nadyan panemu béda, nging tan samya sulaya;
olah kawicaksanan, tan nang-menangan. Reff.: ...

5. MAOS & NGRAOSAKEN 1 Korintus 3:1-11**6. RENUNGAN****“SINERGI”**

Tembung “Sinergi” miturut Kamus Besar Bahasa Indonesia (KBBI) dipuntegesi minangka kagiyatan (*aktivitas*) makarya sesarengan kanthi niyat nggayuh ener ingkang katemtokaken. Wondéné ing basa Inggris, *Synergi* minangka sesambetan pihak setunggal lan sanèsipun, ingkang nuwuhaken kauntungan. Wonten ugi ingkang nedahaken bilih tembung *sinergi* punika, asalipun saking basa Yunani *sunorgos*, ingkang kadadosan saking tembung wod *sun* ingkang tegesipun sesarengan lan tembung lingga *ergon* ingkang tegesipun pakaryan utawi paladosan. Pramila tembung *sunorgos* ateges leladi sesarengan.

Ing pasamuwan, bab “leladi sesarengan” punika sampun limrah katindakaken, amargi pasamuwan saben minggu nindakaken “peladosan sesarengan” wonten ing

pandibadah Minggu, utawi ing pangibadah-pangibadah sanèsipun. Ing pangibadah-pangibadah punika, para tiyang ingkang gadhah jejibahan sami **sinergi** (leladi sesarengan) kanggé manembah saha ngluhuraken Asmaning Sang Yéhuwah Allah, wonten ing Gusti Yésus Kristus. Jumbuh kaliyan paseksi wonten ing 1 Korinta 3:9, Rasul Paulus ngginakaken tembung **sunergoi** kanggé nerangaken tiyang-tiyang ingkang “padha padha ndhèrèk ing pakaryané Gusti Allah” (LAI 1981) utawi tiyang-tiyang ingkang “padha bebarengan nyambut-gawé kagem pakaryané Allah” (LAI 2006).

Pancèn kedah kita akeni bilih ing lampahaning gesangipun pasamuwan, asring kita manggihaken kanyatan bilih wonten dredah/pasulayan ing antawisipun para tiyang Kristen piyambak. Pasulayan ingkang mekaten punika ingkang njalari pasedhèrèkan antawisipun tiyang pitados lajeng risak, matemah *sinergi* kanggé manembah lan ngluhuraken Asmaning Gusti Allah inggih mboten saged lumampah kanthi leres.

Pancèn, kathah perkawis ingkang saged njalari pasulayan lan dredah lumampah, kados ta wonten sedhèrèk ingkang rumaos langkung pinter, langkung mursid, langkung unggul katimbang tiyang sanès; matemah tuwuh sikap ngrèmèhaken lan ngasoraken sesaminipun; kinanthènan raos drengki lan sengit dhumateng sedhèrèk tunggil iman.

Inggih awit kanyatan kasebat, kita saben minggu, lumantar “angger-angger Katresnan”; para pitados tansah kaèngetaken bilih minanga pandhèrèkipun Sang Kristus kedah gesang salebeting pasedhèrèkan alandhesan katresnan, ngaosi satunggal lan sanèsipun.

Ing Pasamuwan Korintus rikala semanten ugi tuwuh dredah antawisipun “golongané Paulus” lan “golongané Apolos”; sami tuwuh pasulayan lan kemèrèn (ayat 3). Punika nedahaken bilih tiyang-tiyang kasebat “dèrèng diwasa imanipun” (ayat 1 – *nepios* = taksih bayi). Mboten anèh menawi tiyang-tiyang ingkang mekaten sinebat “wong kadagingan” (ayat 1, 3; Yun. *sarkikos*). Rasul Paulus,

nggambaraken bilih tiyang-tiyang ingkang dèrèng diwasa imanipun, taksih mbetahaken “banyu susu” lan dèrèng saged nedha “pangan kang akas” (ayat 2). Ateges, sanadyan sampun dangu anggènipun dados tiyang Kristen, nyatanipun dèrèng sami diwasa imanipun. Pasamuwan Korintus dèrèng tuwuh minangka “manungsa kasukman” kados ingkang dipun ajeng-ajeng déning Paulus. Ayat 5 – 8 nedahaken bab punika bilih ing Korintus taksih tuwuh pasulayan, dredah bab abdinings Gusti, inggih punika antawisipun golongan Paulus lelawanan kaliyan golongan Apolos.

Ngadhepi kahanan ingkang mekaten, Rasul Paulus ngènetaken pasamuwan Korintus, bilih èstunipun, Paulus lan ugi Apolos punika namung jejerings “abdi”, kekalihipun sami minangka abdinings Gusti Allah ingkang sami kepareng ndhèrèk ing pakaryanipun Gusti Allah (ayat 5, 8,9). Pramila mboten prayogi yèn ngantos tuwuh pasulayan bab Abdinings Allah. Kekalihipun kaagem dadi pirantos kanggé leladi, ingkang satunggal jejibahanipun nenandur, setunggalipun nyirami... pramila ... *Ojo dibandhing-bandhingké* , mekaten pitutur luhur saking Paulus.

Paulus lan Apolos ugi para pelados sanèsipun, kanthi kasagedanipun piyambak-piyambak, sedaya kaagem Gusti leladi murih Pasamuwan Kristen tuwuh ngrembaka kagem kaluhuranings Gusti Allah. Pramila, ingkang wigati mboten bab sinten ingkang leladi, nanging sinten ing dipun ladosi: inggih punika Gusti Allah (ayat 8).

Selajengipun Rasul Paulus nandhesaken bilih sedaya para Abdinings Gusti Allah, kalebet Paulus lan Apolos, punika namung abdi ingkang leladi. Lan para abdi kedah makarya sesarengan minangka *Sunorgoi* (ayat 9), inggih punika “padha ndhèrèk ing pakaryané Gusti Allah”. Wonten kalih pérangan ingkang dipun tandhesaken déning rasul Paulus.

SEPISAN, sesambetan kaliyan **“Tuwuhipun Iman”** tegesipun madeg dados abdinipun Gusti Allah kedah makarya sesarengan minangka tiyang-tiyang ingkang “padha ndhèrèk ing pakaryané Gusti Allah” ing pasamuwan supados sami tuwuh iman kapitadosanipun minangka “manungsa kasukman” ingkang kapimpin déning Sang Roh Suci (I Kor.

2:10 – 15). Umating Gusti perlu tansah ngudi sesambetan ingkang leres kalayan Gusti Allah lumantar: pandonga, maos Kitab Suci, tetunggilan, lan leladi kagem Gusti. Pramila sedaya kedah mranata dhiri, gumrégah mbangun pasamuwan kanthi semangat sinergi utawi leladi sesarengan (ayat 10).

KAPING KALIH, sesambetan kaliyan sikap **“Gesang ingkang Leres”** minangka tiyang pitados, ingkang ugi tinimbangan madeg minangka abdinings Gusti ing makarya sesarengan sacara sinergi (I korintus 2:12). Umat kasuwun nggatosaken sedaya berkah ingkang rumentah ing gesangipun, lan ngginakaken sedaya kasagedan kanggé leladi dhumateng Gusti Allah; kadosdéné ingkang katindakaken déning Paulus alandhesan keyakinan wonten ing Gusti Yésus Kristus (ayat 10-11). Kita sami ugi kaèngetaken bilih Gusti Allah wonten ing Gusti Yésus Kristus nimbali para tiyang pitados madeg minangka mitra utawi *sahabat* (Lukas 12:4) lan sami ndhèrèk kanggé makarya sesarengan kagem kaluhuranings Gusti (1 Korintus 3:9). Kanthi mekaten sedaya tinimbangan dadya pirantos supados tentrem rahayu wonten ing Sang Kristus sumrambah sajagad wradin.

Sepisan malih, Rasul Paulus ngajeng-ajeng supados kita sami ndhèrèk leladi minangka kanca kanggé makarya sesarengan (*rekan kerja*) dhumateng Gusti Allah lan sesami tiyang pitados.

Mesthi kémawon, ngudi tunggal ati, tunggal ener salebeting gesang masamuwan, punika mboten perkawis ingkang gampil. Nanging kita saged sinau saking Rasul Paulus lan Apolos ing kawontenanings pasamuwan Korintus rikala semanten. Kita mangertos bilih Paulus, semanten ugi Apolos, kadunungan sikap wicaksana ing satengahing pasulayan kanthi ènget bilih kekalihipun, namung sami-sami minangka abdinings Gusti (ayat 5). Paulus nandhesaken bilih sedaya kadunungan bebahan ingkang sami lan mboten dipun bédak-bédakaken (1 Korintus 3:8). Sedaya leladi dhumateng Gusti Allah.

Paulus dan Apolos kados berah ingkang makarya ing tegalan kagunganipun Allah lan kados déné berah bangunan

kagunganipun Gusti Allah (ayat 9). Pramila sampun sakmesthipun samya makarya sesarengan; mekaten ugi kita sami pasamuwanipun Gusti. Kaatag sami nindakaken *sinergi* konjuk Gusti lan kanggé sesami.

Saben pribadi gadhah talenta, kasagedan, bidang layanan ingkang béda-béda miturut sih kamirahaning Gusti Allah. Ingkang baken, sumangga sami ngginakaken kasagedan kita piyambak-piyanbak kanggé makarya sesarengan kagem kaluhuraning Gusti Allah. Amin.

7. WEKDAL ENING

8. KIDUNG PAMUJI

KPJ.346a:1-3 “NDEDONGA LAN MAKARYA”

- 1) Ndedonga lan makarya kanthi trusing driya,
mbabarken sihing Gusti mring sagung sesami,
murih tentrem raharja sumrambah sadonya.
Asmanya Kang Mamulya pinuji slaminya.
- 2) Ndedonga lan makarya kanthi sukarena,
martosken Injil suci wrata ing sabumi,
mrih sih rahmating Gusti tinampi sesami,
temah samya wilujeng sarta gesang langgeng
- 3) Ndedonga lan makarya di tansah waspada.
Yèn tinempuh panggodha tan gumiwang tiba,
manggul salibing Gusti, manut ing préntahnya;
tansah setya ngabekti lan manteb pracaya.

9. PANDONGA (Nyuwun kakiyatan supados saged nindakaken *sinergi* wonten ing brayat, pasamuwan, ugi masyarakat)

10. KIDUNG PAMUJI

KPJ. 436:1,3 “GUSTI NUNTUN LAMPAH KULA”

- 1) Gusti nuntun lampah kula,
saklangkung nggèn kula begja
Celak miwah tebih ugi,
kula tansah dipun kanthi

Nggih Gusti kang nganthi kula,
astanya pyambak kang ngreksa
Mila kula manut Gusti,
Juru wilujeng sejati.

- 3) Gusti nuntun, kula pasrah
klayan nrimah ing satitah.
Sanadyan ta dugèng janji,
kula tansah dipun kanthi.
Nggih Gusti kang nganthi kula,
astanya pyambak kang ngreksa
Mila kula manut Gusti,
Juru wilujeng sejati.

[DS/LES]

1. WEKDAL SIDHEM

2. KIDUNG PAMUJI: KPJ 385 (2x)

SRENGÉNGÉ NYUNAR

Srengéngé nyunar kanthi mulya.

Manuké ngocèh klawan rena.

Anginé midit ana ing wit-witan.

Kewané nyenggut ana ing pasuketan.

Kabèh padha muji Allah kang loma.

Kabèh padha muji Allah kang loma.

3. PANDONGA PAMBUKA

4. KIDUNG PAMUJI: KPJ 181:1-3

PUJI SOKUR KONJUK GUSTI

- 1) Puji sokur konjuk Gusti,
 Wit sih-rahmat Paduka;
 Datan kendhat angasihi,
 Cihnaning kawlasanta.
 Sokur paringing pakaryan,
 Nadyan badamba ringkih;
 Sokur déné kadang mitra
 Tansah anandukken sih.

- 2) Sokur, déné sesekaran,
Sedhep, éndah ing warni;
Sokur méga ngantariksa,
Miwah surya ndhadhari.
Sokur krana bingah-sisah,
Gusti tansah rumeksa;
Awit Paduka kang tansah
Nuntun lampah kawula.
- 3) Sokur wit brayat kawula
Rukun samya sinihan;
Sokur déné pasamuwan
Nuwuhken katentreman.
Sokur, krana wancinira
Bingah utawi sisah;
Sokur dé gesang kawula
Nèng pamengkuning Allah

5. PAMAOSING PANGANDIKANIPUN GUSTI: Dhanièl 6:1-12

6. WEDHARING SABDA

PAYO DISREGEK NGIKIR GRAJIMU...

Ing wekdal punika, sesarengan kita badhé anggegilut salah satunggaling sapta pakulinan ingkang wigati (*tujuh kebiasaan hidup efektif*), ingkang kaserat déning Stephen Covey, inggih punika disregep ngikir grajimu. Kados pundi anggèn kita badhé ngikir graji? Punapa graji ingkang dipun kersakaken ing ngriki sami kaliyan pirantos kanggé ngethok wit punapadéné kajeng? (Sidhem sawetawis; paring wekdal kanggé pasamuwan ngaturaken wangsulan)

Kasinggihan, ingkang dipun wastani graji punika boten mligi pirantos kanggé nggraji kémawon, ananging sedaya péranganing gesang ingkang wonten ing badanipun manungsa. Nyrambahi babagan raga, jiwa, kasukman (*spiritual*), sosial/émosional. Déné péranganing émosional ingkang dipun kersaaken sanès patraping émosi utawi

patraping manah ingkang gampil kebrongot lan duka, ananging punapa kémawon ingkang karaosaken ing salebeting manah. Wondéné wit punapadéné kajeng ingkang kedah dipun graji punika boten sanès inggih punika pangajeng-ajeng utawi idham-idhaman ingkang sinedya ginayuh. Ngikir graji punika minangka satunggaling bebasan kados pundi anggèn kita mangun lan nindakaken pakulinan ing saben dintenipun murih kita saget nggayuh punapa ingkang dipun sedya.

Naah, kanggé ngethok wit ageng, kita mboten saget ngginakaken wadung, kita kedah ngginakaken graji. Tegesipun, kita kedah nglampahi sekedhik mbaka sekedhik/*step by step* saben dinten; ngantos wit ingkang kita graji agenga kados punapa badhé ambruk. Punika ateges sekawan péranganing dhiri kita kedah wongsal-wangsul dipun kikir supados saget ngembrukaken wit ageng, temah kasiling damel saget ginayuh.

Samangké sumangga kula aturi sami nggatosaken dhateng kados pundi anggèn kita ngikir punapadéné ngasah pérangan-péranganing grajining gesang. Sepisan, ing babagan raga (*dimensi fisik/jasmani*). Anggèn kita ngikir punapa déné ngasah péranganing raga punika klawan olahraga (menapaa kémawon wujudipun, laras kaliyan kesagahaning badan utawi raga kita) lan miji gesang ingkang séhat. Kadosta nedha tetedhan séhat tuwin mboten gèsèh kaliyan pranatan keséhatan, sarta mijèkaken wekdal kanggé ngaso tilem klawan cekap. Pitakènipun, punapa kita inggih sampun sregep anggènipun olahraga? Menawi dèrèng, sumangga kita dadosaken olahraga punika minangka pakulinan. Sak boten-botenipun anggènipun olahraga udakara 15-30 menit ing saben dintenipun. Ampun kesupèn anggènipun dhahar sami dipun tata, mirunggan ingkang kagungan Riwayat gerah gendhis, kedah nebihi tetedhan ingkang legi lsp.

Salajengipun inggih punika ngikir punapadéné ngasah péranganing kasukman (*spiritual*). Punika saged dipun kikir lan dipun asah sarana ajeg ndedonga; nélakaken pandonga kalawan tumemen, midhangetaken

pangandikanipun Gusti lan sanès-sanèsipun. Marthin Luther naté ngandika: "Sanajan akèh wektu sing dak gawé kanggo nindakaké akèh prakara, sak ora-orané kudu mijèkaké wektu sakjam kanggo ndedonga" Menggahing Marthin Luther, ndedonga punika boten ngemungaken pakulinan kémawon ananging tuding daya lan kakiyatan ingkang matikel-tikel kanggé nglajengaken gesang lan peladosanipun.

Wondéné ngikir utawi ngasah mental (kajiwan), péranganing gesang ingkang kaping tiga; saged katindakaken kalawan sregep maos, nyerat punapadéné ngreroncé lan ngrancang péranganing gesang utawi pandamel. Makaten ugi olahing budi; ngudi kawruh lan ajeg sinau saged dados sarana anggènipun ngikir lan ngasah bebudèn ingkang kaénggalaken tansah. Sumangga sami ngupadi sarana piyambak-piyambak anggènipun nggulowenthah bebudèn murih sageda darbèni akal budi ingkang saé lan séhat.

Wasana, péranganing gesang ingkang pungkasan ingkang kedah dipun kikir punapadéné dipun asah boten sanès inggih punika pérangan *sosial* dalah émosional. Péranganing sosial lan péranganing émonsional punika katunggilaken awit sedaya kabetahaning émosional punika kelampahanipun kebakar wonten ing sesambetaning manungsa kalayan asanès (sosial). Pakulinan punika saged katindakaken ing saben dintenipun wonten ing pesrawungan kaliyan asanès. Pramila, sami nélakna pesrawungan tumrap sakathaning tiyang wonten ing tata pesrawungan ingkang becik lan saé (positif)!

Para sedhèrèk ingkang dipun tresnani déning Gusti,

Gegandhèngan kaliyan pakulinan ngikir graji, Kitab Dhanièl 6:1-12 ingkang kita suraos wekdal samangké, paring tuladha menggah priyagung ingkang asmanipun Dhanièl. Dhanièl saged kasil gesangipun awit sregep anggènipun ngikir grajinipun. Sanajan tantanganing gesang ingkang dipun adhepi boten ènthèng. Kitab Dhanièl 6: 11 nélakaken, "Bareng Sang Dhanièl mireng, manawa préntah iku wus kadamel, banjur kondur menyang ing dalemé. Ing

panggunging dalemé ana cendhélané menga madhep ing kéblaté kutha Yérusalèm; sadina ping telu anggoné sujud jèngkèng, ndedonga lan memuji marang Allahé, kayadéné adat kang ditindakaké.” Dhanièl tegen ndedonga dhumateng Gusti Allah, sanajan sampun wonten wewaler ingkang boten ngeparengaken nélakaken pandonga panyuwun, kejawi dhateng Sang Nata Dharius. Menawi nerak wewaler, badhé kacemplungaken ing luweng singa. Dhanièl boten giris lan geter tumrap wewaler punika. Dhanièl panggah ngasah kasukmanipun miwah lestantun ngrembakaken sesambetan ingkang becik kalayan sinten kémawon ing sakiwa-tengenipun.

Langkung saking punika, menawi kita maos kitab Dhanièl ngantos rampung, kita badhé manggihaken bilih Dhanièl punika saèstu priyanyi ingkang tumemen saha ajeg ngikir grajinipun. Kejawi tumemen tuwin sregep ndedonga, piyambakipun ugi mekak ilatipun tumrap dhaharan ingkang boten migunani lan boten séhat. Mligi jejanganan kémawon ingkang dados tendhanipun (Dan. 1:16). Nalikanipun wonten ing pasinaon, piyambakipun kalebet siswa ingkang tumemen anggènipun sinau lan lantip pikiranipun (Dan. 1:5b, 20). Lumantar pakulinan ngikir grajinipun, Kitab Suci paring paseksi bilih Dhanièl dados laré ingkang kasil (*sukses*). Piyambakipun sesarengan kaliyan rencangipun tiga – Sadrakh, Mésakh lan Abèdnégo – lantiping pamikiripun tikel sedasa nglangkungi kapinteranipun para sarjana lan ahli gendam ing saindenging karajan (Dan. 1:20). Dhanièl ugi nampi kalenggahan minangka priyagung ingkang utami wonten ing karajan Babèl. Langkung-langkung, nalikanipun nampi bebendu dipun bucal dhateng luweng singa, boten wonten satungaling singa ingkang kumowantun mangsa Dhanièl. Awit saking punika, prabu Dharius, paring dhawuh dhumateng sadaya kawula sanagari Babèl, murih ajrih lan asih dhumateng Gusti Allahipun Dhanièl (Dan. 6:27). Gesangipun Dhanièl saèstu nyawabi berkah ingkang tumanja. Sumangga disregep ngikir graji kita piyambak-piyambak!

7. KIDUNG PAMUJI: KPJ 266:1-3**NULADA MRING SANG PAMARTA**

- 1) Nulada mring Sang Pamarta Gusti
Kang karenan amitulungi;
Lembah ing manah, ngesorken dhiri;
Kang anyatroni tetep dèn tresnani.
Reff.:
Kristus Gusti, Sang Pamarta
Karsa manjalma nandhang sangsara,
Ngalami papa, sinalib séda,
Iku babaring tresna.
- 2) Sengkud makarya ing pamrih sepi,
Kang anèng telenging wardaya
Amung rahayuning tyang sabumi.
Mila tetep nulada Sang Pamarta. Reff.: ...
- 3) Datan melas pinoyok tyang kathah,
pinisakit tanpa rinasa.
Malah tulus dènnya andum berkah,
tansah nyuwunaken sih-pangaksama. Reff.: ...

8. PANDONGA

- a. Nyadhong kawicaksananing Gusti murih nggadhahi
pakulinan “ngikir graji” wonten ing gesang saben
dintenipun.
- b. Nyadhong berkahipun Gusti murih brayat sageda dados
papanipun nggladhi “ngikir graji” sesarengan.

9. KIDUNG PAMUJI : KPJ 326:1-2, 4**PUNIKA BRAYAT KULA**

- 1) Punika brayat kula,
brayat tentrem kang ngangeni.
Sinten dados tanggelan?
namung Pangéran pribadi.
Reff.:
Saiba prayoginya, lamun Gusti kang rumeksa,
temah tanpa rubéda, sagotrah manggih raharja.
- 2) Saiba éndahira,

tyang-sepuh dadya tuladha,
sagung para putra
sami nulad pakartinya. Reff.: ...

- 4) Sagriya angudia
Dadya brayat kang rumantya,
Ngantos dados panutan
Tumraping brayat sembada. Reff.: ...

[MH - AJ]

